

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Etnologie

Diplomová práce

Bc. Michaela Davidová

Zahalování českých konvertitek k islámu

Veiling of Czech women converting to Islam

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala mým informátorkám, bez nichž by tento výzkum a práce nikdy nemohli vzniknout.

Dále velké díky patří vedoucímu mé práce PhDr. Janu Pargačovi, Csc. PhDr. Tereze Hejzlarové, Ph.D. za velmi přínosné konzultace a velkou motivaci. Mgr. Viole Pargačové, Ph.D. za konzultace v oblasti arabštiny.

V neposlední řadě patří mé díky všem, kteří mně jakkoliv pomohli a podpořili, byť jen milým slůvkem, ať už to byla rodina nebo přátelé.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V..... Dne.....

.....

Podpis

Abstrakt

Tato práce se zabývá zahalováním českých konvertitek k islámu, těch, které se zde narodily, byly zde vychovány a mají plné české sociokulturní pozadí. Práce se zaměřuje na důvody zahalování v českém prostředí, na reálné možnosti zahalovat se v České republice a na jejich pocitovou stránku, samotnou změnu jejich vizuální podoby. Zabývá se také změnami v přijetí konverze k islámu u rodin informátorek poté, co se začaly zahalovat. Práce se věnuje problematice zaměstnání, možné kontraproduktivě nošení v západním prostředí. Celá tato práce je postavena na kvalitativním výzkumu a je podložena osobními výpověďmi a životními příběhy jedenácti stěžejních informátorek a výpověďmi vedlejších respondentek. Jejich výpovědi jsou dávány do souvislostí s teoriemi, které se týkají zahalování a oděvu z různých vědeckých perspektiv, a jsou dále porovnávány s výzkumy mezi konvertitkami v jiných zemích Evropy, USA a Kanadě.

Klíčová slova: náboženství, islám, konverze, hidžáb, zahalení, ženy, Češky, muslimky

Abstract

This thesis deals with veiling of Czech women who convert to Islam, those who were born here, were brought up here and have a full Czech sociocultural background. The thesis focuses on the reasons for veiling in the Czech milieu, the real possibility of veiling in the Czech Republic, the emotional side of those women and the change in their visual appearance itself. It also discusses the changes in the acceptance of conversion to Islam in informants' families after they began to veil themselves. The thesis focuses on problems of the employment and the possibility of veiling being contraproductive in the western society. The whole thesis is based on a qualitative research and supported by the personal testimonies and life stories of eleven key informants and testimonies of secondary respondents. Their statements have been linked with theories that deals with veiling and clothing from different scientific perspectives and are compared with studies among female converts in other European countries, USA and Canada.

Keywords: religion, Islam, conversion, hijab, veiled women, Czech, Muslim

Obsah

Úvod.....	7
1 Metodologická část	9
1.1 Metoda výzkumu, jeho etika a sběr dat.....	9
1.2 Analýza literatury a pramenů	10
1.3 Zhodnocení použité literatury	10
1.4 Získávání a výběr respondentek.....	14
1.5 Informátorky.....	16
1.5.1 Medailonky informátorek.....	16
1.6 Pozorování.....	19
1.7 Experiment	19
2 Teoreticko - praktická část	22
2.1 Islám v České republice	22
2.2 Konverze a české konvertitky k islámu.....	27
2.3 Oděv a jeho funkce.....	29
2.3.1 Oděv jako symbol.....	29
2.3.2 Oděv jako komunikační kód a identita jedince	31
2.4 Pohled náboženství na módu a zahalování.....	33
2.5 Hidžáb a další formy zahalení	37
2.5.1 Zahalování v historickém kontextu	41
2.5.2 Etymologické pojetí zahalování	42
2.6 Vlasy a erotika.....	44
2.7 Zahalování v západním kontextu	46
2.8 Praxe zahalování u českých konvertitek	50
2.8.1 Postoj k zahalování a počáteční nošení	50
2.8.2 Oblékání před a po konverzi	57

2.8.3	Menší město vs. Praha.....	61
2.8.4	Kontraproduktivita zahalování.....	63
2.8.5	Shrnutí.....	68
2.9	Reakce z okolí konvertitek na zahalování.....	69
2.9.1	Postoj rodiny.....	69
2.9.2	Reakce okolí.....	74
2.9.3	Shrnutí.....	79
2.10	Zahalování v zaměstnání.....	80
2.10.1	Shrnutí.....	86
2.11	Niqáb.....	87
2.12	Zkušenosti se zahalováním v zahraničí.....	92
3	Závěr.....	95
4	Použitá literatura.....	98
4.1	Internetové zdroje.....	100
4.2	Vedlejší zdroje.....	100
5	Přílohy.....	101

Úvod

Tato diplomová práce je volným pokračováním mé práce bakalářské, která se zaměřovala na konverzi českých žen k islámu. Práce se bude zabývat problematikou zahalování českých konvertitek k islámu. Téma islámu v souvislosti s českými konvertitkami mě zaujalo již při psaní první práce, a tudíž jsem se tomuto tématu chtěla věnovat i nadále a proniknout do jeho hloubky, prozkoumat další stránky a aspekty tohoto náboženství. Zaměřila jsem se tedy na jeden, v západním světě značně palčivý bod tohoto náboženství, a to na zahalení, potažmo konkrétní formy zahalení, jakými jsou hidžáb či niqáb v prostředí České republiky. V této formě prezentace a vyjádření příslušnosti k islámské víře ve veřejném prostoru spatřuji jistou dávku problematiky v otázce interakce v rámci západního prostředí. Pouhý kus oděvu ženy rozlišuje a do značné míry vymezuje ze sociálního života v západní společnosti. Jednoznačně a neodmyslitelně je situuje do islámské náboženské skupiny a halí je do hávu z nánosů nepřiměřených stereotypů, které mnohdy způsobují obavy.

Velice mě zajímalo, jak se ženy vychované v českém prostředí a žijící v západním světě staví k samotnému konceptu zahalování, zda jej praktikují či nikoliv. Jak vnímají své postavení ve společnosti, která je ve velké míře liberální k odhaleným ženám a až paradoxně netolerantní k ženám, které nechtějí své tělo předvádět a lacině prodávat na piedestale dnešní doby.

Tato práce je rozdělená do dvou velkých bloků, a to na část metodologickou a teoreticko-praktickou. V metodologické části popisují samotný proces výzkumu a jeho metody, získávání respondentek a vedení samotných rozhovorů. V této části se nachází také stručné medailonky informátorek a zhodnocení dosavadní literatury, která byla k danému tématu napsána a využita pro tuto práci.

V teoreticko-praktické části jsou kapitoly, které jsou úvodem do tématu samotné konverze, působení islámu v České republice, kapitoly zabývající se oděvem a zahalováním z různých perspektiv, a dále kapitoly, které odrážejí můj kvalitativní výzkum. V této části jsou jednotlivé kapitoly tvořeny především z výpovědí samotných informátorek, jež jsou komparovány s podobnými výzkumy a dávány do souvislostí se samotnou teorií.

Některé kapitoly jsou si svou strukturou a tematičností podobny s předchozí prací, ovšem v této práci se jedná o zhodnocení daných aspektů z perspektivy zahalení a šátku samotného.

Výzkum byl veden se zaměřením na zodpovězení těchto výzkumných otázek:

- **Praktikují české konvertitky k islámu zahalení či nikoli?**

- **Jak přijala jejich rodina po smíření se samotnou konverzí jejich zahalení?**
- **Jak vnímají svou pozici na pracovním trhu?**
- **Jak se samy cítí v české, potažmo západní společnosti?**

1 Metodologická část

1.1 Metoda výzkumu, jeho etika a sběr dat

Co se týče etap výzkumu, začala jsem zvolením tématu, analýzou a četbou literatury, následně získáváním respondentek, prováděním kvalitativních rozhovorů, vyhodnocováním rozhovorů a jejich přepisováním a komparací s načtenou literaturou.

V mém výzkumu nebyla vymezena konkrétní lokalita, ač většina informátorek žije v Praze, ovšem nepochází výlučně z Prahy, mnohé z nich zde pouze studují.

Z metod, které jsem během výzkumu použila, to byl především kvalitativní, polostrukturovaný rozhovor se zaměřením na biografickou metodu. Tento druh rozhovoru jsem si vybrala se záměrem co nejlépe obsáhnout a vyslechnout vyprávění informátorek s co nejmenším zasahováním z mé strany. Respondentky jsem obvykle pouze směřovala k tématu, o kterém jsem se chtěla dozvědět více, a to předem připravenými otázkami, a kladla jsem doplňující otázky na témata, která mě zaujala během rozhovoru.

Pouze v jednom případě jsem provedla strukturovaný otevřený dotazník, jelikož respondentka, která byla ochotná se mnou rozhovor provést, v době mého výzkumu nepobývala na území České republiky, a byla krátce po porodu, tudíž provedení dotazníkové metody bylo mnohem vhodnější pro samotnou respondentku.

Co se týče samotných rozhovorů, ty byly v 80% uskutečněny face-to-face. Obvykle jsem se s respondentkami domluvila na konkrétní den a čas, a ve většině případů jsme se scházely v jedné kavárně v centru Prahy. V jednom z případů jsem se s respondentkou sešla v její oblíbené restauraci. Dva z rozhovorů byly provedeny pomocí video-hovoru, a to v případě respondentek, které byly mimopražské, a tato forma komunikace byla pro ně i pro mne mnohem jednodušší, co se týkalo časové agendy i finanční stránky. Časový rozsah rozhovorů se lišil, obvykle však trval minimálně hodinu. S některými informátorkami jsem mluvila opakovaně, a s více jak polovinou dotazovaných jsem nadále v kontaktu.

Všechny rozhovory jsem si po předchozím svolení a domluvě s informátorkami nahrávala na diktafon, což osobně shledávám jako jednu z nejlepších, ne ovšem zcela nejspolehlivějších metod zaznamenávání rozhovoru. Velikou výhodou jsem spatřovala v tom, že jsem se během rozhovoru mohla naplno soustředit na to, co respondentka vypráví a ihned reagovat dalšími dotazy. Dále je také možné rozhovory v práci doslovně citovat, což budu

aplikovat stejně jako ve své bakalářské práci, jelikož přímá reakce a slova informátorek jsou častokrát nenahraditelná. Velkou nevýhodou je technologie samotná, během dvou rozhovorů se mi diktafon samovolně vypnul, tudíž jsem ztratila několik minut ze dvou uskutečněných rozhovorů.

Co se týče etiky výzkumu, pokaždé jsem ihned uvedla, kdo jsem, a k čemu bude provedený rozhovor, potažmo celý výzkum sloužit. Nikdy jsem nezatajovala svou identitu a k respondentkám jsem byla vždy upřímná. Informátorky jsem pokaždé ubezpečila, že nahraný materiál bude sloužit čistě k mé diplomové práci, a jejich jména a uvedené citace budu uvádět pod smyšlenými jmény z důvodu citlivosti údajů. V žádném z případů jsem se nedočkala záporné reakce.

1.2 Analýza literatury a pramenů

Před prováděním samotných rozhovorů bylo třeba nashromáždit dostatečný počet odborné literatury a podrobností týkajících se daného tématu. Snažila jsem se získat co nejvíce informací o zahalování, a to jak v kontextu islámu, tak z perspektivy dalších náboženství a obecné kultury odívání.

Opět jsem prostudovala korán, tentokrát jsem se zaměřila především na to, co posvátné písmo říká o zahalování žen. Dalším islámským zdrojem byly taktéž hadíthy. Mému studiu neunikla ani bible. Věnovala jsem se také četbě především zahraniční literatury týkající se hidžábu a zahalování jako takového. Dále jsem se zaměřila na zahraniční výzkumy týkající se zahalování a hidžábu, především u konvertujících žen v západním kontextu.

1.3 Zhodnocení použité literatury

Ve své diplomové práci vycházím ze zahraniční, a to především anglicky psané literatury, spíše okrajově pak z literatury české. Veškerá literatura použitá k napsání této práce se řadí do literatury odborné. Literatura česká slouží spíše k obecnější problematice tématu, jako je například odívání a jeho symbolická perspektiva, či oděv a jeho formy komunikace. Zaznamenala jsem znatelnou absenci české odborné literatury v daném tématu zahalování u muslimských žen.

Tématu zahalování se v českém prostředí věnuje například Magdaléna Frouzová v knihách: „Závoj a džíny, ženy v Islámském světě“¹ či „Mříže v ráji, muslimské ženy

¹ Frouzová, 2005, Vyšehrad

v Evropě², ovšem obě tyto knihy nejsou, jak i sama autorka píše v úvodu první knihy, odbornými pracemi, jsou výpověďmi respondentek, ať už konvertitek, či muslimek žijících v Evropě i mimo ni. Každá z těchto kapitol je napsaná jinou autorkou, a jelikož se ve většině z kapitol nejedná o ženy konvertující, častokrát ani o ženy žijící v Evropě, knihy jsem přečetla spíše ze zájmu o výpovědi některých respondentek, a z čistého zájmu o téma. Pro svou práci těmto knihám nepřikládám zvláštní váhu.

Pro mou práci byly stěžejní především publikace zabývající se zahalením, hidžábem samotným, a dále pak práce, které se zabývaly konvertitkami v jiných státech Evropy, a jejichž součástí byla i tematika zahalování.

První knihu, kterou jsem k danému tématu nastudovala, byla práce egyptské antropoložky *El Guindy*, a to *Veil: modesty, privacy and resistance*³. Autorka v knize popisuje zahalování jako samotný jev, a to jak z historické a etymologické perspektivy, tak z vlastních terénních výzkumů. Autorka poukazuje na to, že není až tak důležitý fenomén zahalování sám o sobě, ale je potřeba dávat téma zahalování do souvislostí, tedy ptát se po tom, kdo a z jakých důvodů zahalení praktikuje.

El Guindy dává jasně najevo, že šátek je v západním kontextu silně obalen politickým vnímáním, patriarchálním útlakem a podřízeností žen.

Tato kniha mi byla užitečná především díky obecnému pohledu na tuto problematiku, dále pak díky již uvedenému historickému hledisku, kde autorka uvádí jednotlivá zdůvodnění pro zahalení v historii, potažmo v dalších náboženstvích, a dovídáme se tak, že islám samotné zahalení nevynalezl, pouze jej institucionalizoval. V neposlední řadě je velmi důležité etymologické pojetí slova hidžáb a jeho různé ekvivalenty v arabštině, kterému se autorka věnuje poměrně podrobně. Jelikož je kniha psána anglicky, bylo zapotřebí etymologické pojetí dále konzultovat s profesorkou arabštiny a ujistit se o původu slov v koránu.

El Guindy se nepouští do hodnocení současné situace a nikterak nezvažuje pozici ženské rovnoprávnosti v islámském světě, což se jí dá vyčíst, ovšem její práce je především teoretická a pojímána z faktického hlediska.

Jako druhou nejstěžejnější publikaci mé práce bych označila knihu autorky *Kate Zebiri - British Muslim converts: choosing alternative lives*⁴. Tato kniha byla velmi důležitá při komparaci s výpověďmi mých respondentek, jelikož je protkána příběhy jednotlivých

² Frouzová, 2006, Vyšehrad

³ El Guindy, 1999, New York

⁴ Zebiri, 2008, Oxford: Oneworld

informátorek Zebiri, které konvertovaly k islámu ve Velké Británii. V mnoha z těchto případeů jsem spatřovala similaritu se svým výzkumem a výpověďmi mých respondentek, které tak dávám v jednotlivých kapitolách mnohdy do souvislostí.

Autorka popisuje fenomén samotné konverze, a dále se pak zabývá změnou životů svých respondentek, přijetím rodiny a zahalováním jako takovým, což byly kapitoly, které byly nejvíce užitečné pro již zmíněnou komparaci.

Kniha je oproti výše zmíněné publikaci El Guindy méně teoretická, ovšem s velkým obsahem výpovědí, což je ta část, kterou jsem na knize velmi ocenila, protože teoretické zakotvení obvykle vychází z terénu a výpovědi jsou vždy autentické.

Podobnou prací jakou je *British Muslim converts: choosing alternative lives*, je kniha *Anne Mansson McGinty - Becoming Muslim: Western woman's conversions to Islam*.⁵ Tematicky je tato publikace téměř totožná s knihou Kate Zebiri. Ovšem McGinty se ve své knize zaměřuje více na teoretickou stránku na úkor výpovědí respondentek, kterých je v knize méně oproti publikaci od Zebiri, zároveň se však nejedná o jejich celkovou absenci. Ovšem i s menší obsáhlostí samotných výpovědí bylo možné části výpovědí komparovat s mými respondentkami a hledat souvislosti a podobnosti, které respondentky prožívají společně bez ohledu na konkrétní místo.

Autorka se nezabývá pouze zahalením, její kniha je věnována především konverzi samotné a změně životního stylu britských žen, zahalování je v její práci pojímáno jako součást procesu konverze, a tudíž se mu věnuje spíše okrajově v rámci jednotlivých kapitol. Samostatně ho pak nalezneme v kapitole: „*Hidjab and niqab: eluding the male gaze*“.⁶

McGinty se v jednotlivých kapitolách zabývá tématy jakými jsou symbolika zahalení v západním kontextu či změna identity jednotlivých respondentek, což jsem ocenila především v teoretické části mé práce.

Zajímavou prací je kniha marocké feministky a socioložky *Fatimy Mernissi – The Veil and the male elite: a feminist interpretation of women's rights in Islam*⁷. V této knize se Mernissi věnuje historickému a etymologickému pojetí slova hidžáb, historickým souvislostem zahalování za doby Proroka a jeho vztahu k ženám. Mernissi také poukazuje na etymologický koncept trojrozměrnosti hidžábu, který jsem využila do svého výzkumu

⁵ McGinty, 2006, New York: Palgrave Macmillan

⁶ McGinty, 2006, s. 204

⁷ Mernissi, 1991, Addison - Wesley pub

v kapitole: „*Hidžáb a další formy zahalení*“. Prostor skrytý hidžábem je dle ní zakázaný prostor.

Závoj je v islámu podle Mernissi symbolem kontroly a opovržení ženským pohlavím. Muži je zahalení žen využíváno především proto, aby je ženy neodpoutávaly od spojení s Bohem a od praktikování islámu. Žena je vše, jen ne božské. Fatima je přesvědčena, že Islám vnímá ženu jako hrozbu sociálnímu uspořádání, a z toho také plyne patriarchální systém a silný význam, který je přisuzován zahalování. Tyto její názory vycházejí především z jejího feministického myšlenkového zaměření. Mernisi je zastánkyní názoru proti zahalování a argumentuje tím, že v koránu neexistuje žádný důkaz pro povinnost zahalování v Islámu. Častokrát se mně osobně zdají její názory až radikální, ale je třeba říct, že se jedná o názor, a jistým způsobem i jeden celý myšlenkový proud, který je potřeba brát na vědomí a nepřehlížet jej.

Další velmi přínosnou knihou byla kniha zabývající se konvertitkami k islámu a zahalením. Jedná se o práci od antropoložky *Karin van Nieuwkern: Women Embracing Islam- gender and conversion in the west*⁸, která je její editorkou. Kniha je poskládána z jednotlivých kapitol, které se od sebe liší nejen autory, ale také množstvím teorie a samotnými výpověďmi. Pro mou práci mi byly užitečné zhruba tři kapitoly, ač knihu shledávám velmi zajímavou jako celek.

Autorky se zde zabývají symbolikou šátku a zahalení, jakou má v západním kontextu, a jakou symboliku vykazuje pro jednotlivé konvertitky. Jelikož je kniha zaměřená na konverzi západních žen k islámu, tak se v knize dozvíme mnoho o samotném procesu konverze a počínajícím nošením šátku, přístupu k zahalování od jednotlivých respondentek a jejich postoji k šátku. Stejně tak důvodů pro nošení či nenošení, problematiku v zaměstnání. Samotná kniha tak odpovídá na mnohé otázky, které si kladu sama ve svém výzkumu, a je velmi zajímavé sledovat, že konvertující ženy řeší podobné problémy v západní společnosti, či že mají velmi podobné pocity.

Velmi nápomocnou knihou mi byl korán, bez něhož by práce byla jaksí neúplná, korán jsem využila především pro kapitolu „*Pohled náboženství na módu a zahalení*“. Dále jsem pak použila nezbytně nutné hadíthy, v nichž také nalezneme zmínky o zahalování, ty jsem čerpala z webových stránek.⁹

⁸Van Nieuwkern, 2006, Texas: University of Texas press

⁹ Hadith collection, cit: 17-9-2014, dostupné z: <http://www.hadithcollection.com/>

Pro obecnější a teoretičtější kapitoly věnující se oděvu jako symbolu či komunikačnímu kódu oděvu jsem použila velmi přehledně napsanou diplomovou práci *Jany Skarlantové: Oděv jako znak: sémiotické funkce oděvu a jejich axiologické proměny*.¹⁰

Poslední důležitou prací, která by měla být v této části mé práce jmenována, je kniha *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*¹¹ od autorské trojice Miloš Mendel, Bronislav Ostřanský a Tomáš Rataj. Dále pak kniha *Islám a České země*¹² od dvojice autorů Miloš Mendel a Jiří Bečka. Obě tyto knihy posloužily k úvodní kapitole „*Islám v České republice*“.

Další knihy použité k napsání této práce neshledávám natolik důležitými, aby byly uvedeny ve zhodnocení použité literatury. Neupírám jim tímto jejich důležitost a přínos pro můj výzkum, ovšem knihy se zabývají stejnými tématy jako zde již zmíněné knihy, které považuji za stěžejní. Veškerá použitá literatura a zdroje jsou uvedeny v poslední části mé diplomové práce, a to v kapitole „*Použitá literatura*“.

Posledními zdroji, které jsem použila především pro aktuální vhled do problematiky a orientaci se v současné situaci v České republice, byly internetové zdroje médií, tištěné magazíny a noviny. Ne vždy se jednalo o odborná periodika. V jejich neodbornosti a dostupnosti velké mase lidí spatřuji pozitivum, jelikož právě tato periodika odrážejí současnou situaci a podporují smýšlení širokého spektra populace. Nejednou jsem se také soustředila i na diskuzní fóra pod danými internetovými zdroji. Tyto zdroje budou uvedeny v kapitole *použitá literatura* v podsekcí vedlejší zdroje.

1.4 Získávání a výběr respondentek

Po stanovení tématu mé diplomové práce, ve které volně navazuji na předchozí bakalářskou práci na téma: *Konverze českých žen k islámu*¹³, jsem začala opět s vyhledáváním informátorek.

Vybírala jsem si ženy a dívky, které konvertovaly k islámu, bez ohledu na jejich věk, sociální pozadí či jakákoli jiná kritéria. Podmínkou bylo, aby byly vychovány v českém prostředí a znaly současnou sociální a náboženskou situaci v České republice, bez ohledu na to, zda v České republice v současné době žijí nebo ne. Nezaměřovala jsem se na ženy nosící

¹⁰ Skarlantová, 2007, Praha: Universita Karlova

¹¹ Mendel, Ostřanský, Rataj, 2007, Praha: Academia

¹² Bečka, Mendel, 1998, Olomouc: Votobia

¹³ Davidová, 2012, Universita Pardubice

čistě hidžáb, mezi mými informátorkami se vyskytují i ženy, které žádné zahalení nepraktikují - ať již dočasně či z jiných důvodů.

Jelikož jsem již měla jistou síť několika respondentek, věděla jsem o tématu mnohem více než před dvěma lety, a bylo tak snazší, ovšem ne zcela jednoduché, najít další ženy a dívky, které by byly ochotné se mnou mluvit a provést rozhovor.

Opravdu velké pozitivum shledávám v existenci sociálních sítí. Po zkušenostech z předchozí práce, kdy se oslovování cizích žen neukázalo jako produktivní, většina z nich neprojevila ochotu se mnou navázat kontakt či si domluvit schůzku jsem vyzozorovala jsem, že ochotu některé projevily až v momentě, kdy jsem jim byla doporučena skrze jejich známou či kamarádku, která se mnou již rozhovor prováděla. Tedy při této práci jsem se ihned pustila do oslovování žen a dívek skrze sociální sítě. Pohybovala jsem se především na sociální síti facebook.com, kde jsem oslovovala české konvertitky skrze skupiny, ve kterých se sdružují. Dále jsem pak dostávala doporučení a kontakty od lidí ve svém okolí, kteří znali ženy konvertující k islámu.

Na žádost o rozhovor zasláný elektronickou formou bez předchozího doporučení mi odpověděla necelá jedna třetina dotázaných. Jako hlavní faktor tohoto nízkého čísla shledávám technickou překážku, kdy si ženy žádost mnohdy ani nepřečetly. Při předchozím doporučení jsem měla stoprocentní návratnost odpovědí, přičemž 80% z nich bylo kladných a vstřícných, co se rozhovoru týče.

Nejvíce se mi při mé práci, jak již bylo naznačeno, osvědčila metoda snow-ball, tedy metody, při níž získáme alespoň jednoho informátora, jehož požádáme, zda by nám mohl dát kontakt na další osoby, které bychom potřebovali do výzkumu. Díky této osobě získáme kontakt na další respondenty, ke kterým bychom se například nedostali, nebo kteří by s rozhovorem bez předchozího doporučení nesouhlasili.¹⁴

První rozhovor k této práci byl proveden v listopadu 2013 a následující rozhovory byly realizovány v dalších měsících až do února 2014.

¹⁴ Bernard, 2006, s. 193

1.5 Informátorky

Ve svém výzkumu jsem neměla žádnou informátorku, která by mě vysloveně zasvětila do prostředí českých konvertitek, a mohla bych ji nazvat svou hlavní informátorkou. Mezi mé informátorky patřily ženy a dívky narozené v České republice, které zde byly vychovány a z různých důvodů konvertovaly k islámu.

Za stěžejní informátorky v tomto výzkumu považuji respondentky, s nimiž jsem provedla rozhovor v období od listopadu 2013 do února 2014, což je celkem jedenáct informátorek. Jako vedlejší informátorky, ovšem s nepopíratelně důležitými informacemi, v mé diplomové práci budou figurovat výpovědi týkající se zahalování od respondentek, s nimiž jsem dělala rozhovory k mé bakalářské práci¹⁵ v období od května 2011 až do listopadu 2011, v tomto výzkumu se jednalo o devět informátorek.

Do jednotlivých kapitol budou použity výpovědi především mých stěžejních informátorek, tyto kapitoly budou doplněny o zajímavé výpovědi mých vedlejších respondentek, jelikož však jejich odpovědi je možné nalézt i v mé předchozí práci¹⁶, budou tedy tuto jen doplňovat. V příloze na konci práce bude seznam všech respondentek, se kterými jsem dělala rozhovor v celkovém období od roku 2011 do roku 2014.

1.5.1 Medailonky informátorek

Jména zde uvedených informátorek jsou záměrně změněna z důvodu ochrany identity informátorek na základě citlivých údajů, které mi svěřily.

Renata→ V době našeho rozhovoru bylo Renatě dvacet jedna let a studovala vysokou školu. V boha věřila již od mala, jako mladší a v době adolescence navštěvovala kostel, ač ne zcela pravidelně. Je provdaná za Libyjce, kterého si vzala, když jí bylo devatenáct let. Konvertovala rok po tom, co se seznámili, ovšem k islámu směřovala i před tím a cíleně si hledala manžela mezi muslimy. Šátek začala nosit až na vysoké škole v Praze, v rodném městě šátek nenosí.

Lýdie→ V době našeho rozhovoru jí bylo třicet let, k islámu konvertovala ve svých dvaceti sedmi letech. Pochází z ateistické rodiny. Čtyři roky před konverzí k islámu se začala, jak

¹⁵ Davidová, 2012

¹⁶ Davidová, 2012

sama uvedla, duševně rozvíjet a začala se v obecném hledisku zajímat o víru, dospěla k závěru, že Bůh existuje, a že by ho měla vhodným způsobem uctívat. Stejně jako Renata cíleně hledala manžela mezi muslimy, ovšem nechtěla Araba. Je provdána za muslima pocházejícího z Indie. Pracuje na zahraniční ambasádě. Šátek začala nosit postupně, nejdříve pouze s kamarádkami, oficiálně a nepřetržitě se stal její součástí po její konverzi, která proběhla v Istanbulu.

Blanka→ V době našeho rozhovoru jí bylo dvacet sedm let, vrcholný zájem o islám spatřuje kolem svého dvacátého druhého roku života, vše započalo roční cestou do Turecka, kam odjela na dva roky pracovat jako dobrovolná učitelka angličtiny. Jako mladší inklinovala k buddhismu. Rodiče jsou dle jejích slov agnostikové, jako malá ovšem chodila do pravoslavného kostela. Nad samotnou konverzi se rozmýšlela tři roky. Šátek nosí pouze když jde do mešity. V době rozhovoru studovala magisterský obor afrikanistiky a soukromě vyučovala angličtinu a ruštinu.

Ludmila→ V době našeho rozhovoru jí bylo dvacet tři let a studovala na vysoké škole. K islámu se dostala skrze návštěvu Turecka, což bylo v jejích patnácti letech. Víru v Boha v sobě měla již od dětství, jelikož její tatínek je křesťan. K oficiální konverzi došlo přibližně v jejích osmnácti letech. Šátek začala nosit ihned po maturitě, tedy v roce 2010. Od roku 2011 je provdána, její manžel je také konvertita, francouzské národnosti. Během našeho rozhovoru na sobě měla hidžáb a abáji.

Vendula→ V době rozhovoru jí bylo dvacet sedm let. K zájmu o islám jí přivedl její muslimský manžel v momentě, kdy zvažovala křest. Konvertovala po ročním intenzivním studiu islámu a porovnávání s křesťanstvím. V Boha věřila již od malička, babička je křesťanka, nukleární rodina je ateistická. Zahalovat se začala půl roku po konverzi a šátek je již její nedílnou součástí.

Eva→ V době našeho rozhovoru jí bylo dvacet pět let a sháněla si zaměstnání na plný úvazek. V roce 2012 se odstěhovala za práci do Egypta, kde také konvertovala k islámu po poměrně ojedinělé mystické zkušenosti. K víře v Boha rodiči vedena nebyla, ač odmala tušila, že nějaký Bůh pravděpodobně existuje. Má dvě děti, které jsou v péči jejího prvního manžela. Šátek začala v Egyptě nosit ihned po konverzi. V době rozhovoru nosila šátek

v České republice dle okolností a situace, jelikož její rodina o konverzi nevěděla, přičemž si přála, aby jej mohla nosit neustále.

Lada→ V době rozhovoru jí bylo dvacet čtyři let. K islámu konvertovala v jednadvaceti letech. Studentka VŠE¹⁷ v navazujícím magisterském studiu. Vyrůstala v rodině, kde babičky byly věřící, konkrétně křesťanky, ale rodiče již žádné náboženství nepraktikovali. Sama byla ovšem pokřtěna. Šátek doposavad nosit nezačala. Se šátkem spíše experimentuje a nosí ho příležitostně.

Anna→ V době našeho rozhovoru bylo Anně dvacet tři let. Pochází z křesťanské, nepříliš praktikující rodiny, a sama byla křesťankou, ovšem nikdo, včetně kněze, ji nedokázal odpovědět na otázky, které pokládala. V této době odjela studovat do Anglie, kde se seznámila také s islámem. Muslimové ji zde dokázali na její otázky odpovědět, ač nebyli nijak zvlášť nábožensky vzdělaní. O islám se zajímala zhruba tři roky a konvertovala přibližně půl roku před naším rozhovorem. Je zasnoubená s muslimem pocházejícím z Bahrajnu. V době rozhovoru studovala na vysoké škole a pracovala v rodinné firmě. Zahaluje se pouze pokud jede za snoubencem do Bahrajnu, kde nosí nejen hidžáb, ale také nikáb. Když je v České republice, šátek nenosí z obavy z rodičů. Měla ho pouze několikrát mimo své rodné město.

Pavla→ V době našeho rozhovoru bylo Pavle dvacet osm let. O islám se začala zajímat ve dvaceti šesti letech, a to po návštěvě Egypta. Po další návštěvě Egypta si našla i partnera v této zemi, jejich momentální vztah je pouze přátelský. Oficiálně šahádu¹⁸ ještě neřekla, chystá se na to při další cestě do zahraničí. Rodina je nevěřící. Pracuje jako sestřička na psychologické ambulanci, kde šátek nenosí. Ovšem mimo práci a domov zahalení praktikuje.

Martina→ V době rozhovoru jí bylo třicet tři let. O islám se začala zajímat, když jí bylo devatenáct let a pracovala v Anglii jako au-pair. Rodiče, ač jsou ateisté, tak své děti od mala vedli k respektu ke všem náboženstvím. Konvertovala po sedmi letech zájmu o islám. Šátek zařadila do svého každodenního života přibližně rok po oficiální konverzi. Martina žije trvale v Anglii a Českou republiku pouze navštěvuje. Profesionálně pracuje jako právnička pro finančního regulátora ve Velké Británii.

¹⁷ Vysoké školy ekonomické v Praze

¹⁸ Je Islámské vyznání víry, které patří k pěti pilířům Islámu.

Nela → V době uskutečněného rozhovoru jí bylo jednadvacet let a chystala se odcestovat za svým muslimským manželem do Kanady. Je původem ze smíšeného manželství, kde matka je Češka a otec Syřan. Otec ji nikdy k islámu nevedl a jí samotné nepřišel islám jako dobré náboženství. K jeho vyznávání si dospěla sama, přes studium hinduismu a buddhismu. Konvertovala přibližně po třech měsících intenzivnějšího zájmu. Po její konverzi se i její otec stal znovu praktikujícím muslimem. Šátek začala nosit asi po 4 měsících, při našem rozhovoru na sobě měla hidžáb a abáji.

1.6 Pozorování

Při psaní mé diplomové práce jsem se pohybovala především v Praze, několikrát jsem navštívila modlitebnu na Václavském náměstí. Mezi mé hlavní pozorovací cíle patřilo sledování oděvu dívek a žen konvertujících k islámu. Během schůzek jsem si všímala, co mají mé respondentky na sobě, s některými z nich jsem se viděla opakovaně, ať už cíleně či shodou okolností. Snažila jsem se pozorovat jejich chování v hidžábu, které jsme následně také konzultovaly.

Dále jsem pozorovala ženy na ulici, které byly zahalené, a jejich oblečení, jelikož hidžáb není pouze šátek, ale kodex celého oděvu, který by měl být cudný a neměl by ženu obepínat. Konkrétně tomuto faktoru se budu nadále věnovat v teoretické části práce.

1.7 Experiment

V rámci této práce jsem se rozhodla ke zopakování provedeného experimentu, tedy nošení hidžábu na vlastní kůži. Z doby psaní mé bakalářské práce jsem měla již zkušenosti s nošením šátku, a tudíž jsem již neměla tolik prvotních obav jako při mém prvním experimentu.

Z předchozího experimentu jsem se poučila, že idealistická představa nošení šátku například nepřetržitě po dobu jednoho měsíce je pro mne neproveditelná, jelikož mé záliby jsou značně rozsáhlé a nechtěla jsem je nijak narušit či omezovat, další roli hrál partner (a jeho rodina), kterého jsem při prvním experimentu neměla, a tudíž jsem brala ohledy jen sama na sebe. Jelikož jsem se přestěhovala na vesnici, tak jsem se obávala pomluv a roznášení klevet na úkor mé nové rodiny v důsledku experimentu. Šátek jsem tak nosila nahodile, v určitých situacích, ve kterých jsem se domnívala, že bude interakce s okolím zajímavá. Jeho nošení proběhlo v mém rodném Děčíně, Pardubicích, Přelouči a v Praze.

Jelikož jsem měla již předchozí zkušenost s nošením hidžábu, neprožívala jsem již prvotní pocity obav z reakcí lidí. Všimla jsem si, že pokud já sama ho v daný den, kdy ho mám na sobě, beru jako svou součást a něco naprosto přirozeného a běžného, tak vnímám zvědavé pohledy lidí mnohem pozitivněji. Troufám si říct, že mám milé a příjemné vystupování, a tak jsem se nesetkala s žádnou nepříjemnou reakcí například v obchodě, prodavačky se na mne vždy usmívaly a pomohly mi se vším, co jsem potřebovala, možná paradoxně byly až ochotnější. Také pokud jsem měla v daný den dobrou náladu a sama jsem se cítila v dobré psychické kondici, tak jsem nebyla frustrována z všudypřítomných pohledů okolí. Nepříjemný pocit jsem měla pouze v obchodě, kde bylo puštěné rádio, v němž zrovna vysílali polední zprávy, a ozvala se informace o Islámském státu a situaci v Sýrii. V ten moment jsem na sobě cítila mnoho pohledů, které jsem si možná i sama vsugerovala, a bylo mi to velmi nepříjemné, jelikož mnoho lidí dle mé zkušenosti příliš nerozeznává mezi pojmy jako je Islámský stát, radikální islámská hnutí a mezi muslimy samotnými, a tyto záměny pojmů mohou vyvolat konflikt.

Jako stěžejní část tohoto experimentu jsem si stanovila pracovní pohovor, který jsem shledala jako velmi problematický v českém prostředí. V předchozím experimentu jsem byla zaměstnána jako asistentka ve stánku jedné pojišťovny ve velkém nákupním domě a několikrát jsem v práci šátek měla, více o těchto zkušenostech je možné se dočíst v mé bakalářské práci¹⁹.

Při hledání potencionálního zaměstnání jsem byla značně limitována pracovními nabídkami na trhu práce, jejichž počet je znatelně omezen a proces, než se člověk dostane na první pohovor, je mnohdy velmi zdoluhavý. Rozhodla jsem se tedy ucházet o místo pokladní v supermarketu Tesco v Pardubicích a dále jsem se byla zeptat na volná pracovní místa nabízená na webových stránkách obchodního centra v Pardubicích.

Jeden den jsem se rozhodla obejít všechny tyto inzerované pozice a zanechat zde životopis. Jednalo se o již zmíněný supermarket Tesco, prodejnu domácích potřeb, kavárnu a fresh bar. V kavárně a v domácích potřebách mi bylo bez zaváhání sděleno, že pozice je již obsazená a nenabyla jsem dojmu, že by se toto odmítnutí mohlo týkat mého vzhledu. Ovšem v momentě, kdy jsem vstoupila do zmíněné velmi elegantní kavárny, mi samotné problesklo hlavou, že bych se tu také nezaměstnala, pokud bych byla v pozici vedoucího či majitele. Ve fresh baru si ode mne vzali životopis s tím, že hledané pozice jsou především v Praze, a že

¹⁹ Davidová, 2012

se mi v případě, pokud bude volná pozice v Pardubicích, někdo ozve - zde jsem žádnou zpětnou vazbu nedostala, ale nemohu soudit, z jakého konkrétního důvodu to bylo.

V supermarketu Tesco, kde jsem zanechala na informacích životopis, mi do dvou dnů volala vedoucí směny s tím, zda se mohu dostavit na pohovor. Jednalo se o brigádnickou pozici markování na kase. Je třeba dodat, že mé životopisy nebyly opatřené fotkou.

Přišla jsem na smlouvenou schůzku, konkrétně ve volných, zvonových džínách, svetříku, přes který jsem měla černé sako, a v šátku uvázaném na běžný způsob hidžábu. Paní, se kterou jsem měla domluvenou schůzku, vypadala v první moment překvapeně, kdo ji na pohovor přišel. První otázka ihned po představení směřovala k šátku, zda ho musím mít. Na to jsem odpověděla, že ano, že z náboženských důvodů ho sundávat nechci. Reakce přišla okamžitě a pozitivní, což mě samotnou zaskočilo. Samotné ji to nevadilo, shledala mě jako velice sympatickou a někoho, koho by do svého týmu chtěla, ovšem toto rozhodnutí není na ní. Během chvíle se u nás vyskytla jedna z jejích nadřízených, která by s mým zahalením také problém neměla, ovšem stále byla potřeba doptat se vyššího vedení. Požádala jsem tedy obě ženy, zda by byly tak laskavé a tento fakt mi zjistily do konce týdne, že mám další možnou nabídku práce a uvidím, zda to vyjde či nikoliv, a zda by bylo vůbec možné v Tescu nastoupit. Přibližně do hodiny mi volala paní, u které jsem na pohovoru byla, s obrovským nadšením v hlase, že vedení by můj šátek akceptovalo, a mohla bych tudíž do práce na pokladnu v co nejbližší době nastoupit. O dva dny později jsem nabídku s poděkováním zdvořile odmítla.

Upřímně to pro mne bylo opravdu velké a milé překvapení. Jsem si ovšem plně vědoma toho, že jsem měla opravdu spíše štěstí. Potíraná, a častokrát i veřejně přiznaná diskriminace muslimských žen v potencionálním zaměstnání v České republice, je patrná. V momentě, kdy do práce opravdu nastoupit musí, aby zvládly finančně pokrýt své existenční náklady, si mnohé z nich oblečení hidžábu na pohovor rozmyslí, i vzhledem ke zmíněnému omezenému množství pracovních pozic. Neznám nikoho, kdo by se chtěl jakkoliv na pracovním pohovoru, ať už oprávněně či nikoliv, znevýhodnit. Mnohé z nich tak volí nástup do zaměstnání bez zahalení a postupné zjištění možností až se smlouvou v ruce či absencí šátku na pracovišti.

2 Teoreticko - praktická část

2.1 Islám v České republice

Po historické stránce byla Česká republika v průběhu dějin ovlivněna islámem jen velmi slabě, alespoň z pohledu dalších evropských států, které mají s islámem mnohem bohatší zkušenosti.²⁰

8. listopadu 1934 vznikla první myšlenka o možném založení muslimské obce. Následující schůzky, na kterých se sešli egyptský generální konzul Ab dal-Hamíd al-Bábá bej, indický muslimský intelektuál dr. Sajjid Hasan Mírzá chán a český publicista Mohamad Abdalah (Bohdan) Brikcius se konaly v soukromém bytě. Cílem bylo založit Muslimskou obec s působením v Praze. Dále se pak muslimové scházeli od jara roku 1935 v bytě jednoho ze svých neaktivnějších členů, a to Mohamada A. Brikciuse na Třídě krále Alexandra. Prvním vytyčeným úkolem byla snaha zjistit počet muslimů žijících v Praze, a jejich ochotu se scházet a podílet na budování muslimské obce. První oficiální schůzka a zmínka potřeby řádné registrace obce a stavba mešity byla uskutečněna 24. prosince 1934. Na budování muslimské obce v tehdejší Československé republice se podíleli zahraniční muslimové žijící v ČSR, zahraniční islámské instituce, zastupitelské úřady islámských zemí a v neposlední řadě i čeští konvertité. Dále byl také zaslán dopis ministerstvu školství a národní osvěty s prosbou zřízení Moslimské (mohamedánské) obce.²¹

První překážka se objevila v nejasnosti stanovení, zda se Muslimská obec bude zřizovat pouze v Českých zemích, nebo také na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, a zda bude pouze „hanafijského ritu“ anebo „islámu vůbec“²². Jelikož bylo potřeba, aby Muslimskou obec schválilo Ministerstvo vnitra, bylo nezbytné si tyto nejasnosti vyjasnit. Vše se v tento moment pozastavilo na byrokratickém bodě. Ač Ministerstvo školství a národní osvěty nemělo s uznáním Muslimské obce potíží, vše muselo postoupit výše, a to na zmíněné Ministerstvo vnitra. Ministerstvo vnitra vidělo v českých muslimech spíše kuriozitu a nemělo tak potřebu kamkoliv spěchat s vyhověním žádosti na ustanovení obce.

²⁰Bečka, Mendel, 1998, s. 9

²¹Bečka, Mendel, 1998, s. 132, Mendel, Ostřanský, Rataj, 2007, s336,351

²²Vzhledem k poměru muslimů se jednalo o to, že v Čechách byl uznán jen „islám hanafijského ritu“ jelikož zde bylo nejvíce vyznavačů této formy islámu, ale na Slovensku byl uznán „islám vůbec“ Hanafijský rit je pokládán za jeden z neúspěšnějších právních systémů sunnitské ortodoxie.

Následující tři roky obec utlumila své snahy ve snaze oficiálního uznání ze strany Ministerstva vnitra a zaměřila se především na své vnitřní struktury. Je doloženo, že potají oddávala a podporovala polygammí svazky, ač tyto lidé nemohli veřejně vystupovat jako manželé.²³

14. února 1941 se Muslimská náboženská obec dočkala oficiálního uznání ze strany Ministerstva vnitra, stalo se tak po předložení přepracovaných stanov, a obec byla uznána na území Čech a Moravy se sídlem v Praze. Obec tak byla uznána po sedmi letech čekání a průtahů. Mezi léty 1935 až 1945 měla obec v Praze přibližně 700 členů, z toho bylo pouze 10 Čechů a jejich sympatizujících rodinných příslušníků, zbytek pak tvořili cizinci. V těchto letech obec praktikovala tři typy činnosti v závislosti na počtu členů v dané době:

- 1) Posilování náboženské příslušnosti - snaha neustálého kontaktu mezi jednotlivými členy obce především pak společná oslava náboženských svátků.
- 2) Misijní činnost – čerpání finančních prostředků ze zahraničí (egyptský konzulát, islámské instituce v Bosně, misijní centrum v Berlíně, mecenáši z arabských zemí, a v malé míře i od členů obce); tyto prostředky následně využívala především k nákupu koránu a jiné náboženské literatury, a na vydávání časopisu Hlas Muslimské náboženské obce.
- 3) Organizační činnost - snaha sjednotit všechny muslimy v Českých zemích.²⁴

Od roku 1945 ustává zájem jednotlivých členů se scházet a postupně se tak z obce stává spíše volnočasové sdružení jednotlivců.

Během padesátých let komunistický režim v Československu nedospěl k pronásledování členů Muslimské obce, a to pravděpodobně díky jejich veřejné nečinnosti a celkové letargii jejich členů. Dále v padesátých letech došlo k socializaci některých muslimských států a na islám se v té době začalo nahlížet jako na odcházející náboženství. V padesátých a šedesátých letech se obec mohla jen stěží jakkoliv nábožensky vyvíjet vzhledem k ateistickému ovzduší, a zároveň bylo i vhodnější se výrazně nábožensky neprojevat.²⁵

Na základě působení Benešových dekretů byla zrušena veškerá rozhodnutí protektorátní vlády, a tak byla po válce anulována i registrace muslimské náboženské obce. Proto se muslimové v roce 1968, během tzv. Pražského jara rozhodli pokusit se o obnovení

²³ Mendel, Ostrfanský, Rataj, 2007, s. 337- 346

²⁴ Mendel, Ostrfanský, Rataj, 2007, s. 350- 359

²⁵ Mendel, Ostrfanský, Rataj, 2007, s. 361- 369

registrace své obce. Jejich požadavky byly mnohem skromnější, než jaké měli za doby první republiky, ovšem nikdy se nedočkali odpovědi.²⁶

Teprve až se Sametovou revolucí přichází nové snahy ze strany muslimů, teprve až tehdy dochází ke znovuobnovení starých a po pětačtyřiceti letech velmi slabých vazeb. Bylo potřeba se zamyslet nad budoucností obce a vizí do budoucnosti. Hlavními cíli byly snaha o opětovné zaregistrování obce a výstavba mešity. Již v roce 1990 zaslal Mohamed Ali (Přemysl) Šilhavý žádost o znovuznání obce. 12. listopadu se Šilhavému dostalo odpovědi z federálního ministerstva zahraničí, příznávající muslimům právo na plnohodnotný náboženský život. Ovšem oficiální uznání obce nebylo de iure v kompetenci federálního ministerstva zahraničních věcí, a tak byl Šilhavý odkázán s žádostí na odbor církví českého ministerstva kultury.²⁷

Žádosti na odbor církví českého ministerstva kultury byly (ještě za federace) několikrát urgovány. Odbor církví však nemohl obci vyhovět. Až do 1. září 1991 (datum nabytí účinnosti federálního zákona o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností), respektive 1. dubna 1991 (nabytí účinnosti zákona České národní rady o registraci církví a náboženských společností) nemohlo ministerstvo kultury provést registraci žádné církve či náboženské společnosti, protože chyběl závazný právní předpis, o nějž by se mohlo opřít. Nejednalo se pouze a výhradně o muslimskou obec.²⁸

Na počátku devadesátých let se centrum dění okolo muslimů přesouvá na Moravu, a to konkrétně do Brna, kde se v té době nachází nejvíce praktikujících muslimů. Snaha o postavení první mešity se tak také přesouvá do Brna. V roce 1991 vzniká v Brně Islámské centrum.

V roce 1996 přišla odpověď na žádost registrace obce z odboru církví o pozastavení řízení. Obec se odvolala s námitkou, že se jedná de facto o opětovnou registraci, nikoliv o novou registraci, a tudíž je to pouze formalita. V roce 1997 stále nebyla obec oficiálně uznána jako náboženská církev s vlastní právní subjektivitou, rozhodla se pro založení tzv. Nadace pro založení a provoz islámského centra se sídlem v Praze a v Brně. Jelikož se obě prezentovaly jako nadace s kulturní povahou, byly schváleny.²⁹ V roce 2001 se název

²⁶ Vojtíšek, 2004, s. 306

²⁷ Mendel, Ostřanský, Rataj, 2007, s. 378, 382

²⁸ Mendel, Ostřanský, Rataj, 2007, s. 385

²⁹ Mendel, Ostřanský, Rataj, 2007, s. 382- 392

nadaci rozdělil na: Islámská nadace v Praze a Islámská nadace v Brně, stále však nebyly uznány jako náboženská společnost.

Zjednodušení dosud neregistrovaných církví přišlo až se zákonem o církvích a náboženských společnostech v roce 2002. Pro řádné zaregistrování již stačilo doložit členství tří set osob. Díky tomuto zákonu může být církev uznána jako právnická osoba, ovšem stále nemá zvláštní práva a výsady, jako je například možnost oddávat či zakládat školy.³⁰Důsledkem tohoto zákona byla 17. září 2004 muslimská nadace zapsána do registru církví a náboženských společností pod názvem „Ústředí muslimských obcí“.³¹

Aby církev mohla disponovat zvláštními právy a výsadami, bylo potřeba řídit se dle zákona o církvích a náboženských společnostech. (zákon č 3/ 2002 sb.) § 11 odst. 1 a 4.

„(1) Návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv může podat registrovaná církev a náboženská společnost, která

a) je registrována podle tohoto zákona nepřetržitě ke dni podání návrhu nejméně 10 let,

b) zveřejňovala každoročně 10 let před podáním tohoto návrhu výroční zprávy o činnosti za kalendářní rok,

c) plní řádně závazky vůči státu

(4) Návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv podle § 7 odst. 1 písm. a) až e) musí obsahovat

a) v originále podpisy tolika zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k této církvi a náboženské společnosti, kolik činí nejméně 1 promile obyvatel České republiky podle posledního sčítání lidu, 13) s uvedením jejich osobních údajů podle tohoto zákona a s uvedením totožného textu na každém podpisovém archu, který uvádí plný název církve a náboženské společnosti, která sbírá podpisy pro účel její registrace, a z něhož je patrné, že podpisový arch je podepisován pouze osobou hlásící se k této církvi a náboženské společnosti, 11)

b) prohlášení, že její dosavadní činnost jako právnické osoby podle tohoto zákona neodporuje podmínkám stanoveným tímto zákonem a že vyhovuje podmínkám podle odstavce 1 písm. c), c) texty výročních zpráv podle odstavce 1 písm. b) a účetních závěrek 14) za dobu 10 let předcházející podání tohoto návrhu“³²

³⁰ Mendel, Ostránský, Rataj, 2007, s. 412

³¹ Ministerstvo kultury, cit. 08-08-2014, Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/>

³² Zákony online, cit. 28-08-2014, Dostupné z: <http://zakony-online.cz/>

Jedna desetina počtu obyvatel tvoří tak přibližně 10 000 podpisů muslimů trvale žijících na území České republiky. Tyto podpisy by musely obsahovat citlivé údaje, jakými jsou například trvalá bydliště či rodná čísla, s čímž se Muslimská obec doposud potýká. V roce 2006 se Muslimská obec pokusila podat žádost o udělení výjimky dle stejného zákona § 27 odstavce 8

„(8) Ministerstvo se souhlasem vlády může učinit výjimku a přiznat oprávnění ke zvláštním právům podle § 7 odst. 1 církvím a náboženským společnostem, které reprezentují významné světové náboženství s dlouhou historickou tradicí, působí na území České republiky a jsou registrovány podle tohoto zákona. V tomto případě se nevyžaduje splnění podmínek podle § 11 odst. 1 a 4. Návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv může podat registrovaná církev a náboženská společnost, která plní řádně závazky vůči státu a třetím osobám. Výjimku podle tohoto odstavce lze udělit pouze do 5 let od nabytí účinnosti tohoto zákona.“³³

Žádost Muslimské obce o udělení této výjimky byla v roce 2006 ministerstvem kultury zamítnuta.³⁴

V září tohoto roku, tedy konkrétně 17.9 2014, uplynula oficiální desetiletá čekací lhůta, po které si mohlo Ústředí muslimských obcí zažádat o plnohodnotné uznání, ovšem takto neučinilo. Jelikož podmínky pro udělení vyšší registrace zatím nesplňují. Pro získání oprávnění k výkonu zvláštních práv totiž musí náboženská společnost splňovat čtyři podmínky. Kromě desetileté registrace musí každý rok po celých deset let zveřejňovat výroční zprávy o své činnosti. To Ústředí muslimských obcí ovšem nedělalo. Velmi problematické bude také získání potřebného počtu podpisů. Jelikož dle daného zákona je potřeba sehnat jednu promile podpisů od občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem. Což vzhledem k poslednímu sčítání lidu z roku 2011 činí 10473 podpisů. To se nemusí jevit jako úplně snadný úkol vzhledem k následujícím číslům. I přesto, že Ústředí muslimských obcí zatím nemá v plánu žádat o vyšší stupeň registrace a stále tak neučinilo, zástupci sdružení „Islám v ČR nechceme“ vytvořili celorepublikovou kampaň s petičními podpisy proti zmíněnému vyššímu stupni uznání Ústředí muslimských obcí, tuto petici podepsalo téměř dvacet pět tisíc osob a byla 11. 9. 2014 předána do sněmovny.

³³ Zákony online, cit. 28-08-2014, Dostupné z: <http://zakony-online.cz/>

³⁴ Mendel, Ostránský, Rataj, 2007, s. 412

Dle posledních statistických údajů z roku 2011 se v České republice k islámu přihlásilo celkem 1943 osob a k Ústředí muslimských obcí 1442, což tedy znamená 3385 osob. Toto číslo ovšem nelze považovat jako reálný počet muslimů žijících na území České republiky. Ne každý chce do listu sčítání osob uvést své náboženství, a mnoha lidí žijících v České republice se sčítání obyvatel netýká. Odhady, k jakým se přiklání i předseda Ústředí muslimských obcí Vladimír Sáňka, je zhruba 10 000 muslimů v České republice. Z tohoto čísla tvoří pouze jen nepatrnou část čeští konvertité, jejich číslo není možné jednoznačně určit, ovšem dle odhadů Vladimíra Sáňky by se mohlo jednat o 400-500 osob, přičemž velké množství žije také v zahraničí³⁵

Oficiální sídlo Ústředí muslimských obcí dnes nalezneme na adrese Blatská 1491, Praha 9 - Kyje. Předsednictvo bylo naposledy voleno 28. března 2009, skládá se ze tří zástupců z Prahy, tří z Brna a jednoho z Teplic. Předsedou se stal Muneeb Alrawi, místopředsedy jsou Vladimír Sáňka (MO Praha) a Ahmed Hamdi (MO Teplice), pokladníkem Afif Ali Isanabani, a členy Haysam Krechan, Noureddin Al-Safadi a Assem Atassi. Ústředí muslimských obcí má dnes pod sebou Muslimskou obec v Praze, Muslimskou obec v Brně a od roku 2009 i Muslimskou obec v Teplicích.³⁶

2.2 Konverze a české konvertitky k islámu

R. Rambo popisuje jeden koncept konverze, který nejvíce odpovídá konverzi k islámu v mém výzkumu. Jedná se o konverzi, kterou nazývá **Tradition transition** a jde o přechod jednotlivce či skupiny od jedné náboženské tradice k jiné. Přejít z jednoho pohledu na svět na jiný, jinou symboliku vesmíru a jiný rituální systém, tento proces probíhá napříč jednotlivými kulturami. Jak R. Rambo uvádí, jedná se nejčastěji o konverzi ke křesťanství a islámu z důvodu nejsilnější misijní činnosti v historii, jež dokázaly těžit ze samotné konverze.³⁷

Náboženské vyznání všech mých informátorek se ukázalo jako nesměrodatné při konverzi k islámu. Mezi mé informátorky patřily ženy z více či méně křesťanských praktikujících rodin, ateistky či jedna respondentka, jejíž maminka patřila ke svědkům Jehovovým. Nelze ani říct, že by všechny z mých respondentek od mala měly víru v boha,

³⁵ Český statistický úřad, cit. 17-08-2014, Dostupné z: <http://www.scitani.cz/>, dále informace čerpána od místopředsedy muslimských obcí V. Sáňky

³⁶ Ústředí muslimských obcí, cit. 17-08-2014, Dostupné z: <http://www.umocr.cz/>

³⁷ Rambo, 1993, s. 14

nebo pociťovaly jeho existenci. Nejedna z informátorek poukázala na fakt, že ji islám přesvědčoval proti jejím dosavadním hodnotám.

Motivy konverze jsou individuální, stejně jako je individuální každá jednotlivá lidská bytost. V mém prvním i druhém výzkumu se ukázaly shodné a z 90% převládající motivy, a to: Intelektuální a romantický, tak, jak je popisuje James. R Lofland a Norman Skonvd. **Intelektuální motiv**, u nějž je hnacím motivem zvědavost, jde o hledání smyslu života a sebe sama. Konverzi předchází načítání literatury, jedná se o sebe-konverzi s minimálním tlakem sociálního okolí.

Romantický motiv je pak motiv vedený z velké části emocemi, nejčastěji tedy poznání člověka, ke kterému chováme silné city a díky němuž konvertujeme. Zde je sociální tlak již středně silný.³⁸

Při mém druhém výzkumu se mi v jednom případě vyskytl i motiv u islámu spíše ojedinělý. Jedná se o **motiv mystický**. Ten je dle R. Loflanda a Nomana Skonvda velmi intenzivní, sociální tlak je téměř nulový. Jde o ojedinělé zvláštní zážitky, jakými jsou například zjevení či sen.³⁹

Všem mým informátorkám, mimo jednu, lze tedy přiřadit vždy intelektuální motiv, ač v jejich konverzi sehrál roli motiv romantický, vždy se prolínaly, a žádná z mých informátorek nekonvertovala k islámu bez předchozího studia tohoto náboženství. Při mém prvním výzkumu převládaly především ženy konvertující čistě na základě intelektuálního motivu, které si až následně po konverzi hledali muslimského partnera. Tento rozdíl se při mém druhém výzkumu nepatrně vyrovnal, a již jsem měla i respondentky, u nichž byl prvotní motiv romantický.

Jako velmi zajímavý fakt považuji to, že se konvertitky mezi sebou pomyslně dělí na čisté a nečisté. Jako čisté se mezi sebou považují ty, co konvertovaly k islámu, a až později si našly muslimského partnera, tedy že k víře v Alláha dospěly samy bez mužů a byly na to patřičně hrdé.

Jak jsem již psala ve své předchozí práci, počet konvertitů bude pravděpodobně stále narůstat, vzhledem k síle expanze misijní činnosti islámu v západních zemích. Lidé nepřestali konvertovat ani po největších teroristických útocích, které jsou s islámem spojovány. Nejedna z mých informátorek se o islám jako takový začala zajímat právě po útocích na Světové obchodní centrum v USA. Konvertité mohou být také chápáni jako jakýsi most mezi tradiční

³⁸ Lofland, Skonvd, 2001, s. 375-382

³⁹ Lofland, Skonvd, 2001, s. 375-382

křesťanskou západní společností a islámskou společností, a mohou zmírňovat tření mezi odlišnými kulturami.⁴⁰

2.3 Oděv a jeho funkce

Své tělo zahalují lidé napříč celou zeměkoulí, bederními rouškami počínaje až po komplikované šaty s konstrukcemi. Šaty z nás dělají to, kým jsme. Na základě nich v různých společnostech a dobách dokážeme rozlišit to, do jaké sociální vrstvy daný člověk patří. Šaty se dělí nejen dle pohlaví jedince, který je nosí. Na základní úrovni mají také funkci zkrášlení těla a jsou určeny k přilákání opačného pohlaví. Dámské šaty jsou obvykle navrženy funkčně takovým způsobem, aby současně přitahovaly pozornost a zároveň ji zamezovaly dle převažujících standardů místní krásy, skromnosti a genderových rolí.

Oblečení, podobně jako jazyk, se liší podle místa, času a jednotlivce. Oblečení může vytvářet hranice mezi lidmi a zároveň utvářet jednotlivé komunity. Policejní či sesterská uniforma nám signalizuje příslušnost do specifické skupiny lidí, stejně tak jako například mnišský oděv. Oděv nás tak dělí na in-group a out-group. Oblečení poukazuje na nositelovo sociální postavení, rodinný stav, region, etnický původ, povolání, hodnost, náboženství, a tak dále. Oděv může být použit, abychom s ním na jedné straně vytvořili dojem jednoty a sounáležitosti, na druhé straně ho stejně dobře můžeme použít pro označení rozdílů ve společenstvích.

2.3.1 Oděv jako symbol

Díky symbolům jsme schopní se orientovat v našem světě. Individuální pocit sounáležitosti v určitém společenství je vázán na společně prožívané symboly. Na jejich základě myslíme v jednotlivých kategoriích, ale nejsou vázány pouze na jednu významovou rovinu. Zvláště v oblasti odívání je hranice mezi symboly velmi pohyblivá. Teoreticky se v osobní symbol může změnit každý předmět, neboť podstatou symbolu je to, že reprezentuje více nežli pouze to, co znázorňuje. Záleží vždy na míře srozumitelnosti sdělení pro daného příjemce.⁴¹

⁴⁰ Davidová, 2012, s. 27

⁴¹ Skarlantová, 2007, s. 19

Tradiční ideové symboly mají v každé společnosti své stálé místo. Patří k nim i například oděv nebo jeho části, doplňky, úprava vlasů či vousů.

V současné době, kdy se celý svět stává multikulturním, dochází například ke konfrontaci evropské kultury s kulturami mimoevropskými. Odlišný styl odívání je toho velkým důkazem. Typické znaky mimoevropského oděvu se v evropském prostředí mění v symboly s mnohavrstevným významem.⁴²

Muslimský šátek, neboli hidžáb, což je jedna z nejčastějších forem muslimského šátku, se stal jedním z nejskloňovanějších slov ve spojitosti s islámem. V očích Evropanů se stal velmi silným symbolem samotného islámu. Ovšem nejen islámu jako takového, ale především utlačování a nesvobody žen, politického smýšlení, mnohdy až terorismu. Západním feminismem je závoj vnímán jako kontroverzní a provokativní symbol patriarchálního útlaku žen.⁴³ Ovšem mnoho muslimských mužů a žen se domnívá, že západní ženy jsou otrokyněmi povinnosti své krásy a diktátu západní společnosti ve vztahu k ideálu krásy. El Guindy také poukazuje na fakt, že se mnozí muslimští učenci obávají, že symbol závoje brzy nahradí v západním světě půlměsíc jako symbol islámu, což lze považovat jako skandální.⁴⁴

Například v Egyptě se hidžáb stal symbolem hnutí mladých vysokoškolských studentek v sedmdesátých letech dvacátého století. U žen nahradil moderní světské šaty. Jednalo se o hnutí žen, které tím dávaly najevo nevoli vůči západní společnosti a snažily se vytvořit idealizovaný islámský oděv. Tento styl, který je známý jako al-ziyy al-Islami, neměl hmatatelný precedent, nevznikl v manufakturách a v obchodech, nýbrž v domech samotných aktivistek.⁴⁵ Nejedná se pouze o Egypt, proces islamizace a vyjádření se v kontra opozici vůči západu proběhl například v Iráku. Kde se ženy dobrovolně začali zahalovat a pociťovali tento krok jako krok ke svobodě nikoli k útlaku.

Jedna z respondentek McGinty poukázala na to, že šátek je část sebe sama. Šátek neidentifikuje pouze jako náboženský symbol, ale v tento kus látky vkládá své emoce. Šátku dává osobní život. Závoj je tak jejím osobním symbolem. Symbolizuje tak sounáležitost s ostatními muslimy.⁴⁶

Mé respondentky se k symbolice šátku vyjádřili takto:

⁴² Skarlantová, 2007, s. 18

⁴³ McGinty, 2006, s. 120

⁴⁴ El Guindy, 1999, s. 10

⁴⁵ El Guindy, 1999, s. 130-131

⁴⁶ McGinty, 2006, s. 113

Blanka se nejprve vyjadřoval k symbolice šátku, jak jí vnímá ve svém okolí, jak vnímá to, jak na zahalení ženy pohlížejí lidé v České republice:

Blanka: „*Je to prostě symbol, dřív mi třeba přišlo, že ty lidi na to koukali, jakože zašátkovaná ženská je utlačovaná, spíš na ní koukali tak jako na chudinku. Ale dneska po všech těch, já nevím, mezinárodních incidentech, tak už na tebe koukaj jako, fuj špíno, vypadni... Neříkám, že všichni, to samozřejmě ne, ale setkáš se s tím. Stejně tak najdu utlačovanou ženskou tady.*

Poté uvedla symboliku šátku, jakou má pro ni samotnou:

Blanka: „*Ten šátek je spíš takovej jako symbol tý víry, já ho neberu jako tu ochranu, ale jako že takový to, takovou jako metu, to, čeho by ta ženská měla dosáhnout, co by měla dodržovat. Je to taková jako ikona krásy, víš, co tím chci jako říct.*“

Zahalení ženy by především mělo symbolizovat její hlubokou náboženskou víru v Boha a její odhodlání.

2.3.2 Oděv jako komunikační kód a identita jedince

Mezi základní potřeby člověka patří vědět kdo vlastně je. Vědomí vlastní identity dává životu každého člověka nutnou kontinuitu. Vlastní identitu si utváříme ve styku s ostatními lidmi. Společně sdílené symboly a znaky tvoří tedy předpoklad vzájemného dorozumívání. Identita každého z nás vyrůstá ze sociální zkušenosti. Na základě svého odívání a dalších forem komunikace jedinec upevňuje svoji jedinečnost v rámci komunity a svou pozici v jejím společenství.

Identita jedince i jeho integrita do společnosti je záležitostí komunikace. Prostřednictvím určité formy prezentuje každý člověk své já. Zároveň také předpokládá, že ostatní chápou tyto formy stejným způsobem.⁴⁷

Díky šatům dokážeme například rozlišit pohlaví nositele, sociální status, ekonomické postavení, náboženství, etnický původ či politickou moc. Jedinec je také sám schopen rozpoznat, zda do dané skupiny patří a do které již nikoli

V předchozích etapách oděvního vývoje byl oděv mnohem více spjat se společenským statutem, byl jeho vizitkou na veřejnosti a jako takový byl vnímán samotným nositelem i veřejností.

⁴⁷ Skarlantová, 2007, s. 41

Některé informátorky ve výzkumu Zebiri se shodují v popisu identity podobně jako respondentky z mého výzkumu. Tedy že rozhodnutím nosit šátek posilují svou náboženskou islámskou identitu a zvyšují tím svůj pocit sebevědomí. Šátek je již jejich součástí, tvoří jejich identitu a to, kým jsou. Hidžáb u mnohých z nich dokázal posílit hranici mezi nimi a nemuslimy a zároveň posílit jejich pocit sounáležitosti s muslimy.⁴⁸ V nemuslimském prostředí tak šátek signalizuje okolnímu světu ženinu novou identitu, která má vliv na interakce, které s ní lidé navazují.

Eva: *„Jsem si jistější, taková sebevědomější, a myslím, že je to i znát.“*

Ludmila: *„Já se v tom cítím pohodlně, je to šátek a je to moje součást, prostě jako když nosím kabát, svetr, prostě je to součást mě.“*

Lýdie: *„Ale vlastně ten šátek se nosí taky proto, aby nás ty lidi poznali, ta holka má na hlavě šátek a je muslimka, tak se k ní budeme chovat určitým způsobem, protože to je muslimka. Je to určitý potvrzení určitého statusu v té společnosti. Ono to má opodstatnění i z toho důvodu. Já jsem například zaznamenala, že když jsem ho začala nosit, tak se ke mně lidi začali chovat líp v různých situacích, tak jako uctivěji, nevím z jakého důvodu, do hlavy jim nevidím, hlavně třeba chlapi a nebyli to ani muslimové, podrželi mi dveře, pouštěli mě sednout. Na ty lidi to určitě vliv má a mě to dává určitý status v té společnosti.“*

Ovšem je potřeba si uvědomit, že díky šátku jsou tyto ženy schopné na jedné straně posílit svou novou náboženskou identitu a zvýšit si tím pocit sebevědomí, zároveň na straně druhé ztrácí svou předchozí vizuální identitu, jelikož zahalení, ať už plné či formou hidžábu, znatelně změní jejich podobu.

Závoj či jakákoli forma muslimského zahalení je tak velmi mocným komunikačním prostředkem bez použití jediného slova, jelikož dává jak muslimské tak non-muslimské společnosti najevo, do jaké skupiny žena či dívka patří.

Mé respondentky poukazují také na šátek jako symboliku rozpoznávání se na ulici s dalšími muslimkami:

⁴⁸Zebiri, 2008 s. 107-108

Anna: „Když jsem potkala jako nějaké holky, jakoby muslimky, tak jsme se jako pozdravili salama alejkum, prostě jakoby takové to bratrství, to se mi třeba jako líbí na tom.“

Renáta: „U toho šátku bych řekla, že je to i takové jako znamení pro ostatní muslimky jako „ahoj, já jsem tvůj kamarád“, že se pozdravíme, sice to někdy jako hapruje s tím zdravením, ale je to prostě takové znamení.“

Martina: „Ošátkované ženy se například islámsky mezi sebou zdraví, protože podle zevnějšku poznají, že je muslimka.“

2.4 Pohled náboženství na módu a zahalování

Náboženství a církve ovlivňují módu. Všechny církve se k ní bez ohledu staví záporně. Čím mocnější byly církve, tím větší byla jejich opozice vůči módě. Nepříznivý postoj k módě necharakterizuje pouze křesťanské vyznání. Židé, muslimové, budhisté, konfuciáni a všechny další velké náboženské skupiny proti ní bojují už dlouhá staletí. Islám je však do současné doby nejradikálnější. Jeho vyznavači oblékali téměř neměnný šat, muslimská žena byla na veřejnosti zcela neosobní, nenápadná, úplně zahalená. Islám zapovídá manželkám a dcerám jakýmkoliv způsobem reprezentovat hodnosti a lesk svého domu, a dávat cizím lidem najevo přednosti svého těla a ducha.⁴⁹

Je možné se domnívat a soudit, že závoj v náboženském smyslu znamená odloučení od pozemského života a znamená život v celibátu. Závoj může být spojován se slibem, který skládají jeptišky. Ovšem tento pohled na závoj není tak obvyklý. Přesto zahalování žen není cizí ani západní kultuře. Například ještě v devatenáctém století běžně ženy nosily pokrývku hlavy, aby se tak odlišily vdané od svobodných dívek. Na vesnicích se tento jev udržel částečně i do poloviny dvacátého století, ve městech s industrializací a postupující modernizací se i ženy přizpůsobovaly moderním trendům a městské kultuře, a pokrývka hlavy tak postupně vymizela.

V židovské tradici bylo běžné, že ženy chodily na veřejnosti s pokrývkou hlavy, která mnohdy zakrývala i celý obličej s výjimkou jednoho oka, které zůstávalo odkryto. Odhalené ženské vlasy dle rabínů představují nahotu. Brayen také uvádí, že ne vždy byl šátek

⁴⁹ O. Zítek, 1962, s. 57

v židovském kontextu vnímán jako znak počestnosti, někdy symbolizoval spíše výjimečnost a luxus než cudnost, znázorňoval nedostupnost ženy a majetek manžela. V pozdějších dobách některé bohaté židovky vyměnily šátek za paruku jako jistou formu zahalení vlasů⁵⁰. V dnešní době si většina židovek zakrývá vlasy pouze v synagogách.⁵¹ Dále například talmud říká, že žena může být bez náhrady zapuzena, jestliže vyjde ven s částečně nebo úplně odkrytou hlavou a ortodoxní vdané židovské ženy si dodnes zakrývají hlavu šátkem anebo nosí čepec.⁵²

Zahalování žen nalezneme i v křesťanské tradici, nejen katolické jeptišky si zahalují vlasy již stovky let. Sv. Pavel v Novém zákoně učinil několik prohlášení týkajících se závoje, která patřila Korintským:

„Rád bych, abyste si uvědomili, že hlavou každého muže je Kristus, hlavou ženy muž a hlavou Krista je Bůh. Každý muž, který se modlí nebo prorocky mluví s pokrytou hlavou, zneuctívá toho, kdo je mu hlavou, a každá žena, která se modlí nebo prorocky mluví s nezahalenou hlavou, zneuctívá toho, kdo je jí hlavou; je to jedno a totéž, jako kdyby byla ostříhaná. Jestliže si žena nezahaluje hlavu, ať se už také ostříhá. Je-li však pro ženu potupné dát se ostříhat nebo oholit, ať se zahaluje. Muž si nemá zahalovat hlavu, protože je obrazem a odleskem slávy Boží, kdežto žena je odleskem slávy mužovy. Vždyť muž není z ženy, nýbrž žena z muže. Muž přece nebyl stvořen pro ženu, ale žena pro muže.“⁵³

Toto demonstrovalo podřízenost ženy Bohu a muži. Je tedy zřejmé, že islám zahalování žen nevymyslel, to existovalo již po mnoho staletí před příchodem proroka Mohameda v Mezopotámii a Středomoří v židovské i křesťanské tradici. Již Asyrské právo určovalo jaká žena má a jaká nemá být zahalena a jakým způsobem, a to do velmi hlubokých podrobností. Islám tedy zahalování pouze do své víry včlenil a institucionalizoval je ve své víře.⁵⁴ Moderní a populární vnímání zahalení a závoje je dáváno především do kontextu s arabskými ženami a islámem.

Pojem hidžáb se v koránu vyskytuje na několika místech, ovšem v různých derivacích svého významu, čemuž se budu věnovat v kapitole etymologické pojetí hidžábu. Jednoznačně korán muslimským ženám zahalování nepřikazuje a nestanovuje ho jako povinnost. Jedná se

⁵⁰ Tato forma zahalení není v Islámu možná.

⁵¹ Brayen, 1986, s. 139, 239

⁵² Etcoff, 2002, s. 130-131

⁵³ Bible, 1. Korintským 11:3

⁵⁴ El Guindi, 1999, s. 11

o doporučení. Dále také nestanovuje, co vše by mělo být zahalen a samotná praxe zde vychází především z jednotlivých náboženských škol a jejich interpretací, které se velmi různí.

V koránu k zahalení nalezneme tyto súry:

„Řekni věřícím, aby cudně klopili zrak a střežili svá pohlaví- a to je pro ně čistší, vždyť bůh dobře je zpraven o všem, co konají. A řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na obdiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A necht' spustí závoje své na ňadra svá. A necht' ukazují své ozdoby jedině svým manželům nebo otcům nebo tchánům nebo synům nebo synům svých manželů nebo bratřím nebo synům svých bratří či sester anebo jejich ženám anebo těm, jimž vládne jejich pravice, nebo služebníkům, kteří nemají chťice, anebo chlapcům, kteří nemají poněti o nahotě žen...“⁵⁵

Je patrné, že slova koránu se zde nevyjadřují tak přísně, jako je známa mnohá praxe.

A především slova této súry nejsou určena pouze jen ženám, nýbrž začátek této pasáže promlouvá k věřícím, tedy mužům i ženám.

Mezi ženami nebylo možné rozeznat tu, která má vysoké postavení a je čestnou ženou, a mezi otrokyněmi, častokrát tak docházelo k napadení a neuctivému jednání s vysoce postavenými ženami. Tento problém se vyřešil s Alláhovým zjevením - verše 33:59, jež nám poukazují na to, že prorokovy manželky měly zvláštní postavení:

„Proroku, řekni manželkám svým, dcerám svým i věřícím ženám, aby přitahovaly k sobě své závoje! A toto bude nejvhodnější k tomu, aby byly poznány a nebyly uráženy. A Bůh je odpouštějící, slitovaný.“⁵⁶

Ani tento verš ovšem není přesný v tom, do jaké míry by se měly ženy zahalovat.

Zmínky o zahalení žen nenalzáme pouze v koránu, ale také například v hadíthech.⁵⁷

V šesti kanonizovaných sbírkách hadíthů je ovšem jen velmi málo detailů zmiňujících se o ženském zahalení. Většina hadíthů pojednávajících o oděvech se zmiňuje spíše o oděvu muže a o tom, jak se oblékali prorokovi současníci. V některých se tak jedná přímo o zahalení žen, v jiných pouze o jakousi zmínku a náznak. Uvedu zde několik ukázek:

⁵⁵ Korán, 24:30, 31

⁵⁶ Korán, 33: 59

⁵⁷ je označení pro původně ústně uchovávanou výpověď o činech a skutcích islámského proroka Muhammada, tvoří hlavní pramen sunny.

„Narrated By Safiyya bint Shaiba: 'Aisha used to say: "When (the Verse): "They should draw their veils over their necks and bosoms," was revealed, (the ladies) cut their waist sheets at the edges and covered their faces with the cut pieces."⁵⁸

„Narrated By 'Aisha : Allah's Apostle used to offer the Fajr prayer and some believing women covered with their veiling sheets used to attend the Fajr prayer with him and then they would return to their homes unrecognized."⁵⁹

“Narrated By 'Aisha, Ummul Mu'minin : The Prophet (pbuh) said: Allah does not accept the prayer of a woman who has reached puberty unless she wears a veil.”⁶⁰

„Narrated By 'Aisha, Ummul Mu'minin : Asma, daughter of Abu Bakr, entered upon the Apostle of Allah (pbuh) wearing thin clothes. The Apostle of Allah (pbuh) turned his attention from her. He said: O Asma', when a woman reaches the age of menstruation, it does not suit her that she displays her parts of body except this and this, and he pointed to her face and hands “⁶¹

Nenalezneme jedinou zmínku v jakékoli sůře, která by přikazovala ženám, aby si zakrývaly i své obličej.

Prorok Muhammad věnoval nemalou pozornost oblékání muslimů v nově vznikající komunitě, a zaměřil se i na oděv muslimských mužů během modlitby. V porovnání s mužským oděvem se mohou zdát zmínky o ženském téměř zanedbatelné.

⁵⁸ Hadith collection, cit. 01-10-2014, Dostupné z: <http://www.hadithcollection.com> Sahih Bucháří, kapitola 6, kniha 60, *hadíth* 282 Volný překlad: Vyprávěla Safiyya bint Shaiba: 'Aiša řekla: „Když byl zjeven verš: „A nechť spustí závoje své na řadra svá“, (ženy) otrhněte konce ze šatů, které měly kolem pasu, a zakryly si jimi obličej.“

⁵⁹ Hadith collection, cit. 01-10-2014, Dostupné z: <http://www.hadithcollection.com>. Sahih Bucháří, kapitola 1, kniha 8, *hadíth* 368 Volný překlad: Aiša vypravovala: „Alláhův Posel vykonával modlitbu za úsvitu a některé věřící ženy se jí zahalené do svých závojų účastnily také. Poté se ženy vracely domů tak, aby je nebylo možné rozpoznat.“

⁶⁰ Hadith collection, cit. 01-10-2014, Dostupné z: <http://www.hadithcollection.com>. Abu Dawud, kniha 2, *hadíth* 641 Volný překlad: Vyprávěla Aiša Ummul Mu'minin: Prorok řekl: Alláh nepřijímá modlitbu/přání ženy, která dosáhla věku puberty, pokud nenosí závoj.

⁶¹ Hadith collection, cit. 01-10-2014, Dostupné z: <http://www.hadithcollection.com> Abu Dawud, Hadis 4092. Volný překlad: Asma, dcera Abu Bakra předstoupila před proroka Alláha v tenkém oděvu. Prorok Alláha od ní odvrátil svůj zrak a pravil k ní: Asmo, když žena dosáhne věku menstruace, není vhodné, aby ukazovala části svého těla krom této a této a při tom ukázal na její ruce a obličej.

2.5 Hidžáb a další formy zahalení

Sociální význam pokrytí hlavy a vlasů se na celém světě různí dle dané kultury. Na jedné straně šlo o zakrytí ženské sexuality, jak se dočteme v kapitole níže, na druhé straně se jedná o zkrášlení ženy ve formě nejrůznějších klobouků a mušelínových šátků.

Zahalování v islámu nezačíná vstoupením do manželského svazku a nemá nic společného s rodinným statusem, nýbrž se jedná o rituální akt, který se týká dívky v pubertě, prakticky s její první menstruací, jak nám naznačuje výše zmíněný hadíth od Abu Dawuda, ve které Prorok odvrátí zrak od Asmy, dcery Abu Bakra, když je oděna v průsvitné tkanině. Prorok jí pak sdělí, že je nevhodné, aby dívka, která dosáhne věku menstruace, ukazovala jiné části těla, nežli jsou její ruce a obličej.

Hidžáb samozřejmě není jedinou formou zahalení, ač ho ve svém výzkumu používám nejčastěji. Zahalení se liší od jedné arabské země k druhé, a to nejen svým názvem, ale také stupněm zahalení, formou či barvou a druhem tkaniny. Od těžkých neprůhledných látek až po lehké šifonové. Obecný název pro všechny šátky pokrývající vlasy je právě hidžáb a používá se také jako všeobecný název pro zakrytí muslimských žen a dívek. Jako další forma zahalení slouží burka, v tomto případě se jedná o plné zakrytí obličeje. Je to jednotný velký kus látky, který se nosí na veřejnosti na běžné oblečení, zakrývá celé ženino tělo. Ženě je umožněn pohled pouze skrze síťovou mřížku. Burka je nejčastěji černé nebo modré barvy. Další formou zahalení je niqáb, zde se jedná o plné zakrytí ženy mimo jejích očí. Nejčastější barvou je barva černá, může se skládat z jednoho nebo více kusů látky, v některých případech je mezi očima spojen tenkou tkaničkou, aby nesjížděl ženě z obličeje.

Muslimská feministka a socioložka Fatima Mernissi popisuje trojrozměrnost hidžábu. Na jedné straně má vizuální rozměr, kdy má ženu zakrývat před zraky okolního prostředí. Druhý rozměr je prostorový, kdy nám hidžáb tvoří přesnou fyzickou hranici, která je tím hidžábem označena a tvoří práh. Třetí rozměr je etický, směřující do sféry toho, co je zakázáno. Jelikož prostor skrytý hidžábem je prostor zakázaný.⁶²

Z hadíthu, který jsem zmiňovala v předchozí kapitole, vyplývá, že ruce a obličej zahaleny v islámu být nemusí, jelikož není možné pokrývat ruce a obličej při mnoha úkonech každodenního života či při modlitbě. Teologové také osvobozují chodidla od nutnosti pokrytí. Ovšem odhalení je povoleno na základě potřeby a mužům je v koránu jasně zakázáno na ženy pohledět.

⁶² Mernissi, 1991, s. 103

Ze samotného koránu a hadíthů nám pak plyne, že kdykoli žena opouští domov a vychází ven na ulici a mezi ostatní lidi, kde je možnost potkat i cizí muže, je její povinností se zakrýt, nedat možnost vidět jakoukoli její část kromě obličeje a rukou.

Khān Vahīduddīn ve své knize *Woman between Islam and western society*⁶³ vymezuje osm pravidel nošení hidžábu dle Muhammada Nasiruddīn al-Albani. V některých z nich se také odkazuje na samotný korán.

- 1) Celé tělo, kromě daných osvobozených dílů⁶⁴ musí být zakryto. Zde uvádí dva odkazy na samotný Korán. *„Řekni věřícím, aby cudně klopili zrak a střežili svá pohlaví – a to je pro ně čistší, vždyť bůh dobře je zpraven o všem, co konají. A řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na obdiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A necht' spustí závoje⁶⁵ své na ňadra svá. A necht' ukazují své ozdoby jedině svým manželům nebo otcům nebo tchánům“*⁶⁶

*„Proroku, řekni manželkám svým, dcerám svým i věřícím ženám, aby přitahovaly k sobě své závoje! A toto bude nejvhodnější k tomu, aby byly poznány a nebyly uráženy. A Bůh je odpouštějící, slitovaný.“*⁶⁷

Autor dále poukazuje na to, že by pro ženy samotné bylo lepší, pokud by zahalovaly své tělo kompletně, ovšem není to haram⁶⁸ pokud tak nečiní.

- 2) Hidžáb by sám o sobě neměl být zdrojem přitažlivosti.

*„Zdržujte se důstojně ve svých domech a nestavte na obdiv ozdoby svoje podle způsobu dřívější doby nevědomosti! Dodržujte modlitbu, dávejte almužnu a buďte poslušné vůči Bohu a poslu Jeho!...“*⁶⁹

Dle autora by žena neměla ukazovat okázale svou krásu takovým způsobem, aby vznikly tělesné touhy v srdci mužů. K tomuto účelu by žena měla nosit dané oblečení a samo toto oblečení by nemělo přitahovat pozornost.

⁶³ Khān Vahīduddīn, 1995

⁶⁴ Tedy mimo rukou a obličeje

⁶⁵ Zde je v koránu pro zahalení použito slovo chimár

⁶⁶ korán 24:31

⁶⁷ Korán, 33: 59

⁶⁸ Vše co je zakázáno

⁶⁹ Korán 33:33

- 3) Oděv by neměl být tenký, protože tenká tkanina nikdy nemůže poskytnout vhodné krytí. Průhledný oděv vyvolává pouze přitažlivost vůči ženě a to poté přitahuje pouze zlo.
- 4) Oděv by neměl být těsný, není proto vhodné pro dívku či ženu nosit těsný oděv.
- 5) Ženy by v hidžábu neměly používat parfém, pokud jdou na veřejnost, jelikož tím stimulují mužské tělesné touhy. Proto by se měly ženy vyvarovat nošení parfému, především pokud jdou do mešity. Jedná se o hřích, i pokud to dělá se svolením svého manžela.
- 6) Ženský oděv by se neměl podobat mužskému oděvu. Mužský oděv tak není vhodný pro ženy i přesto, že by zakrýval všechny předurčené části ženina těla.
- 7) Ženský oděv by se neměl podobat oděvu nevěřících. Je potřeba, aby čestné ženy Prorokovy byly rozpoznatelné od těch nevěřících. Život věřících by se neměl podobat tomu nevěřících ani v jídle, modlitbách, pohřebních rituálech či oděvu.
- 8) Ženský oděv by neměl odrážet světskou slávu, odkazuje se zde na hadíth: „*One who wears the mantle of fame in this world will be made to wear the robe of dishonor in the hereafter.*“⁷⁰⁷¹

Toto ovšem můžeme vnímat jako jeden názorový proud. Ač Muhammada Nasiruddin al-Albani patří mezi významné arabské učence dvacátého století, jeho názory vyjadřují pouze jeden proud smýšlení. V proudu muslimské školy Hanífovské věří, že není nutné, aby si žena zahalovala své ruce a obličej. Kdežto například v islámské málikovské právní škole tvrdí, že žena musí být zcela zahalená, a to jak její přirozeně získaná krása, tak ozdoby, které žena nosí, vše musí být zcela skryto před pohledy ostatních, především pak mužů. Je nezákonné, aby si žena odhalila jakoukoli část svého těla, pokud jde ven.⁷² Mezi muslimy se dále vyskytuje skupina, která tvrdí že hidžáb a zahalení ženy není symbolem útlaku, ale preventivní a ochranné opatření pro sociální kontrolu. Závoj brání muži v pohledu na ženu a tak chrání jejich duši před upadnutím do hříchu a zabraňuje sociálním problémům. Další skupina se domnívá, že konzervativní postoj k zahalování byl reakcí na imperialismus a kolonialismus.⁷³ Je tedy patrné, že najdeme rozdíly mezi samotnými muslimskými učiteli a jejich stoupenci.

⁷⁰ Ten, kdo nosí plášť slávy v tomto světě, bude nosit roucho neúcty na onom světě.

⁷¹ Khān Vahīduddīn, 1995, s. 456- 467

⁷² Khān Vahīduddīn, 1995, s. 467

⁷³ Heath, 2008, s. 236

Uvedu zde jen malou ukázkou toho, jako co vnímají mé respondentky hidžáb. Podrobněji se budu věnovat zahalení a hidžábu ve vnímání samotnými konvertitkami v samostatné kapitole.

Renáta: *„Takže je to identifikace. Bariéra s téma lidma, s téma chlapama, jako celkově, že na mě už nikdo nehledí. A je to pravidlo islámu, které tam prostě patří a které dodržuju. Co se týče zahalování, tak si myslím, že třeba důležitější než ten niqáb je volnější oblečení. Nemusíš být tak radikální, kor tady v Čechách. Já když tu odhalím rameno, tak po mě nikdo hned neskočí.“*

Lenka: *„To zahalování není jen o šátku. Furt všichni řešej, jako co má ta holka na hlavě, ale ono hidžáb je celkový obličání.“*

Nela: *„Já mám třeba kamarádku, taky napůl Syřanku, ona praktikuje déle než já, asi 5 let. Tak ten šátek se pořád bojí. Má ráda chodit mezi lidi, občas pracuje v butiku, tak je z toho vždycky nešťastná, že ten šátek nenosí a já ji říkám, že v pohodě, že nosí dlouhé halenky, nebo máš prostě rolák, volný kalhoty, nebo nějaký šaty, prostě jsi zahalenější než třeba nějaká muslimka, která jde, má nějaký makeup výraznej, legíny, upnutý triko, jdou jí vidět obrysy těla a k tomu má prostě šátek. Prostě Bůh ví nejlépe, ale myslím si, že to zahalení, že ten šátek je taková ta třešnička, kdy je ta holka fakt rozhodnutá, že chce být zahalená. Takhle jako v těžký životní situaci a kdyby v tom byly třeba i děti, tak to by bylo jiný. Jako já vím, že nás Bůh miluje a že je milosrdný a že vidí do duše a chápe tadyty věci.“*

Blanka: *„Podle mě ten šátek já to jakoby neberu už ani jako ochranu, před téma chlapama a tak. Protože dneska už se ta ženská o sebe dokáže postarat sama, z tohodle hlediska. Pokud na mě bude někdo čumět, tak ho pošlu do háje. Dneska máme policii, která tě bere na vědomí a tak. Dřív třeba ženská mohla něco říct, ale každému to bylo jedno, tak proto, aby ty chlapy jako nebyli lákaní. Ted' když se ustrojím jako, já nevím jak to říct, nějak střízlivě, tak vím, že po mě nikdo nebude koukat, protože tady běhá dalších padesát ženských, po kterých se podívá radši než po mě. Ale ten šátek je spíš takovej jako symbol tý víry, já to neberu jako takovu tu ochranu, ale jako tu metu, to, čeho by ta ženská měla dosáhnout. Je to taková jako ikona krásy. Víš, co tím chci říct?“*

2.5.1 Zahalování v historickém kontextu

Prorok Muhammad ani islám jako takový zahalování nevynalezl. Jak píše El Guindy, otázka jeho původu byla velmi řešena v letech 1970 až 1980, kdy byly procházeny starověké i moderní historické materiály, a dospělo se k závěru, že islám zahalování nezavedl, jelikož byly nalezeny zmínky o jeho praxi v Mezopotámii i středozezemních regionech. Ovšem zahalování do té doby nikdy nebylo institucionalizované. Teprve s příchodem islámu se zahalování začínalo institucionalizovat.⁷⁴

Například Asyrské právo uvádí přesně, které ženy mají chodit zahalené, dává je do dichotomie vznešené ženy a v jejich opozici konkubíny a služky, svobodné ženy versus otrokyně. Pokud šla urozená žena v této době na veřejnost, měla by se zahalit, ovšem i služebná by si měla zahalit vlasy, pokud slouží urozené paní. Postihy za porušení těchto pravidel byly v dané době tak vysoké, že se na ně dalo nahlížet jako na investici na podporu sociálního systému.⁷⁵

Heat se o historii zahalení vyjadřuje podobně. Stejně jako v starověké Mezopotámii a ve středomořských kulturách bylo zahalování i v Perské říši symbolem společenského postavení, jemuž se těší ženy z vyšší třídy a královské ženy. Ty nosily závoje na veřejnosti, aby se ochránily od nečistého pohledu prosté společnosti. Prostým ženám bylo nošení šátku zakázáno. První zmínku o zahalení uvádí Heat v Asyrském právním textu ze třináctého století před Kristem. Zde bylo zákaz nošení šátku pro rolnické ženy, otrokyně a prostitutky.⁷⁶ V prvním století mohl být také například rozvedený sňatek římské ženy jen proto, že si nezakrývala hlavu na veřejnosti.⁷⁷

Prorokovy manželky se zahalovaly, jelikož ony a prorok patřili ke vznešené společnosti muslimů. Jejich zahalení nám osvětluje již zmíněná súra:

*„Proroku, řekni manželkám svým, dcerám svým i věřícím ženám, aby přitahovaly k sobě své závoje! A toto bude nejvhodnější k tomu, aby byly poznány a nebyly uráženy. A Bůh je odpouštějící, slitovaný.“*⁷⁸

⁷⁴ El Guindy, 1999, s. 11

⁷⁵ El Guindy, 1999, s. 14-15

⁷⁶ Heath, 2008, s. 252

⁷⁷ Etcoff, 2002, s. 130-131

⁷⁸ Korán, 33: 59, konkrétně se v tomto verši hovoří o džilbábu

Tedy aby byly odlišeny od prostého, nevěřícího obyvatelstva. Nejsme schopni přesně určit, kdy se zahalování stalo univerzální, ale striktní praxe zahalování tak byla zprvu praktikována u žen středních a vyšších vrstev společnosti, především pak ve městech a chalífátech v prvním a druhém století muslimské éry a poté se začala šířit do celé muslimské společnosti jako následek Prorokových sun.

2.5.2 Etymologické pojetí zahalování

Jazyk zahalování je velice kluzký, používání slova závoj, může být velmi problematické vzhledem k užívání tohoto termínu. Vyplývá to z rozdílu mezi závojem vnímaným jako kusem látky a mezi praxí zahalování, jež můžeme vnímat jako skromnost a morální chování.

Anglický termín „veil“ a jeho francouzská varianta „le voile“ vychází z latinského původu „vela“. Do češtiny tyto termíny překládáme jako závoj či šátek. Tento termín se nejčastěji odkazuje na pojetí tradičního ženského oděvu, který zahaluje hlavu, obličej, nebo celé zahalení těla, a to na Blízkém východě a v Asii. Slovníkový výraz je pak ve smyslu „cover“⁷⁹ a dále pak skrytí před něčím anebo zakrytí či zamaskování.

Jako podstatné jméno má pak čtyři významy:

- 1) dlouhá tkanina, nošená ženami za účelem zakrytí vlasů, hlavy, ramen a často i obličej.
- 2) Síťovinová látka připojená na ženském klobouku či čelence, sloužící k ochraně hlavy a obličej.
- 3) Část oděvu jeptišky, který rámuje obličej a aspádá volně dolů.
- 4) Kus látky, který zamezuje našemu pohledu spatřit, co je za ní (závěs).⁸⁰

V arabštině nemá Veil/závoj pouze jeden ekvivalent, ale arabština zná více jak sto termínů pro různé části ženského oblečení, z nichž mnohé jsou používány pro zahalení. Termín hidžáb v koránském pojetí znamená především závěs, či clonu, přes níž se má mluvit s prorokovými manželkami. Koránský výraz pro závoj, jímž se ženy zahalují, je chimár či džilbáb, jak je to tmu v súře 33:59.

Jak již bylo řečeno v arabštině je několik různých termínů, které označují zahalení, ať už pochází z koránu či hadíthů, a další jsou jejich odvozeninami. Terminologie se liší nejen

⁷⁹ Přikrýt, zakrýt

⁸⁰ El guindy, 1999, s. 6

v různých zemích, ale také v rámci jedné země. V Jordánsku by například někteří rozuměli pod pojmem hidžáb šátek na hlavu, zatímco jiní dlouhý plášť. Závoji, který halí i tváře se obvykle říká niqáb či chimár. Ovšem v mnoha zemích zálivu a v severní Africe se pod pojme chimár myslí pouze šátek na hlavu. V Alžírsku se pod pojme hidžáb myslí kompletní oděv, aniž by bylo specifikováno, co má být zakryto, nebo co jej tvoří. V Saudské Arábii je například nejběžněji užívaným pojme pro zahalení tarhan či chimár.⁸¹ Z tohoto jen velmi malého exkurzu je patrná velká rozmanitost názvosloví pro různá ženská zahalení.

Samotné slovo hidžáb je odvozeno od kořene h-j-b, jeho slovní forma *hajaba*. Hidžáb se překládá jako obal, zakrytí, závěs, záclona, clona či přepážka. Stejně slovo se v jiných významech používá například pro označení amuletů, které mají chránit, především dítě, před poškozením cizích vlivů. Užívání slova hidžáb nám v koránu podporuje představu o hidžábu v islámu jako odkazu na posvátný předěl, oddělení mezi dvěma světy či vesmíry, rozdělení mezi božstvem a smrtelníky, mezi dobrem a zlem, světlem a tmou, věřícími a nevěřícími, nebo mezi aristokracií a prostými lidmi. Frázi „*zpoza hidžábu*“⁸² se pak nemyslí pouze ženský oděv, nýbrž klade důraz na prvek odloučení či přepážku.⁸³ Dle Mernissi byl význam později pozměněn na význam segregace mezi mužským a ženským prostorem a mezi muži a ženami samotnými.⁸⁴

V dnešní době je mnoho nemuslimů, ovšem i muslimů, přesvědčeno, že slovo hidžáb odkazuje především ke stylu oblečení předepsaného koránem pro všechny dospělé muslimské ženy. Což jsme si vyvrátili v předchozích odstavcích a uvedu další příklad z koránu:

„Vy, kteří věříte! Nevcházejte do domů prorokových, pokud vám to nebude dovoleno, kvůli jídlu, nečekajíce, až bude připravené! Jste-li však vyzváni, vstupte! A když dojdete, rozejděte se a nepouštějte se do důvěrných hovorů, neboť to se dotýká proroka a on se před vámi stydí! Avšak Bůh se nestydí říci pravdu. Když žádáte manželky prorokovy o nějaký předmět, žádejte o to přes závěs⁸⁵, to bude čistší pro srdce vaše i srdce jejich.

⁸¹ Kouřilová, Mendel, 2003, s. 60

⁸² *min wara' al-hijab*

⁸³ El Guindym 1999, s. 157

⁸⁴ Mernissi, 1991, s. 93

⁸⁵ Zde český překlad uvádí ekvivalent slova hidžáb jako závěs, ovšem v originálním arabském znění je použito pro tento výraz právě slovo hidžáb ve sém derivátním pojetí, tudíž může dojít ke zmatení, pokud nevnímáme správně jeho další možné použitelné derivace.

A není vám dovoleno bolestně se dotýkat posla Božího ani se kdy oženit s manželkami jeho po něm; a to je před Bohem hřích nesmírný“⁸⁶

„Však pozor! Věřu že budou v ten den od svého Pána odděleni závěsem“⁸⁷

V koránu je tedy slovo hidžáb užíváno v jeho derivacích vysvětlující fyzickou nebo metaforickou bariéru bez odkazu na ženy a jejich oděv. Je tedy možné, že Prorokovi současníci vnímali pod pojmem hidžáb něco jiného než naši současníci.

2.6 Vlasy a erotika

Vlasy byly od nepaměti u mnohých národů a společenství obdařeny symbolickým významem a lidskou společnost vždy fascinovaly. Zejména proto, že byly symbolem životní substance pocházející z hlavy, vyjadřovaly symboliku životní síly, energie a erotické přitažlivosti, byly symbolem mužnosti a ženskosti. Je to jediná část těla, která neustále roste a může být oholená či ostříhaná bez poškození zbytku těla. Ztráta vlasů znamenala potupu, hanbu či otroctví. Erotická funkce vlasů byla až do 20. století podmíněna genderově. Ženskou erotiku a ženinu přitažlivost už od pradávna symbolizovaly dlouhé kadeře, jimž byla přiřknuta symbolika, díky níž si žena dokáže udržet moc nad mužem. Čarodějnice jsou často zobrazovány s nezkrotnými vlasy. V Indii je vdově oholena hlava pro reprezentaci její desexualizace.⁸⁸

S vlasy jako erotickým symbolem pracovalo církevní i světské umění po celý středověk. Proto byly vlasů zbavovány ženy, které se dobrovolně zřekly světského života, a tím i své erotické přitažlivosti, tedy máme na mysli řádové sestry. Ovšem všechny církevní řády striktně zakrývaly anebo stále zakrývají ženské vlasy. Také tonzura - neboli vyholené vlasy na temeni hlavy u katolických kněží - má symbolizovat jejich duchovní život a zřeknutí se všeho tělesného. Skarlanotová dále uvádí, že násilné ostříhání vlasů bylo považováno za největší potupu ženy. Byly tak například trestány cizoložné ženy, trestankyně v kázeňských zařízeních, vězněné ženy například v koncentračních táborech (zde šlo také o hygienické opatření proto rozšíření vši a dalších cizopasníků). Ovšem násilné ostříhání vlasů bylo více

⁸⁶ Korán, 33:53

⁸⁷ Korán, 83:15

⁸⁸ Heath, 2008, s. 251

psychologickým než-li zmíněným hygienickým aktem, žena tím ztratila nejen svou erotickou přitažlivost, ale také lidskou důstojnost a svou vlastní identitu.⁸⁹

K vlasům jako erotickému symbolu se v mých rozhovorech vyjádřila například Ludmila:

„Třeba vlasy u chlapů jo, prostě jako mužský vlasy nejsou pro nás ženy jako nějak přitahující, ženská si prostě klidně vezme chlapa, kterej je vyholenej, někomu se to prostě líbí, ale kolika chlapům se jako líbí ženská úplně oholená, ne. Takže jako jo, určitě vlasy dělaj hodně, vlasy, kord u ženský, už je pak úplně jedno jaká je to barva anebo jak jsou dlouhý anebo jak jsou kvalitní, tak prostě určitě dělaj dost.“

Erotické znaky odívání jsou u každého jedince jiné, mění se s nositelovým věkem, se změnou sociálního prostředí. Tyto individuální projevy jsou ovšem silně regulovány a usměrňovány společností. Společenská morálka nám definuje vnější formu erotické vyzývavosti oděvu, jeho doplňků, účesu i líčení, stejně jako verbální či neverbální komunikaci mezi mužem a ženou. Mravnost jako jedna z kategorií společenského vědomí je historicky i geograficky podmíněna. Zachování morálních norem je mnohdy právně ošetřeno. Názory na nemravný oděv se tak budou opírat o tradici a zvyklosti i náboženské vědomí dané společností. Za nemravné se všeobecně považuje odhalení takové části těla, nebo oděvu, pokud je všeobecně přijímáno jeho zakrytí. Pro názornost nám stačí vybavit si oděv tří žen, žijících ve stejné době, ovšem na odlišných místech a v odlišných společnostech: oděv ženy domorodého afrického kmene, oděv Evropanky a oděv muslimské ženy. Stupeň zahalení či odkrytí jejich těla bude značně rozdílný, stejně tak jako erotická funkce oděvu.⁹⁰

Postupem času se v západní společnosti v módě odhalovala jedna část ženského těla po druhé, až jsme v naší společnosti prakticky dospěli ke komplexní nahotě. Mnoho respondentek ze zahraničních výzkumů včetně mých respondentek se shodují na jedné prosté věci. Nasazením šátku se začínají cítit jako osobnost a ne jako symbol mužské touhy. Začínají pociťovat, že je lidé, a především pak muži, hodnotí na základě jejich osobnosti, intelektu a schopností, nikoliv na základě jejich vzhledu či velikosti poprsí. Muslimské ženy tak často hovoří o tom, že hidžáb a skromné oblečení jsou nástrojem, díky němuž mají kontrolu nad svou sexualitou. Pro západní ženu není osvobození to, že může jít ven téměř nahá, je to forma

⁸⁹ Skarlantová, 2007, s. 181

⁹⁰ Skarlantová, 2007, s. 171

útlaku, jelikož muži jí chtějí vidět nahou, jak řekla jedna z respondentek v dokumentárním cyklu BBC Mary Walker.⁹¹ Západní společnost nás učí být posedlími vzhledem.

Renáta: Ten šátek je někdy lepší a hezčí než třeba ty sukně a velké výstřih třeba. Je to znak takové větší pokory, to jsem taky cítila, když jsem ho měla na sobě. Já když měla dřív uplé triko, tak si mě hned všimli a hned čuměli, takhle na mě nečumí kvůli tomu. Ať si radši řeknou, že jsem blbá kráva, ale už nejsem objekt. “

Ludmila: „Chlapi si ode mě drží větší odstup a mají větší respekt. Já jsem chodila na pomaturitní studium španělštiny, ti kluci tam měli ze mě na jednu stranu jako respekt a na druhou stranu jim jako možná bylo se mnou příjemnější si povídat třeba než s těmi ostatními holkama, nevím proč, třeba proto, že jsem od nich nic nečekala, nebo jsem na ně nic nezkoušela, tak jim to jako třeba bylo příjemnější. Říkala jsem si, že jsou občas na ty ostatní holky hnusní a bez respektu. “

Sexualita jako taková není v islámu zakazována anebo prezentována jako hříšná a špatná, jak ji lze chápat například v křesťanství. Ovšem je omezována a usměrňována. Sexualita je v islámu chápána jako naprosto přirozená a je přijímána jako normativní aspekt světského i náboženského života. Ovšem je omezena do manželského svazku, sexem se člověk může těšit pouze v manželství. Avšak chování mezi mužem a ženou, kteří jsou nesezdaní, musí být desexualizováno.

2.7 Zahalování v západním kontextu

Důležitá otázka je: „Co vede západní ženy k nošení hidžábu?“ Co pro ně závoj znamená? Je potřeba na tyto ženy nepohlížet jako na oběti kulturního konstruktů v podřízené pozici. Je potřeba si uvědomit a pochopit, že zahalování v západních zemích a v západním sociokulturním kontextu je do značné míry dobrovolným projevem. Společným rysem pro konvertitky je to, že jsou čistým nepopsaným listem a nejsou ovlivněné tradičními a kulturně zabarvenými výklady islámu.

Nosit hidžáb či jinou formu zahalení, a tím se z velké části odlišovat od mainstreamové společnosti, chce notnou dávku odvahy, jedná se o znamení odlišnosti a neshody. Je velký rozdíl mezi tím praktikovat islám ve svém soukromí, jako je například

⁹¹ Zebiri, 2008, s. 218

nejíst vepřové či modlit se každý den, a tím dát svou víru najevo na veřejnosti, tedy například nošení zahalení.

I když se v západní literatuře zahalování častokrát prezentuje jako jednotná a statická praxe sahající více než tisíc let do minulosti, závoj samotný měl mnoho variant a byl předmětem měnící se módy v celé historii i v moderní době. Dnes se zahalení skládá obvykle z dlouhých, volných šatů, dlouhé splývavé sukně, či volných kalhot doplněných tunikou či jiným dlouhým rukávem v různých barevných kombinacích, ač nejpočetnějšími barvami jsou barvy tmavé, v kombinaci s různě uvázaným šátkem v nejrůznějších možných kombinacích tak, aby zakryl veškeré vlasy. Nicméně představa západního světa o zahalení žen spočívá často ve fádním černém plášti, který pokrývá celé tělo včetně obličeje, a který je navržen tak, že jen pramálo umožňuje pohodlnou mobilitu ženy. Ovšem pokud se podíváme do historie, tak mimo žen z vyšších elit bylo potřeba navrhnout ženský oděv tak, aby se ženy mohly dobře pohybovat, jelikož ženská práce byla důležitá pro ekonomiku domácnosti.⁹²

Zahlení ženského těla jde v západním kulturním kontextu silně proti hlavnímu myšlenkovému proudu. Roald udává několik důvodů nenávisti, se kterými se západní muslimky potažmo konvertitky nosící hidžáb setkávají. Ženy mohou mnohdy vyvolat hněv ze strany nemuslimské západní společnosti v důsledku pocitu zrady v boji proti rovnoprávnosti žen a mužů tím, že se zahalují. Dále je zahalení v rozporu se samotnou náboženskou, sociální i kulturní strukturou. Další z důvodů, jaké uvádí a s nimiž jsem se nejednou setkala, je názor, že tyto ženy jsou součástí extremistických teroristických organizací, které ohrožují sociální stabilitu.⁹³

Ač je vnímáno zahalení muslimských žen spíše jako omezující, a na nositelky je pohlíženo jako na pasivní oběti, je možné se na něj dívat i z druhé perspektivy, tedy jako na něco, co ženě naopak umožňuje vstoupit do veřejného prostoru bez toho, aby jakkoliv vzrušovala muže. V knize *The muslim Veil in North America*⁹⁴ je popsán opačný jev u druhé či třetí generace muslimských dívek narozených v Kanadě. Zde mnoho feministek a národně smýšlejících lidí bojuje za zákaz nošení hidžábu v quebeckých státních školách. Jako jeden z argumentů uvádí, že dívky jsou nuceny svými rodinami k nošení šátku. Ovšem výzkum kolektivu autorek uvedené knihy tento stereotyp popřel. Mnoho mladých muslimek šátek začalo nosit dobrovolně a mnohdy tím vznikala konflikt v rodinách. Respondentky z tohoto

⁹² Alvi, Hoodfar, McDonough, 2003, s. 11

⁹³ Roald, 2001, s. 254

⁹⁴ Alvi, Hoodfar, McDonough, 2003

výzkumu zde popisují, že přibližně do svých dvanácti let si mohly hrát stejně jako jiné děti a jejich bratři a stýkat se s ostatními dětmi. Ovšem pak přišel zlom a rodiče je přestali pouštět ven bez dozoru. Jejich situace se rapidně změnila v monetě, kdy tyto mladé dívky začaly nosit šátek, rodiče jim poskytli větší důvěru a mohly se opět volně pohybovat bez doprovodu. Je tedy patrné, že rodiče je k nošení šátku přímo nenutili, ovšem situace, v jaké se nacházely, je dovedla k zahalení, které jim poskytlo větší svobodu pohybu.⁹⁵ Je tedy možné zahalení vnímat i jako prostředek k větší mobilitě a pocitu svobody samotných žen, ovšem v tomto konkrétním případě se nejednalo o konvertitky, ale samotné muslimky.

Význam samotného zahalení či hidžábu se mění v závislosti na čase, prostoru, člověku, situaci, kontextu a na jeho důležitosti při vytváření halal a haram hranice⁹⁶, které jsou pro muslimské ženy velmi důležité. Konvertitkám zahalení pomáhá při oproštění se od dosavadního života, při vytváření nových hranic a nové identity. Na druhé straně jim pak pomáhá při vstupu do nového muslimského prostředí. Ovšem jedná se o velmi závažný krok, který v mnoha případech nepřichází ihned se samotnou konverzí, jak bude patrné ve výpovědích mých respondentek.

Ženy zahalené často o těch nezahalených, či dle jejich názoru špatně zahalených, smýšlí negativně. Pohlížejí na ně mnohdy jako na nedostatečné a nedokonalé muslimky. Ty, které se nezahalují, nebo dle svého názoru se zahalují nedostatečně, v mnoha případech vzhlíží k odvaze žen, které tak činí. Uvedu zde dvě odpovědi mých respondentek na jejich vztahy s ostatními sestrami muslimkami zaměřující se na fakt, že nechodí zahalené pravidelně. A poté výpověď respondentky, které vyjadřuje obdiv k ženám, které mají právě tu odvahu se plně zahalit.

Lada: „Některé přerušily kontakt hned, některé po tom, co jsem si dala profilovku na facebooku v šátku, ale jako setkala jsem se s názorem, že když jsem konvertovala už před třemi lety, tak už by bylo na čase, abych ho začala nosit.“

Blanka: „Narážky sestry muslimky nemají na to, že nenosím šátek, ale myslím, že na mě koukají, jako že ta to nemyslí vážně. Ale já moc mezi ty český sestry nechodím. Já s nima nebudu prostě řešit, jestli je dobrý nebo špatný si trhat obočí. Stejně tak se ráda namaluju, nebo si občas nalakuju nehty. Mně přijde, že řeší víc tohle než jakýkoliv jiný věci, já to jako беру, ony jsou dost často doma s manželem, který je dost často silně

⁹⁵ Alvi, Hoodfar, McDonough, 2003, s. 17-18

⁹⁶ Haram – vše co je v Islámu zakázáno
Halal – vše co je v Islámu povoleno

věřící muslim. Vždyť já sama si ponesu následky, tak at' to tak taky berou ony, že si ty následky ponesu jen já sama“

Lýdie: „Já třeba neodsuzuju ty, které to nenosí. Jako v Praze to holky většinou nosí, ale ty co ho nenosí, třeba v malých městech, kvůli reakci okolí.“

Ludmila: „Já momentálně prostě na to nejsem natolik silná, abych ho nosila, ale strašně moc respektuju a obdivuju lidi, co nosí niqáb, určitě.“

Důvody pro zahalení, jak uvádí Zebiri, můžou být mnohé, stejně jako u jiných kusů oblečení. Jedním z hlavních důvodů by měla být motivace náboženská, tedy poslouchat a následovat boha. Zahalení může být vnímáno jako:

- 1) Způsob zkrášlení, stejně jako západní ženy nosí pro své zkrášlení make-up.
- 2) Politický důvod, ve kterém můžeme spatřovat protizápadní nálady či opozici vůči režimu.
- 3) Praktické a pragmatické důvody, z důvodu získání větší svobody pohybu,
- 4) Vyhnutí se nežádoucí pozornosti mužů či zlepšení si manželských vyhlídek.
- 5) Ekonomický důvod, kdy je možné díky zahalení ušetřit za šaty či může být skryt sociální původ nositelky
- 6) Kulturní důvody
- 7) Vyjádření postoje vůči konzumu či diktátu módy, který v západní společnosti panuje

Obvykle je motivace velmi složitá a složená z několika různých důvodů pro samotné nošení. Je pravděpodobné, že u žen konvertitek bude silnější motiv náboženský nežli kulturní.⁹⁷

Ovšem ty skutečné důvody a okolnosti nošení uvedu ve výpovědích na následujících stranách.

97 Zebiri, 2008, s. 206

2.8 Praxe zahalování u českých konvertitek

2.8.1 Postoj k zahalování a počáteční nošení

Každá z mých respondentek je jedinečnou osobou, a tak i praxe jejich zahalování jsou různé. Od okamžitého nošení, přes postupné dodržování pravidel islámu včetně zahalování až po nepraktikování zahalení. Je například patrné, že některé z mých respondentek začaly šátek nosit v momentě zlomu v jejich životech, při přechodu z jedné životní etapy do druhé. Jako například Renáta a Martina, které začaly šátek plně nosit při nástupu na vysokou školu, nebo například Ludmila, která jej začala plně nosit po maturitě. Jednotlivé cesty k zahalení tak byly různé, a jak říkají i některé mé respondentky, pouze Alláh je jediný, kdo dokáže posoudit, zda činí správně či nikoli.

Lýdie se k celé záležitosti, jakožto i ke konverzi samotné stavěla velmi racionálně, Islám ji zaujal, cítila, že v něm nachází odpovědi na své otázky a vystihuje veškeré její morální a jakékoli jiné zásady a nachází v něm i mnohé další, které do té doby ani neznala. Ovšem měla strach z toho, že v českém prostředí je praktikování islámu velmi složité, a tak na celou změnu svého života šla postupně a zkoušela testovat sama sebe, zda to dokáže, než se rozhodla ke konverzi.

Lýdie: „V podstatě já když jsem se rozhodla, že ten islám mě zajímá a že jako chci být muslimka, tak jsem si říkala, jestli já to vůbec dokážu, jestli to jako jde. Jako nejíst vepřový a postit se v ramadánu a modlit se pětkrát denně. Tak já jsem si jako říkala: ježíš, jak já tu budu dělat. Vždyť to ani není možný tady v Čechách. Tak jsem se rozhodla, že si dám takovej jako zkušební čas. Takže já jsem se jako jeden rok postila v ramadánu, ještě než jsem byla muslimka, protože jsem prostě potřebovala zkusit, jestli to vůbec jde. Samozřejmě jsem přestala pít alkohol a jíst vepřový a snažila jsem se postupně ten životní styl upravovat a zkoušela jsem, co jako zvládnu. V té době jsem samozřejmě chodila do práce a šátek jsem do práce nenosila. Protože jsem nechtěla, v té práci je to vždycky jako problematický. No ale nosila jsem ho třeba ven s kamarádkama, když jsme šly o víkend s muslinkama, tak jsem ho už nosila, abych si tak jako pomalinku zvykala. No a potom já jsem vlastně odjela konvertovat do Istanbulu. Protože tehdy jsme se s jednou kamarádkou rozhodly, ona byla také ve stejné fázi jako já, že tomu jako musíme dát nějaký šmrnc, že to nejde prostě jen tak doma v obýváku..... Celý ten víkend byl tak úžasnej, člověk z toho byl takovej jako

povznesenej, a to bylo jakoby poprvé, co jsem dlouhodobě nosila šátek. Protože já jsem tam odjela a říkala jsem si tak jako když už jedu do muslimský země, chci přijmout islám, tak budu nosit šátek celej víkend. Takže když jsem tam přijela, tak jsem si vzala šátek, celý ty tři dny jsem tam chodila v šátku, bylo to úžasný, strašně se mi to líbilo. No a jak jsem tam přijala ten islám, tak mě se tam už ten šátek nechtěl sundávat. Já už jsem prostě nechtěla. Už jsme si říkala, já už prostě nemůžu jít ven bez šátku. To byl tak moc silnej pocit. Už i na letiště jsem jela v šátku. Přesto, že jsem měla v pase fotku bez šátku, tak jsem si jako říkala ty jo, tak mě jako zavřou nebo co, ale že to risku. Samozřejmě oni to neřešili. Doletěla jsem do Prahy v šátku a šla jsem v něm i do práce.“

Anna šátek nosí pouze v zahraničí, jen několikrát ho měla v České republice, a to pak především v Praze a mimo své rodné město. Anna tvrdí, že si nemůže dovolit nosit šátek ve městě, kde žije, jelikož její rodiče jsou v kraji velmi známými podnikateli a obávají se, že by to mohlo pošpinit jejich pověst.

Anna: „Já šátek nosím prakticky pouze v arabských zemích, tady šátek nemůžu nosit díky tomu, že naši jsou jakoby známí podnikatelé, tady v našem kraji. Kdybych šátek nosila, tak by z toho byly problémy. Jako že kvůli nim jsem prakticky řekla, že šátek nebudu nosit, ale kdyby to bylo na mě, tak já ho nosím. Já ho nosím vlastně v Egyptě, v Bahrajnu, já teda mám snoubence v Bahrajnu, takže jakoby tam, tam ho nosím prakticky pořád. Takový ten klasický hidžáb. Já nosím aspoň takhle dlouhý rukáv a šátek kolem krku, dlouhé gatě.“

Dále vyjadřuje svou touhu se zahalovat, ovšem okolnosti v České republice jí v tom zabraňují.

„No jako pokud by to šlo, tak bych nosila šátek i tady v České republice, vůbec by mi to nevadilo, jako jestli by se na mě lidi dívali, mě je jedno, co si myslej lidi kolem. Je to můj život a tak. Tak jak se cítím já líp, tak to prostě budu dělat, ale vzhledem k tomu, že jsou to moji rodiče a že se snažili a že se propracovali až do hodně dobře, mají dobrou firmu. Takže proto dělám tohleto, co dělám a nikomu to neříkám, ani nikdo ve firmě to neví.“

Ptám se Anny, zda tedy i v létě nosí dlouhé oblečení.

„No jo, to mamka taky nadávala (smích), že je to divný, já totiž pracuju u nás ve firmě, takže když jsem šla v dlouhé sukni a v dlouhém triku a bylo třicet stupňů, tak mamka hned co si budou myslet a že jsem se zbláznila. No jako je to tady těžší. Tady to není vůbec přizpůsobené islámu, proto se chci přestěhovat no.“

Kdyby se zahalovat v České republice mohla, volila by asi takovouto formu:

Anna: „Přemýšlela jsem a asi bych volila hidžáb s hezkou sukni a moderně oblečena, abych trosku zapadla, ale se šátkem se mi to nikdy nepodaří, ale chtěla bych působit příjemně a ne odstrašujícím.“

Anna nenosí v Bahrajnu pouze hidžáb, v zahraničí nosí i niqáb. Její postoj a vztah k této formě zahalení bude uveden v samostatné kapitole.

Ludmila začala šátek nosit ihned po maturitě, což je možné také vnímat jako nový začátek, do kterého vstoupí již jako nový člověk. Sama popisuje, že se dostává do situací, ve kterých je ráda, že je zahalená.

Ludmila: „Šátek jsem začala nosit 2010, někdy v květnu v červnu, hned po maturitě. Jak jsem dodělala maturitu, tak jsem ho začala nosit. Takže ho nosím asi přes tři roky. Už jsem se kolikrát dostala do situací kde, já nevím, třeba ve škole, na nějaký zkoušce jsem byla sama s profesorem a tak, nebo s vedoucím mojí práce bakalářský a docela jsem byla ráda, že ten šátek prostě mám, nebo jako že jsem zahalená, cejtím tam jakoby bariéru mezi mnou a tím člověkem. Nevím, jako necítila jsem se úplně příjemně, ale byla tam ta bariéra, kterou jsem cítila, tak to nebylo tak hrozný. Šátek je už součást mě a už si neumím představit být bez něj.“

Blanka je jednou z mých respondentek, která šátek nenosí, a to především kvůli zaměstnání a celkovému postoji české společnosti.

Blanka: „Šátek nosím, jen když jdu do mešity a z mešity, ale teď nejsem ve fázi, že bych si řekla, hm tak jo a hodila na sebe šátek. Nepřežili by to jednak v práci. Já učím, to zaprvý, tam by to bylo hrozný, učím ve firmách angličtinu a ruštinu. Teď se chystám zrovna najít si práci normálně na osm hodin denně a myslím si, že bych neměla šanci, upřímně si myslím, že by to nebylo možný, ať mám jakýkoli vzdělání nebo kvalifikaci, tak by to bylo hrozný. Předpokládám, že tu budu tak 2 roky pracovat, abych si tak jako

nastrádala, osamostatnila se a tak, a pak se chystám odstěhovat, to je to nejjednodušší co můžu udělat. Pro obě strany je to to nejlepší, budu mít svatý pokoj, tam na mě nikdo nebude koukat, že mám šátek, tam si budu moct v klidu jít do mešity zahalená, budu si moct jíst, co chci, tady je s tím trochu problém. Bude to tak jako lepší“⁹⁸ Já si přeju, že třeba jednou přijedu domů, navštívit rodiče a budu tady moct projít normálně v šátku a nikdo na mě nebude rvát a tak. Je to smutný. Mně to je jako líto, mně to je jedno, když si někdo bude chtít nosit na hlavě třeba botník, tak ať si ho tam třeba nosí, mě to neuráží. Nevím, proč to ty lidi uráží, že si to prostě spojí s něčím no....“

Bavím se s Blankou, jaké jsou její pocity, když ho tedy má na sobě a jede do mešity.

„To se cítím líp, to se cítím tak jako, že plním to, co mám dělat. Jakoby že se chovám správně, že je to to, co chci dělat. Ale je to dost těžký to někomu vysvětlit.“

Lada, která je jedna z mých respondentek, se kterou jsem dělala rozhovor již před třemi lety k bakalářské práci a kontaktovala jsem ji opětovně i k rozhovoru pro tuto práci, šátek stále nenosí.

Lada: „Tak jak víš, tak já šátek nenosím. Já osobně jsem se k tomu ještě nedokopala. Zkoušela jsem to v Německu pár dní, ale zkušenost byla spíš negativní, neustále mě tam zastavovali nějakí mladí muži, ptali se mě nejdřív na takový klasický otázky jako jak se mám, potom odkud jsem, když viděli, že asi nebudu rodilý mluvčí, takže tak a to se mi nelíbilo. Jako tady v Čechách by to bylo asi o něco lepší, tady spíš zas ze strany Čechů takové ty divné pohledy a tak. Prostě se v tom necítím. Myslím si, že bych si ho nevzala ani kdybych už bydlela sama.“⁹⁹ Tak sem tam si ho na sebe ráda vezmu, když mám zájem pozorovat naše občany jak budou reagovat, ale je v tom asi trocha exhibicionismu, že to nedělám pro to, že to tak má bejt, ale spíš proto, abych viděla ty reakce, nebo že mám zrovna ten den chuť provokovat (dlouhá odmlka) nebo ne jako provokovat, ale že mě to spíš zajímá taková ta psychologická podstata, jak budou lidi reagovat. Ale třeba se mi osvědčily barevný šátky, to když mám, tak to má spíš pozitivnější reakce, než když jdu v černým. Ted' vlastně jak mám ještě ten červenej kabát a hodně toho barevnýho oblečení, tak je to lepší, než když jsi celá v černý. Loni jsem měla černej kabát a to teda nic moc, většinou jsem k němu nosila černý nebo

⁹⁸ Směřovala by pravděpodobně do Turecka, kde již určitou dobu pobývala.

⁹⁹ Tím myslí mimo rodič, Lada bydlí zatím u svých rodičů a ti si nepřejí, aby šátek nosila jelikož se o ní bojí

červený šátky a to bylo většinou nic moc, než když mám teď třeba tohle, k tomu jsem měla v Německu třeba zelený šátek a zelený kalhoty, bylo to takový veselejší prostě, tak to bylo o něčem jiným, tak určitě i barvy hrají důležitou roli.“

Martina se začala naplno zahalovat v momentě, kdy přišla možnost na nový život. Tedy s nástupem na vysokou školu.

Martina: „Jako full time hidžáb jsem začala nosit asi rok po oficiální konverzi.¹⁰⁰ A to jsem se rozhodla proto, že jsem se vrátila z práce zpět do školy na postgraduál. Řekla jsem si, že mám nový začátek a v té škole mě nikdo nezná, tak si prostě budou myslet, že ho nosím pořád.“ Dále jsem se ptala, jaký je její postoj k zahalování? *„Je to svobodná volba ženy. Avšak šátek a umírněné oblečení je více o tom, že je žena rozlišena jako muslimka než to, že je cudná.“* Jako další z otázek jsem se ptala, jak se v šátku cítí? *„Naprostě přirozeně. Bez něj se cítím nahatá.“*

Z Pavly jsem cítila poměrný stres z nošení šátku, ač to může být pouze můj názor, z jejího vyprávění byla cítit silná lítost z nepochopení okolím. Šátek by nosila ráda mnohem častěji, ale setkává se s velkou nevolí ve svém zaměstnání, čemuž se budu věnovat v kapitole zaměřené na práci. Špatně také nese reakce okolí. Ač se v některých pasážích našeho rozhovoru snažila mluvit tak, že jí tyto reakce nevadí, z jejího hlasu a chování již tato sebedůvěra patrná nebyla. Například, když se dozvěděla na konci našeho rozhovoru, že toalety jsou v horním patře na konci restaurace a musela by projít prakticky celou restaurací,¹⁰¹ rozhodla se toalety raději nenavštívit a sama naznačila, že nechce procházet celou restaurací. Toto chování mi přišlo velmi omezující.

Pavla: „Je to asi tak rok, možná rok a půl, já ho teda nosím spíš v zimě. Respektive takhle, přes to léto, takhle to jako svádím na to, že si ty lidi myslí, že mi je třeba jen zima. Že s tím prostě neprovokuju nebo tak. Přes léto jen dlouhé rukávy a tak, a to taky byly reakce, že ty se paříš, máš dlouhej rukáv a neblbni a neblázni.“

Nela je ze smíšeného manželství, kde je otec Syřan a maminka Češka, mohlo by se tak zdát, že měla k islámu pozitivní vztah již od dětství díky otci. Ovšem opak je pravdou, její

¹⁰⁰ O Islám se před konverzí zajímala 7 let.

¹⁰¹ Při našem rozhovoru měla hidžáb

otec nebyl praktikující muslim a ona měla k islámu velmi dlouho negativní postoj. Cestu k němu si tak našla sama.

Nela: „ Šátek jsem začala nosit asi tak po čtyřech měsících v době ramadánu.¹⁰² Chodila jsem na letní program do mešity, poslouchala jsem vyprávění o Prorokovi.¹⁰³ Já jako od té doby, co jsem řekla šahádu, jsem jako změnila oblečení, přestala jsem nosit pouzdrový sukňe a takové jako hodně obepnuté věci. Já jsem ten šátek jako chtěla, ale hodně jsem se bála jako reakce okolí a reakcí celkově.“

Renáta začala nosit nejprve šátek v Anglii, kde žije její manžel. Ovšem sama připouští, že i on je, co se týče šátku, poměrně tolerantní a častokrát jí vyzve, aby si ho vůbec nebrala. V České republice ho po čase začala také nosit, především tedy poté, co se v Anglii provdala a nastoupila v Praze na vysokou školu, ovšem v rodném městě ho nosí jen zřídka, a to kvůli své rodině, čemuž se budu věnovat v samostatné kapitole.

Renáta: „Manžel třeba nechtěl, abych to nosila, říkal, že se bojí, že mi někdo ublíží. Když jsem přijela za manželem, tak už jsem ho nosila, jenom tam jako v Anglii, na letišti jsem se pak jako převlíkala jako že (smích) to jsem jako vždy shodila kabát a byla jsem zas úplně jiná. Ale i manžel mi třeba říkal, dneska je horko, dneska si ho neber. Ale takže jako že tady jsem ho opravdu začala nosit minulý rok, když jsem nastoupila do Prahy do školy v listopadu. Mně přijde, že už je to i taková moje image. A v těch hadíthech to je, že si má žena zahalovat vlasy, zahalovaly se židovky, zahalovaly se křesťanky takže. Ale co se týče zahalování, tak si jako myslím, že je důležitější než třeba ten niqáb, tak volnější oblečení. Já sama, já vlastně ani nevím, proč jsem ho začala nosit. Já jsem si prostě říkala, že se mi to tak jako líbilo, tak jsem ho začala nosit. Najednou jsem tak jako cítila, že to ke mně patří, ono mě to jako i celkem pomůže, protože mám jako velká prsa, což mi ten šátek jako docela úspěšně zakrývá. Snažím se lidem ukázat, že i v tom šátku jsem člověk a dokážu vypadat hezky. Že se nemusím odhalovat, abych upoutala pozornost. Nebo jako já nevím, jak to říct. Některé holky jsou jako překvapený, jak mi to sluší. Ten šátek je někdy fakt hezcí a lepší než minisukně a velký výstřih. Je to znak takové jako větší pokory. To jsem z toho taky jako cítila, když jsem ho měla na sobě. Jako že nemluvíš sprostě, snažíš se chovat líp, když ho máš na hlavě. Já jako kuřák si taky nezapálím v šátku. Už to k tomu

¹⁰² Po čtyřech měsících od toho co řekla Šahádu

¹⁰³ Slova chvalořečení Alláha

nepatří, zapálím si na balkoně, kde na mě nikdo nevidí a kde ten šátek nemám. Možná kdybych ho neměla, tak mluvím jako dlaždič. V něm se snažím být slušná, hezky chodit třeba, dřív jsem do všeho vrážela. Jo a ještě další důvod proč se zahaluju je, že ukazuju všem, že už nejsem k mání, že já jsem muslimka, že ty mě nesnášíš, to je dobře, tak na mě nemluv. Od doby, co mám šátek, tak mi žádný Čech neřekl, že hezky vypadám, nebo mě nikam nepozval, mezi mnou a nima to tvoří prostě bariéru.“

Eva se zahaluje pouze pokud jde doma sama, odchází pryč a častokrát si šátek váže až v Praze. Její rodina neví o její konverzi a špatně by to prý nesla, jak bude patrné v kapitole „Postoj rodiny a přátel“

Eva: „Oni to nevědí, ví to jen babička, bratr a bratranec.¹⁰⁴ Žiju u rodičů, bohužel, protože si nemůžu najít práci, jsem nezaměstnaná, takže se před nima schovávám, šátek si nasazuju buď teda když nikdo není doma, tak je to v pohodě, tak mám klídek a potom v autobuse, nebo cestou na autobus, to si dám jen takovou jako kapucku. Nebo tady si to jako v Praze vážu někde v obchodáku před zrcadlem. I když jako mě to přijde hezký, jako takovej hezkej módní doplněk. A i třeba jako když člověk ráno nemá čas se nějak upravovat, tak hodí hadr na hlavu a jde. (smích) Lidi mi říkaj, že mi to sluší víc se šátkem než bez. Taky mě se líbí víc, když mám šátek, než když jsem bez šátku. Já nevím, co s těma vlasama, tady mi to trčí a támhle mi to trčí. Jsem si jistější s tím šátkem, a myslím, že je to i znát ty rozdíly.“

Sára je jedna z mých předešlých informátorek. Sára se zahalením začínala zvolna a postupně, aby to nebyl velký šok jak pro ni, tak pro její rodinu a okolí. Dnes již nosí šátek vázaný dozadu, jelikož se, jak sama řekla, musela vše snažit alespoň lehce přizpůsobit evropskému stylu. Měla krátké období, kdy zvažovala, zda se má vůbec v západní společnosti zahalovat a zda s tím nemá přestat, jelikož pokaždé, když vycházela ven, si připadala jako by šla do boje.

Sára: „Já až teď nosím šátek takhle dozadu, dřív jsem nosila úplně přesně, jak má být. S tím, že já jsem nikdy nenosila takové ty abáje, že bych byla vyloženě v pytli. Já dodržuju to, ty islámský pravidla, že to mám třeba delší přes zadek, že to nemám upnutý, nemám to průsvitný, to vše dodržuju, ale snažím se to přizpůsobit tomu evropskýmu, že třeba hodně nosím kostýmky nebo sukně s košilema nebo takovýhle věci. Ted' s dětma mám třeba rifle a k

¹⁰⁴ Tím myslí čistě konverzi k Islámu

*tomu tuniku až po kolena, že to pro ty lidi není tak moc šokující. Je pravda, že po několika letech mi to už lezlo tak moc krkem, že jsem chtěla jen vyběhnout s malou, tehdy jsem měla jen jednu tu holčičku, prostě jen vyjít ven a užít si to, ale na mě pořád někdo koukal. Když na mě někdo nečumí, tak se mě rovnou ptá, ale oni se ptají takovým způsobem, že ty musíš vždycky obhajovat, prostě pokaždé jakobych vylezla z baráku a šla do boje. Já už jsem z toho byla tak moc znechucená, že jsem si říkala, že vytvořím nějakou lidštější variantu. Tak jsem si to začala vázat dozadu a je zajímavý, že jediný rozdíl je v tom, že ti je vidět krk, což ani v zimě není, když máš ten rolák, ale to byl tak velký rozdíl pro ty lidi, že to skoro vůbec neřešej a vidíš, že některým ani nedochází, že to patří k islámu, ale mají pocit jako by to byla nějaká francouzská móda. Já to teda jako hodně sladuju. Je fakt, že to udělalo velikánskej rozdíl, i když to svoje nedělám pořádně, ale nějak mi to stojí za to.*¹⁰⁵

2.8.2 Oblékání před a po konverzi

S mými respondentkami jsem se také bavila o oblékání před a po konverzi, zda byly v oblékání vždy střídme, nebo nosily v minulosti vyzývavější oděvy. I teď se většina z mých respondentek snaží oblékat hezky, všímají si například barevných kombinací, které společně vypadají dobře. Oblečení, které nosily dříve anebo které si ženy obvykle berou na veřejnost, ony nosí doma. Mnoho z nich také vnímá pohodlnost šátku v tom, že se nemusí starat o to, zda mají zrovna skvěle vypadající účes, či perfektně upravené vlasy, když jsou mimo domov. Cítí v tom jistou dávku svobody a volnosti.

Ludmila se snaží chodit oblékaná doma v tom, co by si vzala ven, pokud by nebyla muslimkou, snaží se oblékat se pro své blízké hezky. Poukazuje na špatný trend, jaký vyvstává v České republice, kterého jsem si všimla i já sama, tedy to, že ženy jsou častokrát krásně oděné a nalíčené pro cizí muže potažmo ženy na ulici, ovšem doma pro svého partnera jsou nenalíčené s drdolem a ve vytahaném starém oblečení. Není pak divu, že se tolik mužů otáčí za cizími ženami na ulici.

Ludmila: „*Je pro mě důležitý se doma hezky oblíkat. Jakoby před lidma, před kterýma se můžu ukázat, prostě před rodinou a před manželem. Protože prostě ty lidi pro mě něco znamenaj. V podstatě mi je jedno, co si o mě myslí nějaký kolemjdoucí, jestli jsem hnusná a tak dál. To mi je docela ukradený, ale jakoby doma se snažím vypadat dobře.*

¹⁰⁵ Davidová, 212, s. 59

Třeba málo nosím tepláky doma. Já většinou mám prostě džíny a mám něco, co bych si na sebe vzala ven jako nemuslimka. Takže to já se jakoby snažím nosit doma. Jakoby já taky se snažím doma prostě vypadat dobře, protože je fakt, že když si jako vezmeš, že ten partner má doma ženskou, která je prostě s mastnými vlasama a v teplácích a ve vytahaném tričku, který je ještě špinavý jako od jídla, od vaření. A potom jde ven a vidí super nastajlovaný ženský, načesaný, make-up, nejlepší oblečení, podpatky, tak jakoby je tady něco špatně, že jo. V Česku je to bohužel rozjíždějící se trend. Je to ale tak jak si to ta společnost nastavila. Ted' mám na sobě třeba abáju, v létě nosím většinou jako dlouhé šaty, sukně tolik nenosím, ty jsem nikdy neměla ráda, ale šaty jo a abáje. Já prostě to co mám doma oblečený, tak na to hodím abáju, vezmu si šátek a už jakoby nic jinýho neřeším. V létě spíš šaty a občas teda, když jsem doma třeba v tílku, tak taky vyrazím v abáji. Mám to tak jako spíš když pospíchám.“

Lada se pokouší o skloubení evropského oblečení s muslimským kódem. Sama má ve skříni například i sukně či bikiny, které nosí pouze doma.

Lada: „Mám doma teda jako asi tři nebo čtyři abáje, který jsem si koupila nebo který jsem dostala, to jo, a třeba jako do mešity bych si ji vzala, kdyby byla nějaká společenská akce nebo když jsou třeba zásnuby, tak to bych si je vzala, ale jinak co, co já třeba ráda nosím, když takhle máme nějaký akce, když byla třeba svatba kamarádky nebo tak normální plesový šaty, což je podle mě evropský a k tomu třeba šátek, že ještě pořád je to zahalení většinou, ty šaty jsou dlouhé, já nosím dlouhé a pod to třeba roláček a k tomu šátek, není to asi taky úplně ideální, protože většinou mívám korzetový takže nějaká linie těla tam je, ale je to takový spojení Evropy tradiční a islámu a ještě pořád je to v normě, nikomu to nevadí a je to zajímavý, je to hezký. Sukně mám, třeba na doma, když se opaluju na zahradě, my tím že sousedi nás neviděj, my máme velkou zahradu, tak to normálně i v bikinách, mám asi šest bikin a nevím, kam to budu nosit.“

Když jsem vypnula diktafon, tak mi Lada ještě vyprávěla, že jednou byla u své muslimské kamarádky na návštěvě, a když se měl vrátit kamarádčin manžel, chtěla po Ladě, aby si od ní půjčila šátek a zahalila si vlasy, ač šátek normálně nenosí. Sama se tomu smála a přišlo ji to jako paradox, jelikož na ulici vidí 99% nezahalených žen.

Nela nosí ráda abáje, jelikož v nich spatřuje jistou dávku pohodlnosti. Sama nikdy nechodila příliš vyzývavě, zajímala se o meziválečnou módu a líbilo se jí, když žena neukazovala vše, líbil se jí vždy uhlazenější ženský styl. Ač je kosmetička, líčit se přestala.

Nela: Uprímně? Ono je to praktické¹⁰⁶, takže já je jako nosím dost. Někdy mám prostě šaty a nějaký dlouhý svetrík. Protože já taky než jsem se začala zahalovat tak já vím, že některé sestry to prostě tak neberou, ale pro mě to je tak, že když mám ten šátek, tak by nemělo být tělo vidět a mělo by být prostě zahalený. Třeba jako uplý džín, jako neodsuzuju to, ale pro mě, já bych se prostě styděla. Jakože buď půjdu prostě odhalená, nebo jako normálně oblečená anebo si budu takhle zakrývat i tu siluetu. Takže buď nosím volný šaty anebo volný kalhoty a přes to nějaké volnější šaty ke kolenům. Ale prostě jako abáje je nejlepší. Pokud nějaká holka nemůže třeba ten šátek nosit kvůli práci, tak prostě ať se moc nelíbí, ať nosí volné oblečení a hotovo. To oblečení může být hezký, ale tam jde o tu postavu. Jo ještě k tomu zahalování, já měla vždycky ráda věci typu retro a byla jsem vždy fascinovaná dobou od první světové války do druhé světové války, ta móda se mi fakt hrozně líbila, tam se sice odhalovala ta silueta, nosily se pouzdrové sukýnky a halenečky vypasované a tak, šatičky. Tak to jsem se takhle oblíkala a líbilo se mi, ale že na sobě měly třeba ty látky víc, nosily různé drdůlky, nechodily s rozpuštěnými vlasama jakoby po ulici, že si je většinou rozpustily až doma. Nebo nosily kloboučky a za ty první světový vůbec nosily různé šátečky a na vesnici tuplem. V podstatě byly taky zahalené ty ženy a odhalené byly jen před manželem. Nad tím jsem jako dost přemýšlela už před islámem, že se mi to jako dost líbilo, že je to takový ženský jako, takový hezký. Když jsem už začala přemýšlet o islámu, začala jsem si dělat drdůlky a přišlo mi to upravenější. Rozpouštěla jsem si vlasy jen doma. Když jsem randila s někým, tak mi jako bylo řečeno, vem si nějaký krátký šaty, když jsme šli někam na párty, nebo jako ať si vezmu něco krátkého, když mám tak hezký nohy, ale mě přišlo, že by ta žena jako měla být víc zahalená, že to není elegantní. Prostě jsem si připadala ne jako dáma, když jsem měla hodně krátké šaty. Já jsem se s tím šátkem přestala líčit, dneska jsem úplně odličená prostě nic, občas jako nosím třeba bbcream, nenosím třeba řasenku, protože před modlitbou při mytí by ta voda měla přijít i na řasy a to by se nedostala, ale přes ten bbcream to jo, takže někdy třeba i nějakou černou linku, nebo nějaký lehoučkej něco, ale nemaluju se nějak moc, jen si ještě domalovávám obočí nějakým stínem, protože tam mám jizvu. Na

¹⁰⁶ Tématem rozhovoru byla abáje

veřejnosti se už nelíčím, protože mi to přijde k šátku blbý. To je to samý, jako kdybych si k tomu vzala legíny a krátký šaty, přijdu si blbě sama před sebou. I když vím, že mnoho muslimek takhle chodí, zvláště ty Arabky. Je potřeba umět žít v očích Boha tak, aby to nebylo špatně, ale zároveň umět žít ve společnosti jako takové“

Lýdie si velmi považovala to, že se nemusí nijak přehnaně starat o to, jak vypadá, především tedy o vlasy. Oblečení si ráda sladí, díky tomu, že je volné, je jí mnohem pohodlnější. V létě zjistila, že pokud jí slunce nepálí přímo na kůži, ale je oblečená, tak jí je mnohem lépe než dřív.

Lýdie: „Jako jediný co mi vadí, jak člověk musí chodit do práce a musím to mít na hlavě celý den, to je pak na zbláznění. Ale zas to má výhodu, že člověk ráno nemusí řešit vlasy. Normálně jsem to vždycky fěnovala a tužila a gellovala a tohleto a támhleto že jo. A teď jadedý a dejte mi všichni pokoj. Budu si tu hlavu mejt nebo nebudu, ono to do večera počká. Tohle mě taky baví, že člověk má takovou větší svobodu, nemusí řešit nějaký vlasy, oblečení taky neřeším nějak výrazně. Všecko je takový volný, nikde to člověka neškrtí a netlačí... Dřív jsem taky nosila jako boty na podpatku a košile a saka a prostě takový jako hrozně to... Ted'kon na to dlabu a je mi dobře. Ono to má takový výhody, který člověk na první pohled ani nevidí a pozná je až po delší době a přijde na to, že je mu hrozně dobře, že mu nic nechybí. Zas jako třeba se sladím ráda, to já si s barvičkama vyhraju ráda, to já můžu, ale neřeším to, co se týče stříhu nebo takovejhle věci. Já jsem třeba nikdy nenosila sukně, já jsem byla vždycky kalhotová, vždycky takovej jako trochu kluk, nosila jsem vždycky kalhoty a nějaký mikiny, nějaký sukýnky a šatičky, to mi nikdy nic moc neříkalo. Postupem jsem do toho taky dorostla ted'kon právě díky tomu islámu je ze mě ženská a naučila jsem se aspoň trochu být ženská. Už nejsem takovej ten polochlap. Dřív jsem si sama šila třeba nějaký kostýmy a tak, tak ted' se mi to hodí. Ted' si třeba šiju sama široké dlouhé sukně. To je věc, kterou tady prostě člověk pořádně nesežene, všecko co tu seženeš, končí třeba 15 centimetrů nad zemí a to je přesně špatně, já potřebuju ještě těch 10 čísel. Jako třeba vedro tady je, ale já jsem si tohle vyzkoušela tohle v tom svém zkušebním období a mě třeba hrozně překvapilo, že tím, že to tělo je celý zahalený a je v podstatě ve stínu, tak je člověku paradoxně mnohem míň teplo. Protože to sluníčko nepeče přímo do té kůže, ale peče jen do té látky a ona at' je ta látka černá nebo bílá nebo jakákoli, tak stejně vždycky aspoň něco odráží, tak, že je člověku mnohem líp, než když to peče přímo do té

kůže. Vždyť to stále všichni říkají, noste v létě čepice. Když si člověk dá ten šátek a v podstatě to tělo celý odizoluje, tak si vytvoří určitý mikroklima a je mi v tom líp. Samozřejmě že když je už čtyřicet, tak se člověk peče a je jedno, co má na sobě. Když mám šátek a víc těch vrstev, tak není vidět, že jsem upocená, a to mi dělá dobře. (smích) Prostě nesnáším takovej ten upatlanej upocenej pocit a když mám ten šátek, tak to není vidět. Takže i z estetickýho hlediska mi to přijde jako dobrý.“

Blanka šátek nenosí, když jsme se viděly, byla to moderně oblečená žena, ač neměla příliš volné oblečení, pozornost na sebe nijak nepřitahovala. V šátku se v České republice necítí dobře.

Blanka: Mě třeba jako stačilo, když jsem šla jednou z mešity, když jsem šla sama v šátku, jelikož je to kousek, nějaký dvě zastávky tramvají. Ale nějaký dva chlapy prostě na mě už křičeli krávo v šátku a já nevím, kdesi cosi. Já to fakt jako nemám zapotřebí. Já to jako chápu je to oběť, ale v týhle době si na to fakt netroufnu. Jako já nechodím obličaná vyzývavě jo, minisukně na mě neuvidíš a podobně, nebo jako že bych vystavovala prsa, nebo tak, tak to prostě ne. Snažím se oblíct, tak aby to nikoho neurazilo, a přitom abych ochraňovala tu svoji důstojnost, nebo jak to jako říct. Ne potřebuju se vystavovat. Ale jako chystám se určitě zahalit, chtěla bych se zahalit dřív, než se vdám třeba, ale to se uvidí, jak to bude, to nejdřív musím najít tu vhodnou osobu.“ (smích) Dále se bavíme o tom, že když si šátek uváže jinak než jako klasický hidžáb pod bradu, ale například svázaný na zátylku, hned to vypadá jinak. „To si to nikdo nespojí, to je jako když jdu vytírat schody, tak si dám taky šátek na hlavu, aby mi nepadaly vlasy do tváře. Nebo když je zima a jako se zachumláš, tak to taky nikdo neřeší a už je jako těžký poznat, jestli je jako nějaká ženská muslimka anebo jí je jen zima na uši nebo tak, ale v létě to je samozřejmě jiný. To jako ty dlouhý sukně a dlouhý rukávy jsou hodně podezřelý. Třeba na ramadán, to je to největší vedro a teď já jako ty sukně dlouhý a jako rukávy, všichni na mě koukali, jestli jsem jako nepadla z višně.“

2.8.3 Menší město vs. Praha

Část mých respondentek nepochází z Prahy, v Praze například studují, či pracují. Většina z nich má ovšem zkušenosti s žitím nebo pobýváním i v menších městech či

v okrajových částech Prahy. Všechny, které tuto zkušenost sdílí, se shodly na tom, že je velmi znatelný rozdíl v tom nosit šátek a zahalovat se v Praze a mimo ni.

Renáta se například ve svém rodném městě nezahaluje, především kvůli rodičům a prarodičům.

Renáta: „To bych jako asi neměla úplně říkat, ale já ho ve Zlíně nenosím. Já jsem to zkoušela, já jsem si ho zkoušela dávat, byly to myslím dva dny a jako bez problémů. Lidi se jako na mě mračí, ale to i jako tady, jestli se teda vůbec mračí. Zkusila jsem to, i v Tescu jsem s tím byla, lidi se na mě jako dívali a čučeli. Ale nenosím to tam ani tak kvůli těm lidem, ale nechci, aby za našima chodili lidi a ptali se jich, co se stala vaší dceři, prostě jako jo. Vždycky když se vracím¹⁰⁷, tak si ho sundám až doma. Když jdu na procházku se psem, tak si ho neberu. Když jdu pak zas na vlak, když odjíždím, tak jdu bez něj a беру si ho až ve vlaku, tak to se na mě vždycky lidi dívají. To je najednou změna! Takové příjemné děvče to bylo.(smích)

Stejně tak Eva si nasazuje šátek až v Praze

Eva: Šátek nosím spíš až tady v Praze. Jednou jsem to zkusila v Dobříši, trochu postrašit spoluobčany (smích) a reakce byly takový, že lidi se otáčeli, zastavovali se a drželi si odstup. Cože je na jednu stranu fajn. Tady je to o dost víc v pohodě.¹⁰⁸

Martina se cítí v Praze díky její multikulturnosti a své tmavší pleti dobře, v menších městech se setkává s urážkami, jelikož si lidé neuvědomují, že by mohla rozumět.

Martina: V Praze se cítím dobře, protože díky mému tmavému vzhledu si stejně lidi myslí, že jsem cizinka. V menších městech čelím poznámkám typu: „Ty vole muslimka“ či „By mě zajímalo, kde má bombu.“ To ale zase jen proto, že nevypadám česky. Lidi si pak myslí, že česky nemluvím.

Blanka se nezahaluje pravidelně ani v Praze, pouze pokud jde do mešity, ve městě, ze kterého pochází, by se ovšem nezahalovala vůbec.

¹⁰⁷ Myšleno z Prahy do rodného města

¹⁰⁸ Myšleno v Praze

Blanka: Já jsem z Liberce, ani náhodou, tam by to neprošlo. Já si myslím, že jsem tam snad v životě neviděla nikoho takhle. Já jsem tam nikdy nikoho neviděla. V Hradci Králové jo, tam jich je i hodně, je tam i modlitebna. Tady je to lepší, tady je i vidět, že lidi v okolí těch mešit jsou na to zvyklí. O ramadánu to bylo takový jako normální. I když já jsem jako jezdila spíš autem.

2.8.4 Kontraproduktivita zahalování

Zahalování žen v západním kontextu by se mohlo jevit i jako kontraproduktivní jednání. Pokud je účelem zahalení odlákání pozornosti od okolních mužů, může se zahalení, které v západní společnosti spíše pozornost přitahuje, jevit jako absurdní. Mnoho konvertitek v momentě oblečení šátku považuje tento krok za nesmyslný, jelikož se v ten moment na ně upírají veškeré pohledy. V tomto případě tedy touha řídit se svatým písmem vyvolává dojem naprostého opaku. Pro muže je proměna mnohem snazší, jelikož kód oděvu není tolik odlišný od běžného evropského stylu odívání, pro ženy je potřeba nutná dávka kuráže pro tuto změnu.

Mnohé z konvertujících žen si tak častokrát na počátku projdou jistou krizí, zda má nošení šátku v západním kontextu smysl, a zda není snazší například chodit pouze střídme zahalená či nevymykat se prostředí a splynout s davem. Zde pak obvykle záleží na tom, zda je žena silnou osobností, na čase, okolí, v jakém se pohybuje, a přesvědčení. Ve výčtu mých respondentek se názory na kontraproduktivitu zahalení v západním prostředí liší.

Ludmila si rozhodně nemyslí, že by zahalování v České republice bylo kontraproduktivním chováním. Poukazuje na fakt, že muži se na ženy podívají rádi. I když na sebe strhne pozornost lidí díky hidžábu, přesto nemohou z jejího těla nic rozpoznat, jelikož má na sobě volné oblečení nebo abáji.

Ludmila: Už jsem taky slyšela názory, že jako šátek tu není nutný a tak. Za prvý prostě v Islámu je šátek povinný, tam není žádný ne, ano a nějaký dohadování. Šátek je povinný a tečka. Jestli ho někdo nosí, někdo nenesí, to už je mezi ním a bohem. Spousta lidí mi na to řekne, ale čeští muži oni nekoukaj, koukaj, a koukaj dost! Ale tak oni to nedělají tak jako explicitně jako třeba Arabové. Třeba já jsem si toho už kolikrát všimla, když jsem jela třeba metrem a úplně jakoby normálně, klasicky oblečená holka, řekněme třeba džíny, legíny, řekněme třeba 20, ne nic vyzývavýho nebo že by byla nějak jako super

namalovaná, nebo načesaná, ale chlapi prostě koukaj, koukaj na nohy, koukaj na zadek prostě. Já si myslím, že to jako rozhodně smysl má!¹⁰⁹ Je jako fakt, že lidi se jako otočej, ale to i když viděj cizince, třeba Asiata nebo černocho, tak se otočí, a když vidí šátek, tak se otočí, kor třeba když mám barevný šátek, jako mám já dneska, tak to se určitě otočí, ale co jako vidí? Vidí můj obličej, vidí moje ruce? Ale jako ostatní nevidí, nevidí, jaký mám tvar těla, nebo jako vidí trochu, ale ne vyloženě. Nevidí, jaký mám boky a takovýhle věci. Prostě nevidí, víš, co myslím. Vidí obličej a to je konec!“

Martina je také zastánkyní toho, že zahalování je smysluplné, nikoliv kontraproduktivní. Jelikož to k islámu patří a ukazuje tak veřejnému prostoru, s kým se lidé baví a jak se k dané osobě mají chovat.

Martina: „Ne, není. Šátek/pokrývka hlavy/střídmé oblečení naznačuje v neverbální komunikaci, kdo jsme a jak chceme interaktovat s druhými. Možná v některých zemích přitahujete pozornost, ale to je spíš pozitivní - protože budete vědět, že komunikujete se ženou, která s vámi flirtovat nebude a bude se chovat s určitou etikou. Stejně jako s řádovou sestrou - lidi se otočej "jeeee jeptišky", ale jejich ošacení není kontraproduktivní, ale brané jako uniforma rozlišující řádové sestry od jiných žen. To samé platí pro střídmě oděnou muslimku se šátkem.“

Sára se na otázku zahalování a případní kontraproduktivity ptala jednoho šejcha. Je přesvědčená o tom, že samotný šátek je už jen ten vrcholek ledovce, důležité dle ní je skromné oblečení.

Sára: „My jsme se dokonce na to ptaly jednou jednoho šejcha, že to tady takhle funguje. Jestli by nebylo rozumnější, kdybychom tady ty šátky nenosily, a on nám ale odpověděl, že v létě je tu normální nosit minisukně, tak jestli taky začneme nosit minisukně, aby ty naše dlouhý nebyly nápadný. Měl pravdu, protože pak by to šlo jakoby dál. Podle mě je ten šátek už takovej detail i v tom oblečení. Pokud ta muslimka nemá šátek, ale jinak je decentně oblečená, tak v pořádku. Rozhodně lepší, než když potkáš muslimku, která má šátek, ale všechno má tak moc obepnutý a tak moc vyzývavý, že ten šátek je úplně na dvě věci. No ale jakoby pořád se přizpůsobovat a přizpůsobovat, to by nakonec došlo tak daleko, že už bych nakonec

¹⁰⁹ Myšleno nošení šátku a zahalování se

nic nedělala. Hodně holek to oblečení neřeší a jdou až do takovýho druhýho extrému, že čím víc jsou obyčejný, tím je to takový bohulibější. To ale podle mě podle toho islámu není, tam sice je, že nemáš vyzývat, ale taky, že máš působit příjemně a hezky a máš chodit upravená.¹¹⁰

Lýdie je také zastánkyní toho, že zahalování v západním prostředí smysl má, a ač se lidé otočí, přesto nemají na co hledět.

„Rozhodně je pozitivní nosit šátek v ČR. K té víře to jednoznačně patří, ten šátek tam prostě je, a měl by tam bejt a jako já nevím, podle mě je to o tom duševním nastavení, znám muslimky, které říkají, že je to hroznej problém tady nosit šátek, že furt na ně někdo má nějaký poznámky o islámu a o všem možným a i jsem slyšela, že nějakou holku lehce napadli v tramvaji kvůli tomu, že měla šátek, jako některý lidi s tím mají nějaký problém, ale já si myslím, že ty lidi si to sami přivolávají, jako že já mám ten šátek a teď mi někdo něco řekne. To jako jo, to oni koukaj, ale na druhou stranu nic nevidí, že jo. Protože to, co má být schovaný, je schovaný. Takže jako ať se kouknou. Já si naopak myslím, že ty lidi by tomu měli být vystavení, aby si na to zvykli. Člověk je tvor zvědavý, a tak koukaj, a já to taky vnímám, že na mě furt někdo civí, že prostě lidi zakopáj, narážej do zdí, protože prostě koukaj. Ale já to беру tak, že je prostě určitý mý poslání, abych já to těm lidem nějak zprostředkovala. Já si myslím, že lidi nejsou zlí, jen se bojí toho, co neznaj, a že prostě potřebujou to poznat a že pak se to nějak zlepší. Vždycky jakmile potkám nějakýho člověka, ať se jen ptá anebo je na mě hnusnej, já ho беру jako člověka, kterej potřebuje odpovědi. To je takovej můj přístup toho, jak já přistupuju k lidem, kteří o islámu nic nevědí a kteří nějakým způsobem se mnou komunikují.“

S Renátou jsme se dotkli také toho, zda by nebylo snazší a příjemnější šátek nenosit a být pouze střídme zahalená a nepřivolávat na sebe pohledy kolemjdoucích.

Renáta: *„Já bych spíš řekla, že je to prostě ta identifikace, popravdě zas až takový význam tady to nemá, v Anglii tam třeba jo, protože ta komunita je tam dost početná, je tam hodně Arabů a když jdu třeba s manželem, tak aby si neřekli, jo ten má nějakou cuchtou, co nevěří a tak. Ale ne já jsem nad tím jako přemýšlela, upřímně mě to naučilo spíš v té Anglii, že tam jsem cítila, že ke mně mají respekt, tam mě brali víc, tak jsem*

¹¹⁰ Davidová, 2012, s. 60

*ho začala nosit aj tady. Taky to vidím, že kdybych nosila dlouhé kalhoty nebo sukni a tričko s dlouhým rukávem, tak se za mnou nikdo otáčet nebude. Nebudu provokovat svým vzhledem a bylo by to v podstatě halal. Vyloženě jako zahalení před muži, to tady nemá smysl. Dokud tady neukáže ženská skoro zadek, tak se za ní nikdo neotočí. Se šátkem na mě nikdo nečumí kvůli velkým prsům, ale spíš kvůli šátku, a ať si klidně řekne, že jsem blbá *****“*

Pavla se přiklání k názoru, že by měla mnohem snazší život, pokud by šátek nenosila, na druhé straně připouští, že nelze stále jen někomu donekonečna ustupovat.

„Člověk s tím tak nějak počítá, že se tu nesejde s nějakým pochopením.“ Ptám se, zda by nebylo snazší zde tedy šátek nenosit. „To asi jo, to určitě, dělat si to všechno tak jako potají, nebo tak. To zas ale jakoby nechci tak moc ustupovat v tom jenom proto, že tu jsou netolerantní, proč bych někomu měla ustupovat, když já nikomu nic neberu a nikomu nic nedělám.“

Anna připouští kontraproduktivitu zahalení v Českém prostředí, jelikož na sebe poutá pozornost, kterou by poutat neměla, na druhé straně vyzdvihuje to, že lidé rozpoznají na první pohled, o koho jde a tedy i to, jak by se k ní měli chovat.

Anna: „No zahalování je v ČR vcelku kontraproduktivní, bo podle islámu máš "zapadnout" a nebudit pozornost, ale hidžáb i niqáb právě tu pozornost budí. Ale zase tento typ zahalení dává lidem signál, že jde o muslimku, to je jeden z hlavních důvodů zahalování. Tady v ČR to působí tak, že se lidé bojí, ale primárně to bylo jako znak muslimky, od které můžete čekat jen to nejlepší a rozhodně žádný podraz.“

Když jsem se s Blankou bavila o tom, zda to není spíše protichůdné v České republice nosit šátek, tak si sama nebyla úplně jistá, do značné míry za to mohlo pravděpodobně i to, že sama šátek nenosí pravidelně, pouze pokud jde do mešity. Poukazovala na to, že pro ni to ztrácí v České republice smysl, že se bude zahalovat, až se odstěhuje.

Blanka: „Jako slyšela jsem názory, že to sem jako nemáme tahat, že jestli se nám to líbí, ať mi si táhneme tam. Že tohle je země Čechů a že nikdy to tady takhle nebylo, tak říkám, že to brambory a rajčata taky ne, že jo. Takže já prostě nevím. Moje prababička ta prostě nikdy bez šátku ven nevyšla, protože to by bylo skoro sprostý a to by nemohla jít ven. Jeptišky si taky halej hlavu a všechny ty kroje, ty to mají taky. Tady to ale

nevysvětlíš, na to se už zapomnělo. Říkám, že to tady ztrácí smysl. Proto budu nosit, až budu pryč. Kde to bude plnit svoji funkci, kde to bude ocenitelný, Já se chci cejtít dobře.“

S kontraproduktivitou zahalování v západním kontextu také souvisí způsob zahalování. Kdy se může jevit jako naprosto zbytečné mít šátek, pokud si k tomu žena vezme upnuté oblečení, kdy jí je vidět kontura celého těla. Zde pak šátek funguje spíše jako módní doplněk, než jako forma zahalování a následování Alláhových slov.

Pavla: „Kolikrát vidím takové modely, že ten šátek pak nemusí mít. Mají legíny upnutý, podpatky, tak šátek má asi jako módní doplněk. Je vidět, že asi ne všude je to tak úplně tak strašně přísný“

Lýdie: „Mě třeba fascinuje, já když vidím nějakou fotku třeba z Egypta, kde tam je holka, co má upnutý džíny, upnutý tričko a k tomu šátek, to se na to může vyprdnout, to už ten šátek na tý hlavě mít nemusí, k čemu ho má. Kdyby chodily nahý, tak už to není takovej rozdíl.“ (smích)

Lada žila kratší chvíli v Německu a tak svou zkušenost komparuje s tím, jak to vidí v Německu nejen u konvertitek, které chodí obvykle více zahalené, ale jak to chodí u místních muslimů.

Ptám se jí na legíny. Nejprve smích a poté odpovídá: „No to je teď poslední výkřik módy, plus ty vycpaný drdoly pod šátkem. Nosí třeba i krátký sukně a pod tím legíny. Tak jako ono to nesedí, podle islámu je to špatně. Ale co si budeme povídat, je to pěkný, a rajcuje to hlavně evropský chlapy tohle. Protože je to tak něco mezi, jsou to exotický holky, pěkný, velký hnědý oči, sametová pleť, jsou krásný, do toho ty legíny, většinou mají fakt pěkný nohy, jo, třeba si k tomu vezmou kozačky a šátek. Je to hezký. Ale podle islámu to samozřejmě není zrovna ideální, vůbec to není ideální.“ Ptám se, jestli ten šátek není ve finále teda zbytečný a jak moc to bije do očí, šátek a legíny. „Jo bije to no, v tom Německu ani tolik ne, když to mají úplně všichni, ale když víš, že tohleto islám není, tak jasně no. Jenomže ti Němci to nedokážou rozlišit. A potom jsou schopný říkat těm, co nosí niqáb, že proč ho nosej, vždyť to vlastně není nutný, podívejte se na ty ostatní, ty mají pěkný oblečení. Budťe jako ony, vemte si legíny vždyť taky je to zahalující, pro nás Evropany je to zahalující. Pro mě jo ještě je to zahalení, i když většinou je to zvyrazněnější než punčochy mi to přijde.“

2.8.5 Shrnutí

Z výpovědí mých respondentek je patrné, že zahalení v jejich životech vyvolalo značnou změnu, ke které se každá stavěla po svém a u každé z nich trvala různě dlouho. Některé mé respondentky se začaly zahalovat ihned po konverzi, jiné potřebovaly čas na toto velké rozhodnutí, jedna z mých respondentek se zahaluje například pouze v zahraničí a některé k této vizuálně radikální změně dosud nedospěly a možná nedospějí nikdy. Pro některé nastala vhodná doba při životní změně a změně kolektivu ve svém okolí, jakou byl například nástup na vysokou školu nebo ukončení střední školy.

Všechny mé respondentky se jednoznačně neshodují ani na tom, zda je nezbytně nutné nosit šátek. To se také zrcadlí v praxi samotné. Všechny do jedné se však shodnou na potřebě a nezbytnosti skromného oblečení, které není vyzývavé. Některým z nich tato forma zahalení stačí a šátek vnímají jako pomyslnou třešničku na dortu.

Je potřeba si uvědomit, že všechny tyto ženy k zahalování přistupují dobrovolně a z vlastní iniciativy, se západním sociokulturním pozadím. Ač v jejich rozhodování může hrát roli muslimský partner, já jsem se setkala s tím, že mé respondentky měly velmi tolerantní manžele či partnery, kteří toto rozhodování nechávali plně na nich. Mnohé z mých respondentek se začaly zahalovat ještě před tím, než poznaly své muslimské partnery. Je tedy potřeba nevnímat zahalení těchto žen jako mříže, do kterých jsou ženy uvaleny nedobrovolně, a dívat se na ně s lítostí, jelikož nosit zahalení v západním prostředí bez muslimského pozadí a silné komunity, chce notnou dávku sebevědomí, pevné vůle a silného přesvědčení.

Mnohé z mých respondentek si také velmi oblíbily svobodu, jakou jim zahalení nabízí v podobě ušetřených minut strávených po ránu před zrcadlem. To ovšem neznamená, že by o sebe nepečovaly a nechtěly být krásné. Například Ludmila, která doma nosí to, co si jiná žena vezme ven. Mé respondentky chtějí být krásné doma pro svou rodinu, partnery a pro ty, na kterých jim záleží. Vnímají západní ženy jako otrokyně komerční krásy a právě je jako omezované a nesvobodné.

Z výpovědí mých informátorek byl také patrný rozdíl k přístupu v zahalení v menších městech a v Praze, kde většina z nich částečně nebo trvale žije. Některé z mých respondentek nenosí šátky ve svých rodných městech, což má přímou souvislost také s jejich rodinami, které o jejich konverzi například neví anebo se k zahalování nestaví kladně. Samotné respondentky také mnohdy nechtějí svým rodinám ubližovat v důsledku svého zahalení a vyvolávat tak konflikty.

Co se týče kontraproduktivity praxe zahalování v českém, potažmo západním kontextu, pouze jedna z mých respondentek souhlasila s touto kontraproduktivitou, jedná se o respondentku, která se v České republice nezahaluje. Zbytek mých respondentek se shodl na tom, že zahalování v českém prostředí smysl má. Některé připustily, že pokud by se nezahalovaly, měly by to v mnoha ohledech v této společnosti snazší, ale zahalení či nevyzývavou formu oblékání vnímají jako součást svého náboženství.

2.9 Reakce z okolí konvertitek na zahalování

Je běžným tvrzením ze strany muslimských žen a žen konvertitek, že právě vzhled hidžábu ve veřejném prostoru může produkovat reakce, jako jsou urážky, protesty nebo jednoduše neodbytná zvědavost. Hidžáb je přímým důkazem přítomnosti islámu ve veřejném prostoru.

Nošení hidžábu má do značné míry vysokou sociální i ekonomickou cenu, je otázka do jaké míry jsou konvertující ženy ochotné tuto cenu šátku věnovat. Jaké následky pak nesou ve svých životech. Touto cenou mám na mysli problémy, které mohou vznikat v jejich rodinách, problémy vznikající v zaměstnání či při shánění zaměstnání, situace vznikající v okolí, v kterém se pohybují. Dá se říci, že nasazení šátku ženy vylučuje ze západní společnosti. Všem těmto tématům se budu věnovat v následujících podkapitolách.

2.9.1 Postoj rodiny

První krok, který častokrát rodina musí překonat, je samotný fakt konverze dívky či ženy. Tento proces jsem popisovala ve své bakalářské práci¹¹¹. Pokud rodina dojde ke smíření s faktem, že jejich dcera, vnučka, sestra, neteř konvertovala k islámu, nastává druhá fáze, a tou je přijetí změny jejího životního stylu a s ní související zahalení. V této fázi obvykle dochází k situaci, kdy se rodina smířila s faktem samotné konverze jako takové, ovšem hidžáb je již silně expresivní vyjádření této víry. V tento moment se vyznání víry a přechod zdá mnohem více reálný a nevratný. Nejen mé informátorky, ale i například informátorky Kate Zebiri¹¹² poukazují na změnu postoje jejich rodiny ke konverzi jako takové a poukazují na nenávisť k šátku, nikoli vždy k víře samotné. Silný pocit nesouhlasu a odporu ke kusu látky.

¹¹¹ Davidová, 2012

¹¹² Zebiri, 2008

Kate Zebiri dále poukazuje na to, že tento odmítavý postoj rodiny a okolí vede častokrát ženy k ještě silnějšímu přesvědčení a větší odhodlanosti hidžáb nosit.¹¹³ S tímto posilujícím pocitem jsem se ve svém výzkumu příliš nesečkala, alespoň co se postoje vůči rodině týče. Mé respondentky se snažily těžkost situace v rodině co nejvíce zmírnit a mnohdy tak šátek i nenosí na přání svých rodin. V jednom z případů dokonce rodiče o konverzi své dcery nevědí. Ovšem k postoji cizích lidí jsou již vlažnější a mnohé z nich nezajímá, co si o nich lidé myslí.

Respondentky jsem se pokusila srovnat od těch, které měli s rodiči nejmenší problém až po ty, kde šátek v rodinách setkal s odporem. Do čela se s nejmenšími problémy v rodině tak řadím respondentky, které se doposavad rozhodli šátek nenosit a nezahalují se, alespoň ne před svými rodinami. Toto srovnání je velmi subjektivní a za rok již situace nemusí odpovídat situaci v době rozhovoru.

Blanka: *„Mojí rodiče to neřeší¹¹⁴, je to moje věc, tak asi tak. Kdyby to přišlo před deseti lety, tak by s tím byl velký problém, kvůli tátovi, ten by to asi nepřežil.“* Pak se jí ptám, jak si myslí, že by její rodiče reagovali na to, že by začala nosit hidžáb. *„Myslím, že to by vzali s klidem. Možná babička, to je taková stará škola, ale taky nosila šátek do kostela, tak nevím. Já jsem se s ní o tom teda nebavila, ona se o islám sice zajímá, ale ne v takové úrovni, že by se chystala hurá do mešity, to ne. Ale s rodičema by v tomhle problém nebyl.“*

Ludmila: *„Oni už to tušili, oni si toho všimli, takže to nebyla žádná novinka.¹¹⁵ V době kdy jsem se o islám zajímala, jsem to s nimi i konzultovala. Jako jo, byli překvapení, když jsem přišla s tím, že jsem oficiálně konvertovala, oni to v podstatě čekali, takže to nebyl prostě halal. Oni to i čekali.“* Ptám se, zda se jejich postoj ke konverzi změnil poté, co začala nosit šátek. *„Vzhledem k tomu, že třeba moje babička nosí šátek, moje teta nosí šátek¹¹⁶ jako z tátovy strany, takže táta to přijal v pohodě. Máma ta měla spíš strach, že by mi tu třeba někdo mohl ublížit v Česku nebo tak.“*

¹¹³ Zebiri, 2008, s. 115

¹¹⁴ čistě konverzi

¹¹⁵ Mluví čistě o konverzi k islámu

¹¹⁶ Upřesňuje, že nosí šátek, jelikož je to tradice u nich na vesnici.

Romana: „Chudáci se to dozvěděli z facebooku. Já jsem se jim to hrozně bála říct. Takže jsem si to dala na facebook a tam si to přečetli.¹¹⁷ Ale jinak jako vzali to docela. Jako oni jsou strašně tolerantní, takže já se normálně modlím, oni sedí u televize a já se modlím. Je pravda, že ze začátku měli problém, třeba vlastně jako s tím šátkem, to říkali, že v tom vypadám jak stará babka. Ale už to kousli, teď byli v Praze před týdnem a chodili se mnou v podstatě takhle.¹¹⁸ Jenom jsme si teda udělali dohodu, že budou tolerovat šátek, pokud nezačnu nosit niqáb. Hlavně děda s babičkou, ti to nesou dost těžce. Ale naši byli třeba ochotní tolerovat i to, že s nima pojedu do Chorvatska příští rok, ale že se budu koupat v legínách a v triku, což si myslím, že by hodně rodičů neuneslo. Říkám, tak řekněte, že mám nějakou kopřivku, že se nemůžu vystavovat slunci a je to. Anebo mě odvezte lodí tak daleko, abych já si tam mohla vzít ty plavky a vezmu si plavky a hotovo.“

Anna: „Ze začátku si rodiče mysleli, že se hledám, nebo že jsem se zbláznila. Oni si mysleli, že to je nějaká sekta. Já jsem se s nima o tom bavila, fakt jako hodně, to jsme se dřív strašně hádali. Jako kdyby oni v podstatě nerozuměli islámu. Teďka jako jsme v takovém stadiu, že taťka řekl, že mi islám prospívá a že jako vidí, že jsem v tom šťastná. Mamka vidí to, že se musím zahalovat, takže mi jako říká chud'átko, ale já to chci, protože mně to jako nic nedělá. No a bratr ten tom moc neřeší, já mám totiž ještě jednoho bratra a ten je takový jakože typický Evropan, holky, pařby a takové. Ten tomu moc nerozumí. No jako rodiče si už zvykli, jako na mě v šátku, ale říkají mi, že vypadám staře. Ale můj taťka říká, že vypadám hrozně, jemu se to nelíbí, bráchovi taky ne. No a mamka, jak který šátek, když je to pěkný šátek, tak se jí to líbí. Ale je to takový, no je to pořád jiný. Je to strašně jiná kultura, je to velmi odlišné.“

Pavla: „Rodina, no tam je to spíš takový, spíš jako ze strany táty, kterej jakoby to nějak moc, nerozumí tomu. Ne jako, že bych teď neměla nějak dobrý vztahy s rodinou nebo tak, ale třeba s mamkou je to dobrý, brácha dobrý, nebo tak jakoby respektujou to, ten táta jako trošku míň, ale nejsme rozhádaný nebo něco takovýho, což někdy jako vzniká, že ta rodina úplně to zavrhne. Ta rodina, ta jako dobrý, spíš jako v práci si z toho hodně dělají srandičky a tak.“

¹¹⁷ Tedy její rodiče se o její konverzi dozvěděli z facebook.com

¹¹⁸ Na sobě má při našem rozhovoru džíny, volnější, teplý a dlouhý svetr a uvázaný šátek formou hidžábu.

Vendula: „Je pravda, že jako nejhůř to dodneška nese mamka, jinak nejbližší okolí v pohodě. Ta mamka to prostě nemůže překousnout. Čistě tedy ten šátek, všechno ostatní ji nevádí, že můj manžel je muslim, že jeho rodina je muslimská, že prostě žijeme nějak podle islámu, ale prostě ten šátek na hlavě to nemůže překousnout dodneška. Právě že jen maminka, jinak všichni byli naprosto úžasní, přijali to prostě v pohodě, vůbec s tím nemaj problém, jako sem tam, nějaká narážka se objeví, jako ty máš ale tak pěkný vlasy blablabla, ale berou to, berou mě prostě.“

Nela: „Tátovi jsem to řekla asi po dvou týdnech, co jsem jakože řekla tu šahádu, tak měl se strýčkem hroznou radost. Chvála Bohu to tátovi pomohlo trošku, že se začal modlit.¹¹⁹ Mamka se pak jakoby, asi za dva měsíce, jakože smířila, ona věděla, že mi jako vadí spousta věcí, spíš za mnou pořád chodila a ptala se, co se jako stalo, vždyť jsi to tak neměla ráda, ona se spíš bála, jestli v tom není nějaký kluk, jakože jo, ale to jako vůbec nebyl v té době, tak se uklidnila. Já jsem ten šátek jako chtěla, ale bála jsem se reakce okolí a bála jsem se prostě celkově. Jako třeba u maminky největší problém: „Tak jako v Praze si ho nasad“¹²⁰, ale já bydlím jako asi 15 km za Prahou, takže jako co tomu řeknou sousedi a tak, taková klasika. Třeba se mnou první měsíc odmítala jet autem nakoupit a podobně, ale teďka už úplně v pohodě a je jí to úplně jedno, i na Moravě se mnou takhle prostě jde, bere to, jak to je. Na severní Moravě mám babičku. No babička si myslí, že jsem se zbláznila, že mě to přejde.“

Lýdie: „Tak samozřejmě to byl kámen úrazu.¹²⁰ V době, kdy jsem se začala jiným způsobem rozvíjet, jsem se odstěhovala od rodiny a začala jsem bydlela sama s kamarádama, což na mě mělo velmi pozitivní vliv. Protože člověk se vymanil z toho vlivu té rodiny a mohl si začít utvářet nějaký ty věci v hlavě sám. Mělo to hlavně svobodu zařídit si ten život, jak chce. Takže, kdybych já se neodstěhovala, tak asi nikdy muslimkou nejsem. Protože doma to samozřejmě hodně neprošlo. Tam se to jako dodneška nesetkává s velkým ohlasem. Je z toho jako velkej problém. Rodina to nechápe. Pořád si ze mě utahujou. Ale člověk musí mít tu trpělivost a dopřát jim ten čas, aby se s tím nějak sžili. Oni neměli těch pět let jako já, abych se s tím nějak smířila. Já jsem jim to nasypala na hlavu takhle, a to chce čas. Moje vztahy s mojí matkou se jako radikálně zlepšili po tom, co jsem se odstěhovala. Tam byl jako

¹¹⁹ Její otec je muslim, původem ze Sýrie, ovšem do konverze Nely byl nepraktikujícím muslimem

¹²⁰ Ptám se na reakce její rodiny na konverzi k Islámu

problém s babičkou¹²¹, když jsem k nim jezdila na návštěvy jako na ten víkend nebo tak, tak samozřejmě jako aby sousedi nevěděli, aby neměli řeči. Ale po tom se s tím docela smířila. Pak třeba i říkala: „Ale dneska ti to jako sluší s tím šátkem, ty máš takovej hezkej obličej na to a to, tobě to tak sluší.“ Myslím si, že už to tak nějak jako překonali. Ted' už je to v pohodě.“

Martina: „Rodina si myslela, že jsem se zbláznila. Z rodiny to nejhůře nese babička, která to dodnes nezkousla. Taký moje matka mě neustále napadá a obviňuje z jihadismu a terorismu. Lépe to snášejí muži v rodině. Otec dokonce již gratuluje k islámským svátkům a vysoce mě respektuje. Když jsem začala nosit šátek, tak zjistili, že si z nich opravdu srandu nedělám, ale že jsem muslimka. Opět babička mě se šátkem považuje za blázna a za „nemoderní“ a „pitomou“. Pro matku jsem terčem posměchu a výsměchu. Opět muži v rodině to přijali lépe. Otec mi dokonce připomíná nezapomenout si šátek, když jdeme ven.“

U Evy se domnívám, že by její rodina konverzi i vědomí toho, že se zahaluje, nesla nejhůře. Sama Eva jim nesdělila nic o své víře, ze strachu, který v ní panuje. Před rodiči se schovává, šátek si uvazuje, až pokud nikdo není doma anebo mimo domov, jak je patrné v kapitole: Postoj k zahalování a počáteční nošení. Během našeho rozhovoru mi sdělila fakt, že s rodinou nemá dobré vztahy a nikdy si s rodiči nemohla volně promluvit o čemkoliv. Její životní příběh byl také jedním z asi nejtěžších, jaký jsem si během rozhovorů vyslechla. Její životní události ovšem nechám skryté z důvodu citlivosti samotných událostí.

Eva: „Určitě by to přijali špatně. Pro ně asi jako pro zbytek celý rodiny je islám strašně špatná věc, teroristi a tak. Mám hrozně moc šátků a korán, takže to oni o tom jako vědí, nebo spíš možná tuší, ale nikdo se se mnou o ničem nebavil, nikdo nic neříkal. Jednou jsme na to navázali řeč a prý to jsou špindírové, a že to je hrozně špatný a prostě takový ty, no co se tady říká v médiích a lidi tomu věřej, protože to je jednodušší, než kdyby si pak otevřeli třeba internet a zkusili si taky přečíst třeba něco jinýho. První manžel ten to ví¹²², ale já jsem mu to řekla takovou jako zábavnější formou, spíš jsem si z toho dělala legraci, ale nevím, jestli si myslí, že jo nebo ne. Řekla jsem mu, že jsem, že jsem konvertovala, že jsem muslimka. Zatím s tím žádnéj

¹²¹ Myšleno tedy čistě po tom, co začala nosit šátek.

¹²² Eva je rozvedená a z prvního manželství má dvě děti.

problém nebyl. Stoprocentně, on mi pořád dělá problémy.¹²³ Na druhou stranu si říkám, že mě nikdo nedonutí dělat něco, co nechci, i když co se týče bývalého manžela a dětí, tak tam ten strach prostě je a je silnější. Jednou jsem jako zkusila doma naznačit¹²⁴, tátova přítelkyně mě stříhala a mně se ty vlasy začaly strašně kroutit. Vypadala jsem trošku jako chobotnice. Tak říkám, tak co no, tak si hodím šátek na hlavu a bude to v pohodě. A oni hned: „No prosím tě, jsi snad úplně blbá, ještě tady provokuj.“ Takže ten šátek by tam určitě byl. Já myslím, že u nás v rodině to bude problém celkově, ať ze strany, že jsem přijala nějakou víru a z toho, že nosím šátek. Můžu jim to říct, až si najdu práci a vlastní bydlení, ale dokud mě živěj, tak já se bojím, že by mi dali třeba ultimátum, že se toho buď zřeknu, nebo že mě nebudou živit za takových podmínek. Nevím, co od nich můžu čekat nebo ne.¹²⁵“

2.9.2 Reakce okolí

Reakcemi okolí mám v tomto případě na mysli interakce s okolním světem, tedy s neznámými lidmi na ulici, se soužitím s Čechy v České republice. S postoji jaké konvertitky cítí z české společnosti a jak samy vnímají situaci ve svém okolí. Každá z mých respondentek se někdy setkala s nelibými pohledy lidí na ulici, či utroušenými nepříjemnými poznámkami vůči jejich osobám. Z tohoto jednání okolního světa pak mnohdy plyne nekonformita vzájemného soužití. Je potřeba velké síly a přesvědčení své víry, aby tyto ženy byly schopné svou víru praktikovat.

Lýdie na mě působila jako velmi pozitivně naladěný člověk a z toho je patrný i její postoj k okolnímu světu, který nevnímá negativně. Ráda se s lidmi baví o islámu, navazuje s nimi dialogy. Popisuje českou společnost jako tu, která potřebuje odpovědi na svoje otázky, která se pouze bojí něčeho neznámého. Sama sebe spatřuje z mého pohledu v jakési misijní roli, nabízející odpovědi na otázky a snažící se přispět k většímu pochopení.

Lýdie: „Myslím si, že když člověk ten šátek nosí, tak v podstatě otvírá lidem dveře, aby se ptali. Protože, to se mi stává hrozně často, někdo si ke mně sedne v metru a začne se ptát anebo někde někoho potkám. Ty lidi potřebujou odpovědi na svoje otázky. Mám pocit, že když mám ten šátek, tak je k tím k sobě přitáhnou a tím pádem maj možnost

¹²³ Myšleno, že by určitě u exmanžela vyvstal problém, pokud by se před ním ukázala zahalená.

¹²⁴ Doma před rodiči

¹²⁵ S rodiči má velmi špatné vztahy.

zikat někde odpovědi, který chtěj. Podle mě je to hodně o duševním nasazení. Víceméně si myslím, že lidi nejsou zlí, jen se bojejí něčeho, co neznaj. Prostě to potřebujou poznat, a že potom se to nějakým způsobem zlepší. Vždycky jakmile potkám nějakýho člověka, ať už je na mě hnusnej nebo jenom má otázky, tak ho beru, jako někoho, kdo potřebuje odpovědi. To je můj přístup, jak já přistupuju k lidem, kteří o islámu nic nevědí a kteří nějakým způsobem se mnou komunikují. Prostě v tom vidím takový svoje poslání, že ty lidi potřebujou dialog, a tak já jim ho dám.“

Ludmila poukazovala na to, že si všimla, že velmi záleží na náladě jakou má a jak ona sama na ostatní působí.

Ludmila: „Lidi vycítí, jak se cítíš, jestli máš strach. Prostě jestli se necítíš dobře, tak oni to zkoušej. V podstatě když jsi si jistá a prostě nemáš strach anebo to bereš úplně v pohodě, tak oni to tak taky berou. Je tady prostě nějaký vnímání takhle.“

Blanka, jak je patrné z předchozích kapitol, šátek nenosí, a to právě především kvůli společnosti, ve které žije. Neumí si představit v České republice pohodlně žít dle pravidel Islámu. Nestojí o pohledy a narážky lidí. Těší se, až se odstěhuje pryč, do země, kde bude moci svou víru praktikovat svobodněji.

Blanka: „Pohledům tu neutečeš, to je fakt tady, jsi velmi snadno zaměřitelná. Je to fakt, jako já když vidím třeba v krámě ženskou, která má šátek, tak mám taky jako hned chuť na ní skočit a „Jé paní, dobrý den, vy jste tak statečná.“ (Smích) Ale víš, ony už taky koukaj, aby šly tou cestou nejmenšího odporu, aby se nemuseli prodírat nebo tak. Právě z tohohle důvodu a ze všeho tady vůbec nechci existovat v tomhle státě. Nemyslím si, že by to tu tak špatný, ale nemyslím si, že to tu bude lepší. Já si třeba neumím popravdě představit, že bych třeba měla děti a já bych chodila v šátku, a ty děti byly ve školce, a že bych si třeba zašla s těma maminkama na kafe. Jestli by se třeba našly dvě, kterejm by to nevadilo. Lidé tu věří všemu, co se jim řekne a nepřemýšlejí nad tím, nemají náladu shánět si vlastní informace a řešit, jak je to jinak. Protože to, co se jim řekne, to je hrozně pohodlný a oni to radši přijmou, než aby je napadlo, že je to třeba jinak. To je hrozně smutný. Dokud se tohle tady nezmění tak to... Vidím v Čechách hrozněj problém, že tu jsou lidi v hrozný letargii, je jim všechno jedno.“

Pavla pociťuje, že vztah majoritní společnosti vůči muslimům není dobrý. V souvislosti s tím poukazuje na špatnou prezentaci islámu, kterou podávají média, ta nám prezentují islám především ve vztahu s terorismem. Pohledy a pošeptávání lidí, které jí jsou tolik nepříjemné, jí ale od praktikování neodrazují, spíše jí to ubližuje jako člověku. Popisovala mi situace, u kterých připustila, že je možné, že by se jí staly například i pokud by šátek neměla. Například že budí větší pozornost ochranky v obchodě, kdy jí obvinili z krádeže deodorantu.

Pavla: „To ne, to mě to jako neodrazuje, to mě to spíš jako ubližuje, nemusí to chápat, ale respektovat. To ani ne, že by mě to odrazovalo. Ale určitě je jednodušší žít v nějaké muslimské zemi, než teda v Evropě. Nevím, jestli jsem v tom až tak vztahovačná, ale když člověk jde po ulici, tak vidí ty pohledy a lidi se vrací pohledem a šeptají si. Člověk s tím tak nějak počítá, že se tu nesetká s nějakým pochopením. Snažím se to jako vždycky omluvit, nebo si to nějak vysvětlit.¹²⁶ Myslím si, nechci v tom být pesimista, ale myslím si, že to bude horší. Tady se každý bojí islamizace. Prostě ať si táhnou odkud přišli.“

Renáta nemá špatné zkušenosti se svým okolím. Popisovala mi pouze jednu příhodu s ocvočkovaným mužem v těžkých botách, nedošlo však k žádnému konfliktu, pouze se na ní díval a měla z něj spíše respekt a trochu strach. Naopak vyjadřuje nevhodné chování od muslimů, které potkává v Praze.

Renáta: „Já nevím, jestli to holky zveličují anebo se jim to fakt stává. Já od té doby, co jsem začala nosit šátek, tak se ke mně lidi chovají líp. Ve škole rozhodně, tam si mě dokonce oblíbili asi už tři profesori, díky tomu, že nosím šátek, jakože obohacuju tu atmosféru. Co se týče jako lidí, tak se mi stala jedna jediná věc. Jednou jsem zaslechla něco typu – té bychom se také měli zbavit, když jsem vynášela odpadkový koš. Koukali se na mě, když jsem venčila Ferdu, to je jezevčík, já v šátku a sbírám hovínka. (smích) Je pravda, že někdy si na těch lidech všímám, ne že by mě nenáviděli, ale oni si řeknou „Ježíšmarjá ta je blbá“ nebo něco takového, protože jak říkáš, mám modré oči, ke všemu mluvím česky, to je pro ně nemyslitelné. Od té doby co mám šátek, jakmile mě

¹²⁶ Myšleno reakce lidí.

vidí Arab, tak mám problém¹²⁷, kdybych neměla šátek tak na mě ani nepromluvej. Spíš než nějaký respekt, tak po nás jdou.“

Renáta přirovnává situaci muslimů v České republice k situaci Romů.

Renáta: „Já jsem byla taková jako hodně anebo jako z části ještě jsem rasista, co se týče, ty víš asi koho, že, Romů. Myslím, si že to bude to samé. Tak jsem si říkala, ale nejsou oni na tom stejně jako my, kdyby to takhle pokračovalo dalších sto let? Taky je nahnali všechny do jednoho ghetta, nedali jim práci, protože kradou, tak jako my jsme ti, co se odpráskávají s bombama, jo. Už jsem to začala chápat jinak. Už chápu opravdu, jak se cítí. Upřímně sama za sebe, já nemám s Romama žádnou špatnou zkušenost. Asi před měsícem mi jedna paní na zastávce řekla, že mám otevřenou kabelku, tak aby mě nikdo neokradl a byla to cikánka, takže to fakt pasuje. Ale pak to vidíš na druhý straně.“

Eva se pokouší reakce, které k ní plynou z okolí nevnímat a nebrat si je k srdci. Ovšem není jediná, které tyto okolnosti ubližují. V této společnosti se necítí dobře. Setkala se ovšem i s obdivem, který byl směřovaný vůči jejímu šátku, který měla uvázaný neobvyklým způsobem. Dále se setkala například s milým přístupem v pákistánské restauraci v Praze.

Eva: „Já jsem se to naučila už nevnímat a nic si z toho nedělat, ale občas ty reakce lidí okolo, tak jsou docela drsný. Blbě koukaj. Když nastupuju do autobusu, tak si říkám bude to dneska, mám se vůbec ptát, jestli vedle sebe mají místo, nebo to bude zase až příště. Lidi se toho asi bojeje, přitom o tom nic nevědí. Lidi se toho bojeje, hlavně jako takový opovržlivý pohledy. Ale zase na druhou stranu si opakuju, že jsem hrdá na to, co jsem, a nikdo mi to nevezme, a kvůli nikomu to ani nezměním.“

Vendula si všimla, že potřebu komentovat její vzhled mají spíše muži. Zajímavě pohlíží na to, že muži si mohou v Evropě připadat omezovaní a bez moci, pokud nemohou koukat na odhalené ženy.

Vendula: „Spíš je zajímavé, že ty reakce přichází většinou od chlapů. Většinou to jsou ti chlapi, ty ženský jsou takový jako většinou tolerantnější... Jim to asi jako vadí, že najednou nemají jako takovou tu moc nad tou ženou, prostě ji vidět a asi jim to děsně vadí.“

¹²⁷ Ihned se k ní prý mají, zvou jí na kávu a vyzvídají.

Nela si stejně jako Ludmila všimla, že pokud je psychicky v pohodě a vyzařuje z ní sebejistota, tak si k ní nikdo nic nedovolí, a stejně tak jako Vendula poukázala na to, že pokud už má někdo potřebu ji jakkoli komentovat či pokud zažívá nějaké interakce, tak ze strany českých mužů. Na jedné straně uvádí, že pokud v obchodě mluví česky, jsou na ni prodavačky milé, ale zároveň připouští, že je lidem s její vizáží čeština podezřelá.

Nela: „*Co si všímám, tak většinou muži, že ženám to jako je, jak já bych řekla jako laicky jakoby putna, že těm to jakoby nějak nevadí. Ale ti chlapi a vyloženě Češi, čeští muži, tak že těm to vadí. Takže já si jako myslím, že těm českejmu mužům zahalená Češka fakt vadí, myslím si, že je tam takový to chlapský ego, hned si myslí, že musí mít manžela Araba, a že to dělá kvůli němu, a že je to divný a nepřirozený, a že ta Češka je jejich Češka a mají právo ji vidět normálně. Ale od té doby, co jsem si to přestala brát, jakmile jsem začala být víc psychicky v klidu, tak jsem šla ven normálně v abáji a přes to jsem měla nějaký sáčko, kabátek a šátek, a reakce nula nula nic, a všímám si, že když mluvím česky, tak jsou na mě šíleně milí v obchodech s čímkoliv. Oni když zjistí, že v tom prostě jsi milá, i když seš zahalená a jsi veselá, normálně žiješ jako ony, máš ráda podobný věci, tak jsou jakoby rády. Ale hodně lidí má o tom malý tušení a myslí si, že je to povinnost, tak mám vždy radost, když třeba někomu můžu říct, že ne, že to dělám pro sebe a tak. Hrozně ráda vždycky takhle rozviřuju takovou tu atmosféru šťastné muslimky, kterou to neomezuje a nevadí ji to. Když jdu s ní¹²⁸ a mluvím anglicky, tak se prostě nikdo ani nepodívá, to je prostě všem jedno, ale jakmile je ta čeština a šátek, to už je vidět, že tam to je jinak. V tomhle si taky myslím, že to mám trochu jednodušší, lidi si myslí, že to nosím proto a berou to tak, že táta je Arab, tak prostě proto, Češka, ta si myslím, to musí obhajovat mnohem víc, že to dělá pro Boha a kde k tomu přišla. Dokud mě na ulici neuslyší mluvit česky, tak je nezajímám vůbec. Já si myslím, že je hrozně důležitý pro lidi kolem vidět jako ty muslimky i zahalený, že existují, že žijou, že jsou mezi lidma, jako je to v té Kanadě, tam jsou normálně začlenění do společnosti. Tam to není uzavřená skupina. Já si myslím, že lidi děsej jakýkoliv uzavřený skupiny. Je potřeba umět žít v očích boha tak, aby to nebylo špatně, ale zároveň umět žít ve společnosti jako takové.“*

¹²⁸ Myšlenou se svou kamarádkou, která pochází z USA a česky nemluví.

2.9.3 Shrnutí

Celý tento výzkum je zaměřený na jednotlivce, a tak i postoj rodin je různý od bezproblémového přijetí až po naprosté nepřijetí rodinou, stejně jako přístup jednotlivých členů rodin.

Kate Zebiri ve svém výzkumu v knize *British muslim converts: choosing alternative lives*¹²⁹ popisuje tři stádia reakce, které rodina prožije po konverzi. Tato tři stádia se dají použít stejně efektivně i na demonstraci toho, jak rodina přijme zahalování. Rodina se nemusí zachovat jako celistvá jednotka, a tak se každý její člen na zahalování dívá jinak

- 1) Počáteční negativní přístup a následující přijetí.
- 2) Rodina nikdy nepřijme konverzi/zahalování.
- 3) Rodina konverzi/zahalování přijme bez problémů a ještě svého člena podporuje.

Tyto postoje rodiny do velké míry pramení ze samotného vztahu mezi jejími členy a dcerou. Z rozhovorů byl znát vztah mezi tím, jak se samy respondentky staví ke svým rodinám, a jak o nich hovoří a přijetím zahalení. Nejedna z mých respondentek poukázala na to, že jejich rodiny po různě dlouhé době přijaly konverzi samotnou, ale prostor pro spory tvoří právě šátek. Mnozí z rodičů se na něj dívají nelibě a nechtějí, aby se jejich dcery zahalovaly, spatřují v tom velké omezení a vyjadřují lítost na tím, že mají pocit, že se jejich dcery schovávají. U mnohých z nich půjde jen o otázku času, kdy si na tento fakt zvyknou a přijmou ho, u některých k tomuto smíření nedojde nikdy, stejně tak jako ve stádiích přijetí konverze dle Zebiri.

Pokud shrnu reakce na přítomnost mých respondentek ve veřejném prostoru, je zajímavé, že pokud tyto ženy čelí verbálnímu napadení, či negativní konfrontaci, jedná se obvykle o muže. Ti mají potřebu jejich vzhled komentovat a vyjádřit svůj názor. Respondentky se jen zřídka setkaly s podobnými reakcemi ze strany žen. Ženy naopak mnohdy kladně komentovaly sladění barev a různé kombinace a variace hidžábu.

Prakticky každá z mých respondentek se setkala ať už s přímou či nepřímou konfrontací s argumentem, že pokud se chtějí zahalovat, ať si jdou, odkud přišly. Pokud pominu to, že si tito lidé obvykle myslí, že jsou to ženy pocházející z muslimských zemí, nikoli Češky, je zde patrný silný netolerantní a nedemokratický prvek. Pokud si stojíme za demokratickým pojetím České republiky, měly by tyto ženy mít stejná práva a svobody jako my, pokud svými činy nikoho veřejně neohrožují.

¹²⁹ Zebiri, 2008, s. 71

Přístup, jakým se mé respondentky staví k neustálým vtíravým pohledům, jaké se na ně upírají na veřejnosti, a verbálním, negativním poznámkám, je rozdílný dle jejich vlastní psychické stránky a rozpoložení. Každá z nich je individuální bytostí, jsou různě vnímavé vůči svému okolí, a každá je jinak citlivá.

2.10 Zahalování v zaměstnání

S postojem okolí a vnímáním zahalení žen v České republice souvisí i zahalení v zaměstnání. Velká část mých informátorek šátek do zaměstnání nenosí. Mnohé z nich stále studují a připouští, že se sháněním zaměstnání jednoho dne budou mít s velkou pravděpodobností problém, a pokud by nebylo jiné volby, ustoupily by od svého přesvědčení a víry, a do zaměstnání se nezahalovaly. S tímto problémem se nesetkávají pouze české muslimky a konvertitky v České republice, kde je zastoupení muslimů nepatrné. Se stejným problémem se setkávaly i respondentky ve výzkumu Kate Zebiri¹³⁰ a Anne McGinty¹³¹, či respondentky z výzkumu v Kanadě¹³².

Klára Popová z výzkumného a vzdělávacího projektu Muslimové očima českých školáků, zinscenovala pokus, kdy se svými kolegy rozeslala 66 českým firmám hledajících asistentku životopisy. Polovina těchto životopisů byla doplněna fotografií ženy v hidžábu, druhá polovina fotografií byla bez zahalení. Životopisy byly jinak naprosto identické a rovnoměrně byly rozdělené i obesílané firmy. V případě nezahalené kandidátky bylo obdrženo 18% kladných odpovědí a kandidátka byla pozvána na pohovor. V případě životopisu ženy s hidžábem nebyla kandidátka pozvána ani jednou.¹³³ Tento výzkum se do značné míry shoduje se zkušenostmi muslimek hledajících práci.

Kapitole vztahující se k zaměstnání jsem se věnovala i ve své bakalářské práci, v kapitole „Zaměstnání a studium“¹³⁴, kde uvádím výpovědi sedmi z mých respondentek. Do této práce jsem zařadila výpověď mé předešlé informátorky Hedviky, kterou shledávám velmi výstižnou v oblasti zaměstnání.

¹³⁰ Zebiri, 2008

¹³¹ McGinty, 2006

¹³² Alvi, Hoodfar, McDonough, 2003

¹³³ Zákaz šátků a niqábu v Čechách? Cit: 18.10.2014, dostupné z: http://ona.idnes.cz/zahalovani-muslimek-013-/spolecnost.aspx?c=A140909_163942_spolecnost_haa#utm_source=sph.idnes&utm_medium=richtext&utm_content=clanek-box

¹³⁴ Davidová, 2009, str:64-68

Renáta je studentkou vysoké školy a jak sama uvádí, neměla zatím smůlu, aby musela zahalená shánět práci. Ovšem sama je přesvědčená, že by své postavení na pracovním trhu velmi znevýhodnila.

Renáta: „Zatím jsem neměla tu smůlu, abych musela, doučuju kluka z Dagestánu a to je vyloženě muslimská rodina, co hledala Češku muslimku, takže tam jsem šla na jistotu, že budu mít klid, taky si toho vážím. Co se týče práce, tak mi je jasný, že to bude problém. Ale je něco jinýho hledat práci jako brigádu někde v továrně, kde mi je úplně jasné, že mě nevezmou, protože tam jsou ty lidi takový jednodušší. Něco jiného třeba už do státního toho. Tam už by to mohlo být jednodušší, ale nevím, záleží na tom, co budou chtít. Pokud budou chtít, abych byla třeba sekretářka, tak nejspíš neuspěju, pokud nějaká recepční, tak také asi neuspěju. Pokud budou chtít třeba překladatelku do arabštiny, pokud to budu umět, tak myslím, že to nebude problém. Jako já jsem říkala, že kdyby to bylo o přežití, kdybych neměla manžela, který by se o mě nepostaral, tak já bych si ho samozřejmě sundat musela nakonec. Samozřejmě bych to zkoušela, ale kdyby to napopadesáté nevyšlo, tak bych ho musela sundat.“

Renáta dále popisuje, že její kamarádka muslimka měla velký problém při shánění zaměstnání. Práci, kterou nakonec sehnala, ve které si mohla dovolit nosit šátek, byla práce ve směnárně, kterou vlastnil muslim. Renáta poukazuje na to, že v tomto spatřuje velký problém.

Renáta: „To mi přijde jako problém, oni neberou nás v těch šátcích¹³⁵, to znamená, že my se budeme segregovat, budeme jen spolu, z čehož nakonec začnou problémy. Jestli nás v šátkách nechcete, tak my budeme jenom spolu a bude to tady ještě horší.“

Hedvika, jak bylo naznačeno v úvodu této kapitoly, je jednou z mých prvních informátorek co se konverze k islámu týče. Její výpověď týkající se zaměstnání dobře vystihuje realitu, jaká v českém prostředí panuje.

Hedvika: „Šátek bych mohla do práce nosit možná v Praze, kdybych si sedla někam na ústřednu, ale já děti za deset tisíc neuživím. Měla jsem problémy najít práci se šátkem. Teď dělám ekonomku-účetní ve dvou firmách a stýkám se s klientama, takže je nežádoucí, aby mě viděli v hidžábu. Tady jsme v Čechách, ať chceš nebo nechceš, já ty

¹³⁵ Myšleno majoritní společnost.

*holky hrozně obdivuju, že v těch šátkách chodí, ale ony všechny jsou buď studentky a někdo je živí, anebo mají manžely a ti je živí, ale mě nemá kdo živit. Já se musím živit sama. Takže to je problém. Je to i tím, že mi prostě nemá kdo pomoci s tou mojí finanční situací, takže nemám moc na výběr. Modlit se pětkrát denně s prací nestíhám, a tak to nahrazuji po večerech doma. O ramadánu jsem měla od šéfa výjimku, protože ví, že jsem muslimka, tak jsem měla místo, kde jsem měla koberec a mohla jsem dodržovat ramadán i půst a tak dále.*¹³⁶

Martina je jedna z mých respondentek, která šátek do zaměstnání nosí. Ovšem trvale žije ve Velké Británii a je možné tlak okolí vnímat jako zmírněný počtem muslimů žijících v jejím okolí.

Martina: „V UK ano, do práce v šátku chodím. Protože jsem v právní profesi, někdy jsem uvažovala o tom šátek sundat na pohovor, ale nakonec jsem se rozhodla si ho nechat s tím, že mě zaměstná ten, kdo mě vezme takovou, jaká jsem. Nyní pracuji pro britskou vládní organizaci, jenž monitoruje finanční trh jako investigativní právnička. V práci například nedostávám za ukončení projektu flašku, ale květiny, protože podle oblečení lidé vědí, jaký je můj lifestyle.“

Vendula je ráda, že si našla zaměstnání, ve kterém nikomu nevádí, že chodí zahalená. Ovšem připouští, že měla štěstí, že by se sháněním práce mohla mít problém. Uvádí také to, že pokud by to byla otázka bytí, tak by šátek nosit přestala, jelikož by věděla, že se to zase jednou může zlomit a nastane moment, kdy si ho opět bude moci vzít i do práce.

Vendula: „Naštěstí, díky bohu, já mám takovej typ práce, kde naštěstí ten šátek sundávat nemusím a nikomu to nevádí. Já jsem to vlastně řešila, to je celkem aktuální záležitost, než začalo léto, tak já jsem jako věděla, že mi v září skončí smlouva, já jsem totiž před tím dělala v jednom ekocentru v Českém ráji a pak mi vypršel grant, a tak jsem řešila, co budu dělat. Měla jsem tu zpětnou vazbu, že spousta holek muslimek, co tady žije, tak že když chtěly jít někam třeba na prodej, nebo třeba někam do továrny pracovat, tak je jakejsi dresscode, a prostě řekly, že ne, a že nemohly mít šátek. Tak

¹³⁶ Davidová, 2012, s. 66-67

toho jsem se trochu obávala, ale naštěstí druhá práce je opět v takovémhle směru, že naštěstí šátek tu mít můžu.“

Pavla pracuje ve zdravotnictví jako sestřička. V práci ji šátek nosit výslovně nezakázali, ale ani nepovolili, což ji velmi trápí. Obvykle si tak šátek uváže cestou do práce, v práci ho sundá a cestou z práce opět uváže. Ve svém zaměstnání se setkala s velkou nelibostí svých kolegů a s mnoha posměšky. Domnívá se, že kolegové to špatně snášejí, jelikož ji znali před konverzí a nedokáží to pochopit.

Pavla: „V práci je to takový jakože si z toho dělají srandičky a tak. Pracuji jako zdravotní sestřička v nemocnici. Zjišťovala jsem si, jak by to jako bylo, kdybych ho chtěla¹³⁷, jedna strana mi řekla, že jsou daný nějaký předpisy, co se má nosit jako pracovní, a že tohleto by nebylo povolený. Od někoho jinýho jsem se zase dozvěděla, že pokud by to mělo určitou úpravu a délku, tak by to mohlo jít. Úplně jako nevím, jak by to vypadalo v reálu. Myslím si, že třeba ani ti pacienti by nechtěli být takhle ošetřovaní, nevím. V této práci jsem byla ještě před tím, než tohle všechno začalo, takže možná je to i tím, že mě znají předtím a teď. Setkalo se to s posměšnejma reakcema. Kdyby byla ta možnost, tak bych ho nosila, spíš jakože nechci vyvolávat nějaký konflikty nebo nedorozumění, nebo jako zbytečný střety s tímhlentím, jak ze strany pacientů, tak ze strany spolupracovníků. Ani si ho nebudu prosazovat v tý nemocnici, snad by jako nebylo ani zhoršení, že by mi dělali třeba naschvály, myslím si, že by to spíš ani neprošlo a byly by kolem toho akorát problémy a víc by je to naštválo. Třeba se to ale změní.“

Pavla poukazuje na fakt, že jako studentka chodila do nemocnice sv. Alžběty, kde pracovaly řádové sestry, které byly také zahalené a nikomu to nevadilo. Poukazuje tedy na to, že to nebude pouze otázka hygieny, čímž se někteří ohání.

Nela doposavad nepracovala, pouze psala internetové reklamy, což jí nijak nezasahovalo do soukromého a náboženského života. Poukazuje na to, že v České republice, stále není vydán zákon o zákazu zahalování se v zaměstnání či v práci, tudíž zde mají ženy větší šanci, než například ve Francii. Připouští jako většina z mých respondentek, že pokud by nebyla jiná možnost kvůli zaměstnání, tak by se přestala zahalovat.

¹³⁷ Tedy nosit hidžáb

Nela: „Vím, že holky tady s tou prací problémy mají, ale vždycky jako říkám chvála bohu za to, že to není zakázaný, jako třeba ve Francii je zakázáno pracovat se šátkem ve státním i v soukromém sektoru, je zakázaný chodit do školy, takže si myslím, že ještě tady to prostě ještě dost záleží jak na zaměstnavateli, tak na řediteli školy, že tady ty šance jakože jsou, ale jako asi to nebude nic jednoduchého. Ono s tou prací je to dost komplikované, jako v té Evropě, si myslím, určitě. Jsem toho názoru, že kdybych se dostala do situace, kdy bych do té práce jakože opravdu musela, a nemohla bych si najít nic, že bych pracovala třeba takhle doma, že by to byla krajní situace, kdy bych neměla na jídlo, na nájem, tak bych ho prostě třeba i sundala. A zahalovala bych se prostě jakože dlouhým oblečení.“

Ludmila již dopředu počítá s tím, že pokud by se ucházela o práci v šátku, tak by nejspíše dali přednost někomu jinému. Je s tím však smířená a odhodlaná to zkusit. Ale myslí si, že dá najít zaměstnání i se šátkem. V době našeho rozhovoru chodila na soukromou vysokou školu, kde s jejím zahalením neměl nikdo nejmenší problém. Myslí si, že je to v důsledku toho, že na tuto školu chodí velké množství cizinců. Dále pracuje jako dobrovolník v charitě, kde opět nikomu její zahalení nevadí.

Eva byla v době našeho rozhovoru nezaměstnaná a sháněla práci jak v České republice, tak v zahraničí. Jednou z cílových destinací byl Egypt, kde oceňovala možnost se v zaměstnání zahalovat. Na pohovory v České republice chodila nezahalená, jelikož se bála negativního přístupu, ale ráda by šátek do budoucí práce začala nosit, to však dle budoucího kolektivu.

Eva: „Bez, se šátkem bych neměla vůbec šanci, vůbec žádnou.¹³⁸ Vlastě ta práce v tom Egyptě, tak tam je to asi jedno, tam spíš asi ti Češi akceptují, že prostě je na letišti vyzvedne holka se šátkem.¹³⁹ Tadyta druhá práce, to je sezení za počítačem se sluchátkem na uchu, takže tam by mě ty lidi moc neviděli. Takže tam do kontaktu s klientem se moc nepřijde, je to spíš takovej jako online prodej. Takže spíš by záleželo na těch lidech, co tam budou se mnou, jak ti by to přijali. Nebo jestli mají nějaké vlastní předpisy, že pokrývka hlavy nebo zahalení je zakázaný, i když v zákoně je

¹³⁸ Myšleno na pracovním pohovoru

¹³⁹ Jedná se o práci delegátky v Egyptě

napsána volnost vyjadřování víry. To by záleželo na okolnostech a lidech, co tam se mnou budou.“

Lýdie začala nosit šátek do práce po své konverzi v Istanbulu, sama již pociťovala, že šátek sundávat nechce a že k ní patří. První polovinu týdne byla v zaměstnání ještě oblečená stejně jako před odjezdem do Istanbulu, ovšem v druhé polovině týdne po návratu se rozhodla změnu svého životního stylu oznámit svým kolegům.

Lýdie: „Pak jsem v pondělí šla do práce a to jsem šátek neměla, a pak nějak v půlce tejdne jsem byla taková, jako že už se mi fakt nechtělo bez toho šátku. Já jsem dělala v podstatě v kanceláři jako účetní, nebo jako pomocnou účetní, takže jako nic světoborného, ale byl tam ten kolektiv lidí, kterej by o tom měl asi jako vědět. Vždycky v pátek jsme měli poradu, takže prostě proběhla porada a já jsem na konci porady, kdy se jako vždycky šéfová ptala, jestli má někdo nějaký dotazy nebo připomínky a tohleto, přihlásila, že tak já teda jako bych měla připomínku. Já jsem jako byla v tom Istanbulu, tam jsem jako přijala ten islám, takže od pondělka jako budu chodit v šátku, tak abyste jako o tom věděli. (smích) S tímto jsem je tam zanechala svému osudu a všichni to tak jako pomalinku vstřebávali. No a od pondělka jsem začala chodit v tom šátku a doted' mě to nepustilo. Tak já jsem v tý práci tehdy pracovala tři roky, takže oni mě všichni znali, věděli, co jsem zač, takže to nikdo jako neřešil. Jako kdybych nastupovala do novy práce, tak by to asi byl problém, ono jako hledat práci s šátkem je problém, jo, ale takhle, když mě znali léta letoucí. Tak jako samozřejmě tam proběhly nějaké vtipky a tak, ale vesměs to neřešili.“

Dále Lýdie popisuje, že pracovala v call centru, kam brali každého, a nikdo se příliš nezajímal o to, jak ten druhý vypadá nebo co je zač. Dále pracovala v malé kanceláři, kde byla na doporučení kamarádky, tudíž neměla žádný problém se zahalováním. Chvilí také pracovala sama na sebe na živnostenský list, kde si byla svou vlastní paní. V současné době pracuje na zahraniční ambasádě, kde její náboženství i vzezření uvítali. Dále také polemizuje nad tím, jak moc to vadí či nevadí se v práci zahalovat.

„Třeba ve zdravotnictví si tu hlavu všichni zahalujou, ať už to jsou takový ty čepičky, nebo prostě něco, ale vždycky mají tu hlavu nějak zakrytou. Jako neřeknu v nějakých oborech, to může být problém, když ty lidi na to nejsou zvyklí, že je to může odradit. Chápu, že na některých pozicích nebo nějakých pracovních příležitostech to asi

problém jako dělá, ale jako myslím si, že je to jako málo. Pochopila bych to třeba i na tý recepci. Myslím si, že v některých firmách je to naopak bonus, že jsou trochu jako světoví, ne nějaká malá poprděná firmička, co si nevidí ani na špičku nosu.“

Lada šátek nenosí, sama ho nepřijala za součást sebe sama a své kultury. Jednu z prací, kterou měla v době našeho rozhovoru, shledala jako bezproblémovou, co se týče zahalování, druhou nikoliv. Obě tyto práce jsou ovšem brigády a myslí si, že pokud by se snažila si najít práci na plný úvazek se šátkem, spíše by neobstála.

Lada: „Pokud bych nosila, tak je to asi rozhodně horší, tak já učím tu angličtinu a tam si myslím, že by to asi šlo, já mám totiž většinou soukromý klienty, že většinou docházím do domů a tam si nemyslím, že by to byl problém, že by jim to nějak vadilo. Jsou to většinou lidé z vyšších vrstev, pracují třeba v mezinárodních organizacích, neříkám, že jsou vyloženě zvyklí na muslimky, ale jsou zvyklí na cizince, takže tam by jim to asi vyloženě nevadilo. Ale v případě těch malých holčiček, jak docházím na ty lekce tance,¹⁴⁰ tak tam asi ne, tam si myslím, že by to neprošlo, ať už kvůli rodičům, tak i učitelky. No a jiná práce, asi by to všude šlo, jenomže pořád to je jen part-time job, a to mě jednou neuživí, to je jen teď, dokud studuju. Nevím, jestli bych šla někdy na interview v šátku, to asi ne. Není to ani tak otázka odvahy, ale spíš mi to nepřijde jako součást mojí kultury, ještě stále ne.“

2.10.1 Shrnutí

Nošení hidžabu či jiné formy zahalení do zaměstnání či škol se stává v České republice velmi aktuálním tématem. Domnívám se, že je jen otázkou času, kdy se tento jev začne řešit na legislativní úrovni. Doposud mají tedy nejen mé respondentky, ale všechny muslimky na pracovním trhu možnost šátek nosit a záleží pouze na toleranci zaměstnavatele a jeho vnitřních předpisech na pracovišti, které by ovšem neměly být v nesouladu s listinou základních práv a svobod člověka, ve které je ustanoveno svobodné projevení svého náboženského vyznání.

Je patrné, že muslimské ženy se cítí na pracovním trhu, ať už oprávněně či na základě svých potencionálních domněnek, skutečně znevýhodněné. Stigmata, která zde panují, jsou natolik silná, že mnohé z nich ani svou možnost zahalovat se v zaměstnání nezkusí či neprosadí.

¹⁴⁰ Lada učí malé děti břišní tanec

Ovšem na tom není nic nepochopitelného, pokud se tyto ženy musí samy postarat o svou finanční nezávislost a zabezpečit se, pokud nemají rodiče či manžele, kteří by je živily, nemohou si dovolit jakékoliv znevýhodnění sama sebe na pracovním trhu.

Jak již bylo řečeno v rámci mého experimentu, pracovní trh ve většině regionů nepřekypuje volnými pracovními pozicemi. Na jednu pozici se obvykle hlásí velká řada zájemců. Každý chce na pohovoru působit co nejlépe a znevýhodněné postavení formou dobrovolného zahalení je pro mnohé z mých respondentek nepřijatelné.

Většina z nich by byla ochotná se ve špatné finanční situaci vzdát vizuálního vyjádření svého náboženství a do zaměstnání se nezahalovat. Mnohé z nich to vnímají jako poslední možnost. Některé z nich, jako například Bára, si připadají v západní společnosti natolik sociálně vyloučené, že šátek nenosí nejen do zaměstnání, ale i v běžném životě.

2.11 Niqáb

Menšina konvertitů, která se rozhodne pro nošení niqábu, tak učiní z náboženských důvodů, a proto je nelze řadit do stejné kategorie jako ženy například z Perského zálivu, které tak činí, jelikož je to součástí jejich kulturní tradice.

Zkušenosti s nošením niqábu či burky rozhodně nemají všechny mé respondentky. Jedná se o plnou formu zahalení, které mnohdy působí již příliš odvážně či radikálně. Všechny mé respondentky měly k burce velmi negativní postoj, mimo jednu z mých respondentek z předešlého výzkumu, jejíž výpověď zde bude uvedena. K niqábu už mé respondentky tak negativistické nebyly. Ovšem obvykle se k nošení niqábu staví spíše negativně a připouštějí možnost jeho nošení pouze v případech, kdy by to bylo vhodné a svým způsobem nutné. V mnoha postojích se shodují i s výpověďmi komparovanými se zahraničními výzkumy. Například respondentka Zebiri uvádí: *„Pokud nosíte niqáb/burku nikdo vás nemůže soudit, nikdo neví, jaké máte vlasy a jaké oblečení máte pod abáji¹⁴¹, nikdo nepozná, zda jste z chudé anebo z bohaté rodiny. Jste sestry, jste muslimky a to je to, na čem záleží.“*, či další: *„Je to, jako byste přestali mít lidskou identitu v momentě, kdy si na sebe vezmete niqáb. Vím, že niqáb je ohromný šok pro lidi z nemuslimské společnosti. Jsme zvyklí vidět na lidech kolem nás tolik moc osobních informací jako je například jejich rasa, věk,*

¹⁴¹ Je svrchní oděv, nošený muslimskými ženami přes běžné oblečení. Svým vzhledem připomínají dlouhé volné šaty. Je vždy dále doplněna pokrývkou hlavy v podobě hidžábu či niqábu

jejich vzhled a atraktivita, niqáb neposkytuje nikomu tuto informaci. A to je velmi osvobozující“¹⁴²

Dvě z mých informátorek mají přímou zkušenost s nošením niqábu a při jeho nošení poukazují na pocit větší svobody, pocit ivaly i větší moc nad svým okolím. Tento pocit posílení a moci je v přímém rozporu se společenským vnímáním niqábu jako prvku oslabujícího ženy a symbolizujícího ženský útlak. Jelikož nikdo nemůže vidět, jak vypadají, jak se tváří, tato forma zahalení jim poskytuje mnohem více soukromí. Na druhé straně ovšem toto plnější zahalení vytváří i větší bariéru mezi ženou a okolím, a ne každá z mých informátorek by byla ochotna se takto plně zahalit. Zde pak záleží na osobnosti ženy a jejím přístupu k okolnímu světu. Zda chce tyto bariéry vytvářet či nikoliv. Uvedu zde výpovědi informátorek a jejich zkušeností či názorů na plnější zahalení, než vytváří hidžáb.

Anna se například v České republice prakticky vůbec nezahaluje, kvůli svým rodičům. Ale v Bahrajnu, kde má svého snoubence, chodí zahalená vždy a často nosí i niqáb.

Anna: No niqáb někdy nosím taky. Jako burku ne, to v žádném případě, nebo ne jako v žádném případě, kdybych byla někde třeba v nějakém území, kde hrozí nebezpečí kvůli tomu, že jsem třeba pěkná, tak bych si dala burku, aby se mi nic nestalo. První, to bych chtěla zmínit, je to, že niqab není součástí islámu, ale je velmi pohodlný. Pohodlností myslím to, že žena v niqábu má mnohem větší úctu a je jí také náležitě prokazována. Muži si nedovolí po vás pokřikovat "beautiful" atd., většinou pouze ustoupí, uvolní vám cestu, abyste mohla krásně bez sebemenších problému projít, muži vám ani cestu nezkříží a nedotknou se vás. Někteří muži, když už musí teda pokřikovat, tak říkají „MashaAllah“ (krásná), „Allah Akbak“ nebo recitují z koránu. Z hlediska islámu by se muži měli zdržet veškerých komentářů, ale na druhou stranu pokud recitují korán, tak je to výraz nejvyšší úcty. Mně osobně to nevadí. Ale když hledí s otevřenou pusou a říkají "yesss, i love it, beautiful", tak si říkám, však mi vidí jen oči, a pak si uvědomím, že jim se právě líbí to, jak si žena váží sama sebe a ponechává svou krásu jen manželovi. Pro mě další výhoda nošení niqabu je to, že se ráda směju a usmívám a muži to můžou brát jako náznak, že se mi líbí a můžou něco zkoušet. Když mám niqáb, tak se můžu usmívat a dělat ksichty jak chci, jen aby mi to nebylo moc vidět na očích (smích). Někdy člověk nemá ani potřebu interakce s okolím a v niqábu je člověk vcelku anonymní a nemusí moc prezentovat sám sebe. Prostě je za svou "niqábovou zdí" a jde si po svém. Jinak niqáb nosím většinou právě když nemám moc

¹⁴² Zebiri, 2008, s. 211 - Vlastní volný překlad

náladu se prezentovat a chci být odtržena od světa, nebo mám silný pocit, že nechci, aby na mě nikdo hleděl a já měla pokoj, i když v niqábu mám zas pozornost z hlediska úcty, nebo chci být co nejvíce čistá a odříznutá od pohledů mužů, ale i žen. Anebo když jdeme do trhových uliček, kde jsou většinou jen muži a je jich tam opravdu hodně. Pak je automatické, že oni se i na zed' přitlačí, jen aby mi nezavazeli. Někdy mám pocit, že když vidím ty zmalované Arabky, že chci být jiná a lepší. Na mě jde vidět, že jsem bílá, tudíž krásná, a i tak se zahaluju.“

Renáta jako mnoho z mých dalších respondentek připouští, že pokud by to situace vyžadovala, nebránila by se plnějšimu zahalení. Ovšem v České republice chodí zahalená v hidžábu, což ji přijde na místní poměry víc než dostačující a má pocit, že tato forma zahalení je relativně přijatelná i pro Evropany, v hidžábu, jak sama říká, dokáže vypadat jako sympatický člověk, což by se jí v niqábu nejspíše nepodařilo. V niqábu by si připadala příliš odříznutá a schovaná před ostatními lidmi, o což ona sama nestojí.

Renáta: S rodiči jsme si udělali takovou dohodu, že mi budou akceptovat šátek, pokud nezačnu nosit niqáb. Jako možná v Libyi by to mělo význam, ale nedokážu si představit to vedro, to je jedna věc. Jako někdy to asi význam má, ale já nevím, jestli se chci schovávat. Jestli mám jako někoho na ten islám přesvědčit, že to není tak špatný, tak v niqábu se mi to nepovede, to jako určitě. Já to neodsuzuju, i když nechápu, proč to holky nosí tady, tady to vlastně nemá smysl. V Egyptě asi jo, i když ono to jako nepomůže. V Egyptě jako schovaj holku, ale k sexuálnímu obtěžování tam dochází i přesto, tam je problém v něčem jiném. Učit spíš ty chlapy jak by se měli chovat, než že by se ženská měla zahalovat až tak. V Jemenu znásilňují i holky v niqábu. Niqáb jako neodsuzuju, chápu to, někdy se té holce jako mohlo stát něco špatného, třeba. Burku třeba ne, to už kazí oči. Niqáb třeba jo, nosí ho moje švagrová a je to normální člověk. Ale já za sebe asi ne, vím, že manželovi by se to asi líbilo v nějakých chvílích, ne teda v Anglii, ale nechci se schovávat. Furt mám pocit, že je to lepší takhle.¹⁴³ Já jsem si teď třeba našla spoustu nových kamarádů ve škole, kdybych tam přišla v niqábu tak si žádného nenajdu, nebo jako málo.

Aneta byla má druhá respondentka ve výzkumu konverze českých žen k islámu. Jako jediná z mých respondentek má zkušenost s nošením burky, ke které má kladný vztah a nosila

¹⁴³ Volné oblečení a hidžáb

ji dobrovolně i v českém prostředí. V dnešní době nosí již pouze hidžáb, jelikož k plnější formě zahalení se její manžel staví negativně. Pokud jede do zahraničí, obléká si ovšem plnější formu zahalení nežli je hidžáb.

Aneta: „*Já jsem chodila i jeden čas tady v burce, to bylo taky ještě před tím, než jsem se setkala s manželem. To jsem měla takový období, kdy jsem si myslela, že je to správný. To bylo dílo manžela, že jsem přešla na normální šátek, to jsme se domluvili, že jsme v Evropě, a že by to mohlo blbě působit na lidi, i když já jsem moc nechtěla. V Alžírsku si ale burku vždycky moc ráda zas oblíknu. Možná to má souvislost i s tou mou stydlivostí. Mně přišlo, že to pak lidi míň komentovali, že si třeba mysleli, že jsem Arabka, tak že budou zticha. Když viděli, že jsem Češka, tak asi měli větší potřebu to nějak komentovat. Pro mě to bylo takový lepší, že i já jsem možná vnímala míň to okolí, bylo to takový větší zakrytí a já se cítila líp. Ale ono to taky bylo postupně, nejdřív jsem ten šátek neměla, pak jsem měla obyčejnej...“¹⁴⁴*

Ludmila niqáb nenosí pravidelně, jednou si ho vyzkoušela s kamarádkou a má s ním zkušenost i ze zahraničí. Popisuje v něm pocit moci, jelikož ona vidí vše kolem sebe, ale nikdo nevidí ji, neví jak se tváří, jak se chová pod niqábem.

Ludmila: „*Jednou jsme se s kamarádkou domluvily, že si zkusíme i niqáb. Myslím, že byly docela pozitivní reakce, paradoxně jakoby. Ne, že by někdo nadával nebo tak, spíš jako koukali, potom si jako někteří chtěli povídat a někteří se chtěli i fotit jo. (Smích) To nás docela i překvapilo. Každopádně my jsme si to jako chtěly vyzkoušet a ne nějak jako provokovat. To by bylo asi i trochu divný, kdybychom byly muslimky a řekly jsme si, půjdeme provokovat, to asi ne, ale jakoby jsme si to chtěli vyzkoušet to jeho nošení v Česku nebo tak. Cítíš se v něm, jakoby cítíš, že můžeš kontrolovat všechno, jsi na ulici a připadá ti, že kontroluješ všechno. Jakoby ty vidíš všechny ty lidi, ale oni nevidí tebe. Oni vidí jen ty oči. Je to takový pocit, jak já bych to jenom vysvětlila, připadáš si hrozně sebevědomá a prostě že máš nad vším nadhled a takovou kontrolu bych řekla. Víš, že třeba spousta lidí říkala, že nevíš, jestli se ta žena v tom niqábu směje nebo nesměje, to je taky blbost, poznáš to podle očí. I třeba tu ženu prostě podle očí, nebo podle chůze, nebo výšky prostě poznáš. Jednou jsme byli jakoby v Egyptě s tátou a já jsem tam měla jednou niqáb a měli jsme zrovna sraz. A on mě v tom niqábu prostě na dálku poznal podle očí. Takže to je docela zajímavý.“*

¹⁴⁴ Davidová, 2012, s. 56-57

Lýdie se k možnosti nosit nuqáb nepřiklání příliš vřele. Připouštěla stejně jako například Renáta, Lada, Nela či Blanka, že by ho nosila, jen pokud by to vyžadovala situace a místo, na kterém by se nacházela. V České republice spatřuje nošení niqábu za zbytečné, jelikož lidé zde na to nejsou zvyklí a připravení.

Lýdie: *„Některým holky mi třeba říkají, že mají hrozně dobrou zkušenost s niqábem, v tom se člověk opravdu celej schová, a když se ten člověk tváří jak chce, tak ty druhý lidi to neviděj a všechno je vlastně ok.“* Ptám se jí, zda by tu tedy niqáb nosila? *„Ne, tady určitě ne, protože si myslím, že ti lidi na to nejsou připravený. Tady určitě ne, v zemích kde jsou na to ti lidi zvyklí MOOŽNÁ, pokud bych cejtila, že je to z nějakýho důvodu potřeba. Pokud bych cejtila, že to není potřeba, tak bych to nedělala, protože není to¹⁴⁵ pocitově to u mě, jako není to úplně ok. Ale strašně by záleželo na situaci, dovedu si představit, že bych si ho dala na hlavu třeba v Saudský, protože tam to ty holky prostě nosej a naopak když to člověk nemá, tak je hrozně na ráně. Tam bych si ho asi klidně dala, protože prostě tam ok, ale tady bych to asi nedělala, možná z recese, nebo tak něco, ale jako na normální nošení určitě ne no.“*

Blanka: *„Ne, to bych si nevzala, maximálně pokud by to bylo někde vyžadovaný. Ne, není to podle mě potřeba.“*

Nela shledává niqáb hodně omezujícím v činnostech, které ráda dělá. Proto by ho na běžné nošení v České republice nezvažovala. Připouští stejně jako většina mých respondentek, že by si ho vzala, pokud by to vyžadovala situace. Také oznámila svému manželovi, že pokud pojedou společně na návštěvu do Pákistánu, tak se kompletně zahalí, tedy včetně niqábu, ač to míst místní poměry nevyžadují.

Nela: *„Můj manžel by asi nebyl fanouškem tohoto a já to беру, jako že v této zemi, západní, je to zbytečné, si myslím. Protože ono stačí, když jdu takhle.¹⁴⁶ Jako když jdu třeba, mám nějaké hezké šaty a mám ten šátek, tak třeba jako chlap koukne, to holka pozná, jestli se kouká, protože je zahalená, nebo se koukne kvůli ní, že se mu líbí. Tak jako občas někdo takhle, ale jako když jdu takhle, tak to opravdu nemohu nikoho vzrušovat¹⁴⁷. Proto jako říkám, že tady mi to přijde jako něco, co tu není nutné a třeba*

¹⁴⁵ Zde jsem cítila značnou nelibost v jejím hlase.

¹⁴⁶ Na sobě má dlouhou černou abáji přepásanou zlatým pásečkem a černý hidžáb

¹⁴⁷ Má na sobě černou abáji přepásanou v pase páskem a šátek

moje maminka říká, že je jí to nepříjemné, že když třeba jde do metra a nastoupí žena v niqábu a v rukavičkách a je to takový černý přízrak, člověk se může cítit, já třeba ne, ale normální člověk se může cítit jakoby stísněně, připadá mu to takové jako, přece jen ten obličej, jako že jo, člověk tam vidí a když má ten niqáb tak člověk neví, co může od toho člověka čekat. Nebo je to takové jako rozporuplné. Ale třeba v té Kanadě ho nosí ženy celkem i hodně.¹⁴⁸ Ale pro mě je ten niqáb omezující v tom, že já ráda jdu prostě do restaurace, já dělám ráda takové věci, které si nedokážu s tím představit. Ale jako kdybych byla v zemi jako Saudská Arábie nebo tak, tak bych, vadilo by mi to tam, protože, jak říkám, tady nemůže nikdo nikoho takhle zaujmout nějak moc, jenže když jsme v arabský zemi, tak tam je jedno, že mám abáji a šátek a stejně mě můžou otravovat, takže kdyby mi to vadilo, tak bych si ho určitě dala. Dokonce jsem říkala manželovi, že když pojedeme do Pákistánu, jakože na návštěvu za rodiči nebo tak, tak prostě nasazuju kompletní zahalení v letadle, tak se smál a říkal, ale tam nemusíš, tam některé holky nenosí ani šátek, a já říkám, to mi je jedno, ale já nechci, aby na mě koukali Pákistánci (smích). Takže dá se říct, že k tomu mám kladný vztah, ale záleží prostě na tom kde, a beru to spíš fakt jako praktickou věc a musí se na to ta žena cítit, jakože připravená a dělat to samozřejmě i kvůli bohu, ale tam, kde je to i nějakým přínosem pro ty ženský, tady to prostě považuju za zbytečný“

2.12 Zkušenosti se zahalováním v zahraničí

V jedné z předchozích kapitol jsem se zabývala rozdílným nošením hidžábu v menších městech či okrajových částech Prahy a nošením v samotné Praze. Jak bylo vidět, rozdíly byly značné. Některé z respondentek v menších městech zahalení vlasů nepraktikovaly. Některé z mých respondentek mají také zkušenost s nošením hidžábu či také niqábu v zahraničí. Ať už se jedná o muslimské země, nebo země s početnou muslimskou komunitou, jakými jsou například Francie či Anglie. Ač se v jejich případech jedná o nejruznější země, tato zkušenost a komparace s prostředím v České republice je velmi zajímavá, ne však nepředvídatelná.

Eva má zkušenosti s nošením šátku v Egyptě, kde necelý rok žila. V Egyptě také konvertovala, jak sama uvedla, tak s šátkem a jeho nošením v Egyptě neváhala.

¹⁴⁸ Nedlouho po našem rozhovoru se stěhovala za manželem do Kanady, proto tedy tato zmínka o Kanadě

Eva: „Tam jsem u nich hrozně stoupla na žebříčku hodnot. Najednou jsem byla úplně někdo jinej, chovali se ke mně úplně jinak, s větší úctou, takže to bylo dobrý“

Blanka má stejně jako Eva zkušenost s nošením hidžábu z Egypta, kde působila tři měsíce jako stážistka na ambasádě. Setkala se ovšem s rozporuplnými reakcemi, kdy na ní místní pohlíželi mnohdy s nepochopením, proč se jako Evropanka zahaluje. Někteří to naopak oceňovali. Zároveň se díky hidžábu vyhnula obtěžování od neznámého muže. Sama si ovšem tuto možnost užívala.

Blanka: „*Tam jsem se setkala s tím, že to lidi oceňovali, když jsem chodila zahalená, pouštěli mě třeba i sednout, Bylo to příjemný a jiný než tady. Tam to bylo jako fajn, ale dokonce i některý Egypťani mě přemlouvali, ať ten šátek nenosím, že to jsem přece JÁ z té Evropy, tak proč mám tohle na sobě. Ale já si říkala, konečně, konečně si to tady můžu užít. Chodit v tom svobodně, to bylo super. Někdo zas jako obdivoval a říkal, tak je to správný, tak by to mělo bejt. Ale ten jeden, ten byl takovej hodně proevropskej, tak ten na mě jako koukal divně. Tak jsem mu vynadala a bylo hotovo. Třeba jako ještě v té Káhiře, kde jako ještě moc ženský bez šátku nechodí, naopak vyjíměčně, je vidět, že kdy jsem potkala ženskou bez šátku, tak na mě koukala vykuleně, já bílej ksicht... (smích) Postupně si na mě zvykli. Docela to i fungovalo, jelikož já jsem hrozně stydlivá, ale fakt jako hrozně, ale tam to bylo super, že ke mně nikdo nepřišel a nechtěl si se mnou povídat. Tam to fungovalo dobře v tom Egyptě, tam jsem měla šátek a nikdo se se mnou nechtěl bavit. A když se se mnou někdo chtěl bavit, to se mi teda taky jednou stalo, zrovna před měšitou. Přišel ke mně nějaký chlap a hned začal „where are you from“ a „Very beautiful“ a já na něj já jsem prostě muslimka, se mnou se nemůžeš takhle bavit. A už u mě byli další dva a vypoklonkovali ho, že takhle se se mnou bavit nebude. Vsadím se, že kdybych tam byla bez šátku, tak si mě nikdo ani nevšímne. Ale takhle ho vyhnali a ptali se, jestli jsem v pořádku.“*

Ludmila má za manžela Francouze, který je také konvertitou. S manželem dva roky žila ve Francii. I přes to, že je ve Francii muslimská komunita mnohem více početná, francouzské zákony regulují zahalení žen, a tak si Ludmila připadala, ač jako ryba v moři, mnohem více svobodně v České republice.

Ludmila: „*Francie je na tom teda myslím mnohem hůř než Česko, paradoxně. Já jsem to brala docela pozitivně, že se stěhuju do země, kde je hodně muslimů, kde bude*

i spousta obchodů s halal masem, třeba že tam nebude problém sehnat práci. Ale je to tam ještě horší, za A) je tam zákaz niqábu, za B) já nevím, jak je to přesně na škole, protože každé mi prostě vždycky říká něco jinýho, ale myslím si, že na základních je to zakázaný a na středních nevím teda. Plus s tou prací teďka chtěj vydat nějaký nový zákon, že to chtěj zakázat šátek i v soukromým sektoru, ve státním to už je zakázaný. Takže prostě já bych tam už v životě nechtěla, nikdy. Hrozně mi vadí ta mentalita a ten přístup k cizincům. “

Renáta popisuje své zkušenosti s Liverpoolem, kde žije její manžel a kde s ním střídavě pobývá.

Renáta: „Třeba v Anglii, já tam třeba večer nesmím do ulice. My jsme teda v Liverpoolu, tam je to jak Karviná a tam mě můj manžel po páté nepustí ani nakoupit samotnou, když mám šátek, že by mně někdo ublížil. Tady se nebojím, takže si myslím, že Česko je ještě v pohodě, Češi nejsou násilníci jako takhle, to je to trochu horší. Oni si všichni myslí jak je to jinde super, ale já jsem tady teda docela jako spokojená. Když s ním chodím rozdávat letáčky, tak mi řekl, že jestli budu chodit s ním, tak nebudu chodit v šátku. Musím chodit bez. Má strach, že by na mě mohli křičet nebo tak a nepustí mě. V tomhle je tolerantní. Mezi svýma to ne, jakmile je tam Libyjec, tak ho musím za každou cenu mít. Někdy ani nechce, abych se přišla podívat, kdo to vůbec je. Nechce, aby mě každý viděl. S některýma nemá problém, s některýma svýma kámošema mě nechá i bez šátku, pijem kafe a v pohodě.

Anna, jak je patrné z předchozích kapitol, částečně žije v Bahrajnu a tedy z této země má i největší zkušenost se zahalováním. Tato zkušenost pramení především z nošení niqábu. Její výpověď související s praktikováním zahalení v zahraničí je možné si přečíst v kapitole „Niqáb“.

3 Závěr

Je zřejmé, že každá země vnímá problematiku zahalování jinak, od Francie, přes Belgii, Holandsko, Velkou Británii až po Itálii. Všude se problematika řeší rozdílně. V České republice se doposud zákonodárci nezačali vážněji zabývat zákony, které by zahalení muslimských žen plošně regulovaly, omezovaly či postihovaly. Avšak jisté náznaky jsme již zaznamenali, a to například v kauze dvou muslimských studentek Zdravotnické školy v Praze, které opustily školu poté, co byly obviněny z porušování školního řádu, ve kterém bylo napsáno, že studenti nesmí ve škole nosit pokrývku hlavy. Touto kauzou se zabýval veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová, která rozhodla ve prospěch studentek.¹⁴⁹ V dalším z případů se jedná o zákaz zahalování tváře v Teplicích směřující od místních radních¹⁵⁰. Či zákaz nošení šátků u zdravotních sester v Motolské nemocnici.¹⁵¹ Sama se domnívám, že nárůst podobných kauz a případů bude jen strmě narůstat.

Problém sám o sobě v mnoha případech není šátek, ale to, jakým způsobem je vnímán. Do doby, než začne být vnímán jako něco ve společnosti běžného, bude v mnoha zemích veřejnou otázkou, a to na makro i mikro úrovni.

Praxe zahalování českých konvertitek je tak rozmanitá, jako je povaha každé z nich. Zahalování u nich není kolektivní praxí, která by byla vykonávána na základě tlaku, který by na ně byl veden z vnějšího prostředí společnosti. Naopak se u nich jedná o silně individuální rozhodnutí a osobní volbu, kterou si některé zvolí ihned po konverzi a jiné do ní musí, ať už psychicky anebo jiným způsobem, dospět.

Co je opravdu velmi důležité je faktor času, který hraje velmi důležitou roli. Naše postoje, názory a chování se mění během našeho života s tím, jak plyne čas. To platí jak pro

¹⁴⁹ Například: <http://denikreferendum.cz/clanek/18645sabatova-skola-nemuze-zcela-zakazat-noseni-satku-nezahalujiciho-tvar>, http://praha.idnes.cz/reditelka-skoly-chce-od-ombudsmanky-omluvu-fkr-/praha-zpravy.aspx?c=A140924_2102012_praha-zpravy_bur, http://zpravy.idnes.cz/sabatova-trva-na-zmene-skolního-radu-kvuli-satkum-fvt-/domaci.aspx?c=A141003_095421_domaci_skr

¹⁵⁰ Například: <http://denikreferendum.cz/clanek/18855-satky-nasich-babicek-zahalovani-v-teplicich-a-co-rika-zakon-o-maskovani>

¹⁵¹ Například: http://zpravy.idnes.cz/motol-odmita-sestry-v-muslimskem-satku-fc5-/domaci.aspx?c=A140930_230849_domaci_jj,
http://zpravy.idnes.cz/nemecek-nemocnice-muslimske-satky-d5e-/domaci.aspx?c=A141004_122849_domaci_hv

samotnou změnu náboženství, tak pro zahalování jako takové. Obvykle vyslechneme respondentky pouze jednou či dvakrát, ovšem ony svůj názor za několik týdnů, měsíců či let mohou změnit. Ty, které dnes šátek nosí, ho mohou z nejrůznějších důvodů přestat nosit, stejně tak jako mohou od celého náboženství odejít a stát se například buddhistkami. Ty, které zahalení v době rozhovoru nepraktikovaly, do něj mohou dospět. Tedy odpověď na otázku zda české konvertitky k islámu praktikují zahalení či nikoliv není jednoznačná. Velká část z nich praktikuje, ty které nepraktikují či praktikují dle svého názoru nedostatečně, obdivují své sestry ve víře, které činí mnohem více radikálně. Všechny se ovšem shodují na potřebě skromného oblečení, které není obepnuté, vyzývavé a činí je tak cudnými.

Změny, které se odehrály v jejich životech, ať už se samotnou konverzí či přijetím zahalení, měly dopad na jejich rodiny. Z mého - a nejen mého - výzkumu vyplynulo, že lidem častokrát nevádí náboženství jako takové, ale jeho explicitní vyjádření formou šátku. K němu poté negativní mediální nánosy. Jednotlivé rodiny se tak mnohdy smířily se samotným faktem konverze, ale již nastal problém při praktikování zahalení. Šátek tak i po několika letech praxe konverze a nošení vyvolává neustálý negativní postoj, je potřeba podotknout, že se nejedná o všechny rodiny a u rodin, kde dochází k nelibosti, se nejedná vždy o všechny členy.

Ženy a dívky se často setkávají především s verbálním napadením či nepříjemnými zkoumavými pohledy na ulicích. Většina z nich znatelně pociťuje rozdíl mezi již do značné míry multikulturní Prahou a menšími městy, či okrajovými částmi Prahy. Mnohé z nich by rády směřovaly do zahraničí, kde by svou víru mohly vyznávat svobodněji a měly by ve svém okolí větší komunitu muslimů. V pocitu vůči okolnímu světu hraje silnou roli samotná psychika a povaha respondentek. Každá z nich tak své působení na veřejnosti vnímá jinak. Je patrné, že jejich vizuální vzhled je odtrhává od sociálního života ve společnosti a brání jim v mnoha ohledech se plně začlenit, ač nemají jazykovou bariéru a byly vychovány v českém prostředí.

Jejich pro českou veřejnost netypický vizuální vzhled jim do značné míry omezuje příležitosti na pracovním trhu, ač já sama jsem měla kladnou zkušenost s pracovním pohovorem, jak jsem popisovala v kapitole experiment. Zahalit jsem se vzhledem k mé potřebě získání data pro tuto práci mohla bez obav. Ovšem pokud by mi na tomto pracovním pohovoru stál rodinný rozpočet, již bych velmi silně váhala. Respondentky, které se do zaměstnání zahalují, jsem měla ve svém výzkumu pouze tři, přičemž jedna z nich žije v zahraničí. Velká část mých respondentek jsou také studentky, které doposud nepocítily nutnost hledání si plnohodnotného zaměstnání. Všechny se ovšem obávají momentu, kdy na

takový pohovor budou muset jít, mnohé z nich připouští, že pravděpodobně u pohovoru neuspějí a v krajních mezích by své zahalení, ač nerady, odložily.

Domnívám se, že by ženy měly mít možnost nosit to, co samy chtějí, to, co si samy zvolily za pro ně vhodný oděv, aniž by se na ně pohlíželo stereotypními pohledy a bez toho, aby čelily následkům. Každý by měl mít své svobodné rozhodování nad tak elementární věcí jako je odívání, a pokud je s vírou druhého spojen určitý předepsaný a očekávaný oděv, jakým je právě zahalování či přítomnost skromného oděvu u muslimských žen, neměl by takový člověk být v této volbě omezován, pokud tím neohrožuje bezpečnost ostatních lidí. Nevidím pak jediný důvod, proč bychom to nemohli respektovat. Hidžáb by měl přestat být primárně politicky a ekonomicky nabitým kusem látky, měl by se stát právě jen tím kusem látky.

Tato práce vznikla jako přímé pokračování mé práce bakalářské. Po jejím sepsání jsem měla velký počet kladných odpovědí od samotných respondentek, kterých se tato práce týkala tak i od dalších, se kterými jsem například prováděla rozhovor v této práci. Mnohé z nich vyjádřily své nadšení, že konečně vidí, že v tom nejsou samy, a že i další ženy a dívky prožívají podobné příběhy jako ony.

Další možné pokračování této práce bych spatřovala v prozkoumání možností hledání si muslimského partnera u českých konvertitek. Mnohé z mých respondentek se se svými partnery seznámily po internetových seznamkách či skrze muslimského imáma v příslušné mešitě, ve všech případech se pak jednalo o partnery ze zahraničí. Velká část konvertitek uzavírá partnerské vztahy po velmi krátké anebo téměř nulové osobní znalosti partnera. Ráda bych tak pokryla oblast možností výběru partnera, která je českým konvertitkám k dispozici.

4 Použitá literatura

- ALVI, Sajida Sultana, Homa HOODFAR a Sheila MCDONOUGH. *The Muslim veil in North America: issues and debates*. Toronto, ON: Women's Press, 2003, xxiv, 306 p. ISBN 08-896-1408-3.
- BEČKA, Jiří; MENDEL, Miloš. *Islám a České země*. Olomouc: Votobia, 1998. 207 s. ISBN 80-7220-043-8.
- BENNETT, Clinton. *Muslims and modernity: an introduction to the issues and debates*. 1st ed. New York: Continuum, 2005, xviii, 286 p. ISBN 08-264-5482-8.
- BRAYER, Menachem M. *The Jewish woman in rabbinic literature*. Hoboken, N.J.: Ktav Pub. House, c1986, 2 v. ISBN 08812507322.
- BERNARD, H. *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches*. 4th ed. Lanham, MD: AltaMira Press, c2006, 803 s. ISBN 07-591-0869-2.
- BOWIE, Fiona . *Antropologie náboženství: Rituál, mytologie, šamanismus, poutnictví*. 1. Praha: Portál, 2008. 336 s. ISBN 978-80-7367-378-9.
- BULLOCK, Katherine. *Rethinking Muslim women and the veil: challenging historical*. Herndon, VA: International Institute of Islamic Thought, c2002, xli, 275 p. ISBN 15-656-4287-2.
- DAVIDOVÁ, Michaela. *Konverze českých žen k islámu*. Pardubice, 2012. Bakalářská práce. Universita Pardubice. Vedoucí práce Mgr. Tereza Hyánková Ph.D.
- EL GUINDI, Fadwa. *Veil: modesty, privacy, and resistance*. New York, NY: Berg, c1999, xx, 242 p. ISBN 18-597-3929-6.
- ETCOFF, Nancy. *Proč krása vládne světem*. 1. vyd. Překlad Lucie Ryšavá. V Praze: Columbus, 2002, 260 s. ISBN 80-724-9112-1.
- FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piszkievicz, 2004, 159 s. ISBN 80-867-6806-6.
- FLEISSIG, Jiří a Charif BAHBOUH. *Malá encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 1993, 188 s. ISBN 80-900-7673-4.
- FROUZOVÁ, Magdaléna. *Závoj a džíny: ženy v islámském světě*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2005, 207 s., ISBN 80-702-1776-6.

- *Mříže v ráji: muslimské ženy v Evropě*. Vyd. 1. Editor Magdaléna Frouzová. Praha: Vyšehrad, 2006, 173 s., ISBN 80-702-1847-9.
- HEATH, Jennifer. *The veil: women writers on its history, lore, and politics*. Berkeley: University of California Press, c2008, xiv, 346 p. ISBN 05-202-5518-6.
- KHĀN, Vahīduddīn. *Woman between Islam and western society*. New Delhi: Islamic Centre, 1995, 256 p. ISBN 81-850-6375-3.
- MCGINTY, Anna Mansson . *Becoming Muslim: Western Women's Conversions to Islam*. 1. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2006. 208 s. ISBN 13:978-1-4039-7611-6.
- MENDEL, Miloš. *Cesta k prameni: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Vyd. 1. Editor Iveta Kouřilová. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003, 172 s. ISBN 80-854-2553-X.
- MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007, 499 s. ISBN 978-802-0015-549
- MERNISSI, Fatima. *The veil and the male elite: a feminist interpretation of women's rights in Islam*. Reading, Mass.: Addison-Wesley Pub. Co., c1991, xi, 228 p. ISBN 02-015-2321-3.
- MOGHISSI, Haideh. *Women and Islam: critical concepts in sociology*. New York: Routledge, 2005, 3 v. ISBN 04153242113.
- ROALD, Anne Sofie. *Women in Islam: the Western experience*. New York: Routledge, 2001, xvii, 339 p. ISBN 04-152-4896-5.
- SADIQI, Fatima. *Women, gender, and language in Morocco: an introduction to the issues and debates*. 1st ed. Boston: Brill, 2003, xvii, 336 p. Women and gender, the Middle East and the Islamic world, v. 1. ISBN 90-041-2853-0.
- SKARLANTOVÁ, Jana. *Oděv jako znak: sémiotické funkce oděvu a jejich axiologické proměny*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007, 224 s. ISBN 978-80-7290-330-6.
- STILLMAN, Yedida Kalfon a Norman A STILLMAN. *Arab dress: a short history : from the dawn of Islam to modern times*. Boston: Brill, 2000, xxix, 240 p. ISBN 90-041-1373-8.
- VAN NIEUWKERK, Karin. *Woman embracing Islam: gender and conversion in the west*. 1. vyd. Texas: University of Texas Press, 2006.

- ZEBIRI, Kate. *British Muslim converts: choosing alternative lives*. Oxford: Oneworld, 2008. ISBN 978-185-1685-462.
- ZÍTEK, Odolen. *Lidé a móda: malá moderní encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1962.
- Korán – překlad Ivan Hrbek
- Bible

4.1 Internetové zdroje

- <http://www.hadithcollection.com/>
- <http://www.ivcrn.cz/>
- <http://zakony-online.cz/>
- <http://www.scitani.cz>
- <http://www.umocr.cz/>

4.2 Vedlejší zdroje

- <http://a2larm.cz/>
- www.ct24.cz
- www.denikreferendum.cz
- Magazín týden
- www.muslimové.cz
- www.m.novinky.cz
- www.novinky.cz
- www.ona.idnes.cz

5 Přílohy

Jména veškerých mých informátorek, se kterými jsem dělala rozhovory b období od roku 2011 do roku 2014, všechna jména jsou zaměněna pro zachování identity.

Renata

Lýdie

Blanka

Ludmila

Vendula

Eva

Lada

Anna

Pavla

Martina

Nela

Aneta

Bára

Hedvika

Michala

Nad'a

Sára

Tereza

Žaneta